

IUSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBRI TRES

Ad sacram profanamq; historiam utiles.

Vnâ cum NOTIS.

Accessit è prælectionibus

GEORGI CALIXTI

De verâ formâ crucis

APPENDIX;

ET

GEORGI CASSANDRI

in eandem rem EPISTOLÆ

Cum Grâtiâ & Privileg. S. Cæs. Maj.

ERYNSVIGÆ

Typis Andrea Dunckeri, Impensis Godfridi

Mülleri, MDCCXLI.

AD
TRES ORDINES
BRABANTIAE
ANTISTITES
NOBILES
MAGISTRATVS.

IBELLOS de CRUGE
quos scripsi, meritissi-
mò ad vos defero, pa-
triae nostrae primores viri. Pri-
mum, quia in solo vestro conce-
pti natiq̄e sunt, in hac Louani-
ensi vrbe: tum quia aura fauoris
vestri elicit, qui me benignè huc
arcescendum putastis, bono rei
litterariae & iuuentutis. Laudo
hunc animum, atque etiam mi-
ror. qui in tot circumstantibus
turbis, & cum vndique inso-

nuit bellorum tuba; tibus ta-
men & fistulas, vt sic dicam, Mu-
farum cogitatis, & pacis artes ne-
glectum non itis inter media ar-
ma. Quod rectè & vtiliter à vo-
bis fieri, prudentes magis sentiūt
quàm vulgus. Nam reuera incly-
ti Ordines, hæc nō ornamenta sō-
lūm reip. sunt, sed auxilia & ful-
cra. Tollite; quid nisi squalor &
tenebræ occupant, & ferox quæ-
dam, aut vt veriùs dicam, ferina
vita? Ab omni æuo (Annales sa-
eros & profanos consulite) De-
us existare artes istas voluit, velut
pharos & lucentes quosdam i-
gnes in tempestuoso mari. Istæ
pacem dirigunt, bellum diri-
munt: istæ vitia virtutésque pre-
munt, aut excitant, testes tem-
porum, arbitra meritorum. Re-

ges,

ges, & magna illa nomina, obli-
uionem æternam iam nunc cogi-
tent, nisi pennatus iste currus
euehat, & ostendat per æuum, &
per gentes. Quid argumenta col-
ligo? vno verbo rem dixi, Deus
existare artes istas voluit: & hoc
quoque ab eo, quòd vos iuuatis.
Eat in sæcula, fuisse in vnâ pro-
vinciâ per quinque ampliùs lu-
stra bellum, idque ciuile, imò in-
testinum; collapla tractu, aut de-
iecta imperu omnia; publicam
priuatamque inopiam: vos ani-
mo stetisse dites & vberes, & de
rebus salutaribus iudicasse ma-
gis, quàm computasse. Enim-
uerò facite ita Ordines, manum
labenti patriæ supponite, nec
præsentia solūm in oculis habete,
sed futura. Potens ille Deus viuit,
&

& magnus noster Rex : vterque auxiliabitur , ille & iste in suâ causâ. Interea CRUCEM accipite, atque etiam ferte. Vt columna , quæ recta stat, imposito magis pondere firmatur: sic altas rectasq; mentes oportet, non cedere oneri, sed obniti. Vos per vos facietis. ita vterque illa faveat & auxilietur, quem dixi. Louanii , pridie Nonas Nouembr. ∞ . 10. XCII.

AD LECTOREM:

HABES Lector quæ de Cruce scripsimus, sed germana. Antea, atq. alibi, quæ edita (credes hoc nobis) non sunt nostra. Quid ergo? non illa dictauimus? Fortasse. sed ô imperitiam! quasi edendi illo fine. Reuerentior posteritatis sum: & aliud scio esse Schedia, aliud Opera; nec subitaria hæc nostra dedicanda in Memoria templo. Quid, quod alii grauius etiam peccant? qui excipiunt aut intercipiunt dicta aut oratiunculas nostras, & in contumeliam mei diuulgant. Aliter non accipio. Neum hoc ut multis delictis sibilam, ita petulantia & licentia laxat: & quod auct procacissimus quisque, id etiam audet. Ego semel & serio testor, audite qui in Europâ. Nihil mevm est, aut erit, quod non de AVTOGRAPHO MEO, ET ME VOLENTE, SIT EXPRESSVM. Quicumque aliter, mihi iniuriam facit, vobis fucum. Deus bone, hæc monenda publicè esse? Ecce in bona opesq. externas ius est non viuo mihi solum, sed mortuo,

A 4 . & so.

*Et solatium fatis est voluntas ultra fa-
 tum : in istis animi & ingenii verè bo-
 nis non idem erit ? Reprimite Princì-
 pes qui potestis, & vos lectores quâ po-
 testis : illi puniendo, vos spernendo.
 Ego præter testari nihil habeo. & hoc
 etiam addo, Siquid usquam præter te-
 ligionem morèsq; veterum, non agnos-
 sco : & tibi adhaereo Statu felix Eccle-
 sia, cui totam doctrinam Apostoli Pe-
 trus & Paulus cum sanguine suo pro-
 fuderunt. Hæc ex animo scripta, ut in
 animum demittas, te, per spes tuas, &
 per quidquid carum est, Lector rogo.*

hoc de
 Rom.
 Ter-
 tull.
 præ-
 script.
 adu-
 haret.
 cap.
 xxxvi.

IN

IN
 IVSTI LIPSII V. CL. DE
 CRUCE LIBRVM. AD PRINCIPES
 Christianos Elegia IOANNIS
 BOCHII S. P. Q. Antver-
 piensi à Secretis.

*I QVA salutiferi tangit vos gloria signi,
 Si qua fides, si quis religionis amor:
 Si meritum Crucis, & studium vos excitat
 Illum,*

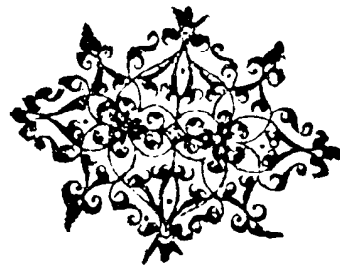
*Et memores vestri nominis esse iubet;
 Christiadum ô proceres, postis advertite mentes
 Rebus, & hoc uno figite corda libro.
 Hic decus, & factus seges hic uberrima vestri,
 Laurus & hic vero Principe digna daret.
 Qua genus humanum de vicla morte triumphat
 Arbore, cui nostra stemma salutis inest.
 Ipsa Des pietas ramorum amplexibus hæret,
 Et rignus Christi sanguine vernat apex.
 De trunco fidei pendens mysteria nostra,
 Majestate Deus, corpore verus homo.
 Radicem crudor innocens purissimus agni,
 Quis læsat humana vulnere sortis, alit.
 O crux, ô columen, spes unica, planta salutis,
 O lignum aetheris fertile depositi.
 Nonia prima fuit miseris mortalibus arbor,
 Damna sed hæc medica nostra refarcis ope.
 Protulit illa necem, vitam hæc, erat illa doloris
 Mater, at hæc plausus, lætitiæq; fuit,
 Dæque nefas, vitiumque suo de semine, calum
 Clauferat illa, fores hæc reserante patens.
 Illam Tanariv fallax è gurgite serpens
 Occupat, impietas, & furor, ira, dolus.
 Hanc natus genitore Deo, qui fœderis obsec,
 Lithæ veteres carcere traxit auos.*

Hoc soluit Jeros Erebo parere nepotes:
 Colla sed excussis libera ferre iugo:
 Vulturis vexilla Crucis, credentibus omnes
 Extulit, imperii signa futura sui.
 Umbrarum hac oculis haud aspicias arbiter equum,
 Saus, et auxilium expedit arma nouum.
 In Crucis excidium Latias aptare secures
 Apparat, et domina concitat Urbis opem.
 Primisq; Casarem tentauiterbera lictor
 Incassum, et rabie proficiente nihil.
 Nam lignum Crucis ad quosvis obduruit istum,
 Statque magis, quanto caditur illa magis.
 Christi adumq; fides numerum cruciatibus auget,
 Et Crucis imperium crescere parua facit.
 Crux sicut crucis artifices, tormenta propago.
 Unus et innumeros Christus in orbe Deos.
 Non tamen antiquus furiarum in sede quiescit
 Hostis, at indidit praelia Marte ciet.
 Omnia conquirat penarum inuenta, tyrannos.
 Monstra, faeces, luqueos, flagra, metalla, feras.
 Donec Romuleos Christi victoria fasces
 Subdant, et vultu Casare iura dedit.
 Hinc aquila cessare Crucis, vastumque per orbem
 Crux fuit augustus gloria prima viri.
 Ut quoties fera barbaries, aut nominis hostis
 Christi adum, sacra mouerit arma Crucis
 As facies, vel mollis Arabis, Macedumq; phalanges,
 Pontus, et Ismaris Luna superba duci:
 Aut Scythia, vel Garamas, mediu vel Syrtibus Amas.
 Errorum aut furis gens agitata nouum,
 Protinus intrepidus animus, armisq; paratus,
 Sancta salusifera pro Cruce turba stetit.
 Nunc idem, et rabie nunc immuet hostis eadem,
 O proccres, eadem causa tuenda Cruce.
 Iungite communes fata in communis dexteras,
 Ne pereant omnes, aut sibi quisque cauet.
 Crux acies volet in medias, hoc vincite signo.
 Cui didicit famulas mors dare vultu manus.
 Quod stygis tremuere lacus, quod mundus, et hostis
 Quo visio, trepida perdidit arma fuga.

Hac

Hac monet antiqui scriptator Lipsius auti,
 Et stimulos scriptum subdit ad arma suis.
 Vite crucis quondam lecti genus eruit umbris,
 Panaque supplicis quanta, quibusque fuit.
 Exemploque docet, eantam se dedecus insons
 Mortis, ob humani criminis alta tulit.
 Et Deus esse rem soluit, culpamque piuit,
 Delenitque necem morte, cruiore nefas.
 Hortaci beneficia Crucis vos stringere ferrum
 Pro cruce, coniunctas sumere tela manus.
 Hoc vos iuncta fides (nam defensoribus istu
 Tempus eget) pietas, officiumque rogant.
 Arma dabunt superi vultu, tessera Christus,
 Crux signum, noster vultu in istis erit.

MAXAE-

MAXAEMYLIANI DE
VRIENDT,

SENATVI GANDAVENSE

A SECRETIS, AD IVSTI
Lipsi de Cruce libros,

Epigramma.

Supplicii ferale genus, trabs hospita leti,
Cruce olim, & ditae fontibus horror erat.
Tormentum inuisum, durum, execrabile lignum
Quo grauius nullum terra nouerca dabat.
At postquam fata patre Deo, fata Virgine proles
Diluit in celsa crimina nostra cruce:
Victima pro seruu dominus, pro fontibus insons,
Pro lasis medicus, pro grege pastor amans,
Hic ex illo, Cruce lux, mors & vita, trophaum
Furca, decus probrum, pena medela fuit.
Hospite pressa Deo tanti Cruce numini, olim
Cruce scelerum Nemesis, nunc scelerum & ma salua
Hoc olim tam grande decus, tam nobile pignus
Terra deu ceco rexit auara sinu:
Dum velut postliminio tandem extulit illam,
Et luci lucem* Casar habere dedit *constat
Fallor? an & IVSTVS cen Casari amulus, astra
Nocte laborantem tollit ad astra Crucem?
O factum iuste: sic ridens lumina iustis,
Inuidia eniusti lumina fracta dolent.

Anumam rex Delius indit.

DE JUSTI LIPSJ
LIBRIS DE CRUCE,

MICHAELIS VANDER-HAGHEN
ANTVERPIENSIS.

Ad Lectorem Epigramma.

Si te prisca iuvant: hoc, docti, DE CRUCE, LIPSJ,
Ingentis plenum, voluc, laboris opus.
Supplicium Crucis ille vetus describit ad vnguē,
Quale fuit, nostram SALVIFICAMQ CRUCEM:
In qua hominum lapsus, scelerumq; Pistor, a-
trocem

Mortem, insons, multo sanguine passus erat,
Unde nova exinctis lux exitit, vnde sepultis
Vita oriens, rutilam sustulit atra facem,
Vnde redemptio & alma reconciliatio manant:
Vnde perennantis flumina pacis eunt,
Ista votustatis reserat penetratia, Lector,
Vtere eo; & quantum, diste, vir ille fiet.

B

IN

IN CLAR. VIRI
IUSTI LIPSI
DE CRUCE LIBROS.

LIPSI, Palladia decus corone,
LIPSI, delictum nouem Sororum,
Quo nec est melior benigniorque:

Iam loquax nimium, nec aqua lingua,

Qua, vah, artibus abrogare sanctam

Virtutem solet ac politiori

Doctrina, reprimetur illa, nam tu,

Qui doctissimus unus es virorum,

Unus es simul optimus virorum.

Est carapietas, & ipsa virtus,

Hac doctrina velut politur auro.

Testes DE CRUCE sunt tres libelli

Docti, Iupiter! & pijs libelli.

Coniunctam, bone lector, hic videre

Virtutem licet eruditioni.

Balthasar Moretus I. F.

IUSTI

JUSTI LIPSI 9
DE CRUCE

LIBER I.

CAP. I.

Præcatio nuda. Materies & ordo o-
peris.

AGGREDIOR de
CRUCE scribere, sed
tuam prius opem
auxiliūmq; inuocans qui eā
consecrasti, & infame illud
lignum instrumentum feci-
sti publicæ salutis. Tu Deus
à Deo genite, homo ex ho-
mine genite, hominibus ge-
nite, da mihi vera, da recta
scribere, tibi in honorem,
Cruci in splendorem, nobis
in fructum. Materies & or-

B 2 do

do mei operis iste. *Quid*
CruX, & Cuiusmodi fuerit: U-
bi, Quare, Quomodo, & Qua-
tenus usurpata. Hæc omnia
 non distinctè solùm, sed dif-
 fusè dicam: nec displicebit
 accuratio illi, cui salutare
 hoc signum placebit.

CAP. II.

Crucis nomen polysemon. Hæc nostræ
Gabalus etiam dicta sit Infelix li-
gnum, & Infame. Sed & CruX non
in ligno.

CruX significatione duplici, La-
 xa & Adstricta. Illa est, cum pro o-
 mni angore, tormento, atque etiam
 interitu sumunt. Ut Comici passim,
 qui Abire iubent in malam Crucem:
 ut Gracchus, qui dixit (alio etiam ge-
 nere) *Malo Cruce perire*: ut Plautus
 de homine merso aquis, *Abstractum*
 in maximam malam Crucem. Sed &
 Terentius à cruciando, *Meretricis*
 dixit

dixit Cruces: nec dissimiliter Plautus:

Aulu- *Aliquam mala CruX semper est, quæ ali-*
lar. quid perit. Paulo diversius illud ejus-
Ibidem: *Quæ mala CruX agit? quod*
 adhuc istis, *Quæ laræ, aut quæ in cõ-*
 peria? Et Adstricta significatio est
 hæc mea, & vulgo receptissima, cum
 peculiariter cruciatum & interitum
 notamus in ligno. Quid ita? credo,

Mors
in li-
gno.

In Ga- *Nos barbari quod nocentes in Gabalum Cata-*
balum suffigimus homines, vos non barbari
noxios absolvitis. Quæ vox etiã in pri-
 scis Glossis, sed vocali mediã mutan-
 te: *Gabalum*, βάρανος. explicatq; laxè,
 ut vides, & pro quocunque tormen-

to. Vixerunt aliter, *Infelicem arbor-*
rem num, stipitem. In carmine

lib. i. horr. apud Liuium: *Caput obnu-*
bito a infelici suspendito. De Cru-
 ce accipit locet, & Cicero, qui in
 eã pro *palam* sic intèrpreta-

Epist. tur. & S. *venitur qui velit ad-*
c. i. *actus ad lignum trahere lignum.*

In O- *animam.*
Stavio *nutius Fe* *neus, rogi fozas-*

Infelix 13
stipes. *se vel infelicis stipitis portio id est, cru-*
Inf. *cis. Dixit & Infamem Poeta incertus.*
misst- *Noxius infami districtus stipit mem-*
pes. *bra,*

Sperat & à fixâ posse redire Cruce.

Natæ appellationes a iudicio & sensu vulgi, quibus hoc supplicium in horrore pariter & vilitate. Itaque Apuleius (in meo quidem & prisco libro) *Damnatam Crucem* dixit. ** Dam-*
mnata, inquit, *jani crucis candidatus:* bene, & pro hoc sensu. Etsi autem Crux propriè in ligno: tamen adnoto, similitudine etiam ita dictam suspensionem aut fixationem in aliâ paraturâ, puta in monte aut petrâ. Sic

* Vulgo de stina- 12.

Cruces in petra.

Tertulliano sunt *Cruces Caucasorum*, alludenti ad Promethea illum: quem ipsum Lucianus ait & appellat *στυγωγεντα*. Sic Iulius de Andromedâ, ovinclâ & ceto expos-

Et cruce virginæ

pepe
C A

Nomina phrasé,
Figere, Cæ-
Cruciarin

icium:

re. itern

10.

CRU-

In C
cah
Vir

lib 1
de
Afr

Lib. n
adver
ius
Mam
i cap

Lib. n

CRUCIS hæc nomina: supplicii, quod per eam, ista. *Cruci suffigere*, ut Velleius de piratis, quos Cæsar, inquit, *Cruci suffixit, In cruce suffigere*, ut Hirtius. *Inba Numidas eos, qui loco amisso fugâ se receperant, in cruce omnes suffixit.* Item *Cruci affigere, & Crucifigere*, crebra in libris.

De bello Africo.

Figere. illud minus, *Figere ἀπλῶς* & sine additione. Tertullianus sic utitur: *Taceo quòd figitur (Christus:) in hoc enim venerat.* Quod idem *Configere* Paulinus Nolanus Episcopus dixit:

De patientia, c.

Configere.

Agnoscant trepidi, quem confixere rebelles:

Natali x. Felic.

de Christo ad iudicium venturo. Et Tertullianus paullo aliter, *veterem hominem confixum esse Christo* dicit: quod vulgò, *vnâ crucifixum*. Suo etiam & proprio verbo appellarunt, *Cruciare.* Ausonius,

De Resur. carn. cap.

xlvii.

Cruciaré

— *Cruciamerat illic*

In Cupidine crucif.

Spreta olim memorem Veneris, Proserpina Adonim.

Hegesippus: *Capiebantur innumeri (Iudæi) quingenti ferme ad diem cruciabantur*, quod est in crucem agebantur: atque Iosephus in istâ ipsâ redixerat, *ἀνίστασθαι*. Paulinus.

Lib. v. cap. xviii. Lib. vi. Excid. c. xii.

B 4

CRU-

— Cruciatâ in carne coruscant Nata
IX Id.
Agnoscant trepidi.

Glossæ veteres : Cruciat, crucificat, σταυροῖ. Nota ibidem & Crucificat, quod in ijsdem glossis alibi : Crucificatus, ἐσταυρωμένον. A Crucio sive & Cruce ipsâ Cruciarus dictus is, qui in cruce, vel qui eâ dignus. In ipsâ, vñ Pe-

Cruciat. 7100. ο σταυρωθεῖς tronius : Cruciarum unius parentes In Sa-
2177. viderunt noctu laxatam custodiam, detraxere pendentem. Et in Declamationibus Calpurnij Flacci inscriptio :

Padagogus cruciarus, & Peregrinus Decla-
mat.
XVII.
XXIII. cruciarus. de his qui appensiam in cruce. At qui eâ digni, per conuiciū aut minas quoque sic nominati. Isi-

Cruciat. 7100. ο σταυρωθεῖς dorus: Cruciarus, eo quod sit cruce dignus. Apuleius : Neq̄ tam illum cruciarus ille deterritus. Ammianus : Longum est, quæ cruciarus ille constavit. Lib. 2
Lib.
XXII.

CAP. IIII.

Ætæcorum verba ad Crucem & crucifixionem. Hefychius & Ovidius commendat, iste etiam explicatus.

σταυροῦς
quid **I**ST A Latinis: Græcis duo ferè Crucis nomina, Σταυροῦς & σκόλοψ. Illud frequentius; quod tamen proprie nos

non nisi stipitem signat singularem & erectum. Latine dixeris *Palum* sive

In O-
dyf. ξ.
ἐπιτιο. *Valum*. Eustathius: Σταυροῖ ὀρθὰ καὶ ἀ- Unde
ῥοξ φα-
εἰ?

Stauri sunt ligna recta & præcuncta: quæ & Stauara dicuntur ab ijs qui minus ingenne loquuntur. facta vox, vel quod ad aërem stent, vel quod in latū.

Hi ipsi & Scolopes dicuntur. Quod ait, eis ἄερος, vel in latum, de pluribus iudicis verum est, vt solet in castrorum vallo. Neque immuto; etsi ex Hefychio patto aliter deriuante, possum.

Ille hic: Σταυροῖ, εἰ καταπεπηγότες σκόλοπος, χάρσινες, καὶ πάντῃ τὰ ἐσώτα ξύλα, ἀπὸ τῆ ἐσανεσταυροῖ, ἢ ἐκ τῆ εἰς τὴν αὐραν ἴσασθαι : Stauri, defixi stipites sunt, valli, & omnia ligna recta stantia: ab eo quod stent Stauri, vel quod ad auram consistant. Alluisse ad postremum hoc etymon Prudentius videatur:

— *Cruce istum tollat in auras : περὶ
Viuentesq̄, oculos offerat alitibus. 560.*

*Lucia- Hæc Grammatici. sed Lucianus ip- Hym.
genio. xi.*

πρὸ ἰσο-
στα δε-
τυμα-
110.

σκό-
λοψ
σπίδ?

geniosè & pro argumento, in Iudicio
vocalium, deriuat à Tau litterâ, quæ
figurâ crucem refert. Ait δὲ τὸ τετυ
(τὸ Ταῦ) καὶ τὸ τεχνήματι τὸ πειρῶ
τὴν πονηρὰν ἐπανυμίαν σωελθεῖν : ἀβ
istâ etiam, instrumento ressumo (cruci)
ressumum nomen venisse. Atque hoc
in fine etiam dialogi iterat. Iam σκό-
λοψ propriè, vallum, sudemque signi-
ficat acutam. Hesychius : Σκόλοπες,
ὄξεια ξύλα, ὄρθα : Scolopes, acuta ligna,
recta. Homerus:

— Σκόλοπες γὰρ ἐν αὐτῇ [τάφρῃ] *Ilia*
Οξέες ἐστίν. *μν*

Ibi Eustathius: Σκόλοπες, ὄρθα ξύλα καὶ
ὄξεια, ἃ καὶ σπυρῆς ὀκάλου· ἐφ' οὓς εἰ
κρεμασθέντες ἀνεσπυρῶσθαι καὶ ἀνεσκολο-
πίσθαι ἐλέγοντο: Scolopes recta ligna &
acuta, quæ & Stauros vocabant: in qui-
bus appensi, cruci & vallo figi diceban-
tur. Et bene, quod duo illa verba sug-
gerit, quibus ipsam crucifixionem si-
gnabant, ἀνασπυρῶν & ἀνασκολοπι-
ζειν. Ita enim plerumque compositè,
ad elationem scilicet fixationemque in
alto notandam : etsi aliàs etiam sim-
pliciter, σπυρῶν & σκολοπίζειν. Sunt
& alia duo verba, quibus vulgò valdè
vñ,

vñ, προσηλουῶ & κρεμῶν siue ἀνακρε-
μῶν quorū illud ciuacionem ipsam
in ligno propriè notat, hoc suspensionem.
In illo, scriptoris aliquis er-
ror videtur apud Hesychium : πρῶ-
σῆλωται, ἀνεσπυρῶται. atque ego rescri-
bam, ἀνεσπυρῶται. In isto, sæpe inter-
pretum, qui ad suspensionem vul-
gariam & in laqueo aptant. Ita quod

Lib. vi Arrianus narrat de Musicano : τὸν
κρεμάσαι Ἀλέξανδρος κελεύει ἐν τῇ αὐ-
τῆ γῆ : aliter versum legi, cum sic de-
buerit : *Hunc Alexander crucifigi in
sua regione iubet.* Currius satis præit,
qui scribit *in crucem sublatum.* Ita

Lib. xiii. Diodorus Siculus in eiusdem
Alexandri rebus, de Tyro captâ : ἑξ
ὁ νέους πᾶτας, ὄντας, ἐκ ἐλατῶν τῶν
διχιλίων, ἐκρέμασεν. idem Currius re-
cte : *Duo millia crucibus affixa per in-
gens litoris spatium pependerunt.* Et
exempla pluscula. Tale apud Latinos
ipsum *suspendere*, quod ad Crucem
referendum moneo iuuentutem. Vt
in Silio : *Sus-
pendere
quid?*

Lib. i. *Hunc postquam diro suspensum ro-
bore vidit.*

Epist. vii. In Senecâ : *Latrocinium fecit aliquis.
quid?*

quid ergo meruit? ut suspendatur. In
Quidio:

More vel intereas capti suspensus
Achai,

Qui miser auriferâ teste pe-
pendit aquâ.

Lib. VIII. Quibus versibus vera historia & fen-
sus è Polybio reddatur iste. Antio-
chus rex per fraudem Achæum ex
arce Sardium deduxit, & per insidias
cepit. καὶ ἔδοξε, addit, πρώτον ὑπὸ ἀκρα-
τηρέσσι τὸν τελευτῶντα, μετὰ δὲ τεύ-
χων κεφαλῶν ἀποτιμώντας αὐτῶν, καὶ
κατὰ ῥίψαντας ἐς ὄνειον ἀσπὸν, ἀνασπύ-
ρῶσαι τὸ σῶμα: Et visum est, primò ad-
mutilare illum miserum & extremas
partes succidere, deinde capite ejus re-
secto & in asinum culleum coniecto,
reliquum corpus crucifigere. Hæc res:
isperne aliorum inanes logos. Sed &
mecum lege, teste pependit aquâ: non
triste aut teste, quod vulgatur. Vult e-
nim, eum non in ipsâ auriferâ aquâ,
id est Pactolo, suspensum: qui potuit?
sed iuxta eam, atque illâ quasi arbitrà
& inspectante. Pactolus autem haud
longè Sardes, vbi hæc gesta.

CAL

CAP. V.

Divisio prima Crucium: & de specie ve-
tustissimâ dictum, Affixione. Ter-
tullianus per occasionem correctus,
atque Isis eadem cum Cerere existi-
mata.

VERBA non ultrâ me tenent: rem
ordiamur. cui illustrandæ du-
plex genus Crucium statuo, Simplex
& Compactum. Illud voco, cum in uno
simplici que ligno sit affixio, aut infixio.
Quæ crux, meo iudicio, prima fuit,
& in aliam speciem à rudi hac ven-
tum. Sed ea quoque duplex, ut terigi:
altera ad Affixionem, altera ad Infi-
xionem. Nam aliàs ad arborem siue
stipitem alligabant figebantve ho-
minem. vt in Cupidine crucifixo Au-
sonij, quem sic describit:

Eligitur mesto myrtus notissima lu-
co,

Inuidiosa Deum pænis. Crucia ve-
rat illic

Spreta olim memorem Veneris, Pro-
serpina Adonim.

Huius in excelsis suspensum stipite
Amorem,

Deuin-

Denictum post terga manus, sub-
strictaque plantis
Vincula merentem, nullo moder-
amine pœne

Adfigunt.

Verba omnia nota: videbis & in arboris stipite appensum, nec manibus expansis, sed à tergo deinctis, denique nec clavis sed funibus substri-

In arboribus appensum
Apo-
log. c. *tertulliano, de Tiberio: qui Saturni*
viii. *sacerdotes, ut inquit, in eisdem arboribus templi sui, obumbratricibus scelerum, votivis Crucibus exposuit. In*
Mar-

xxviii. Martyrologio, de Paphnutio: Ipse pal-
Sept. me arbori affigitur, ceteri autem ferro
bris. necantur. Nec ambigimus arbores
plerumque huic rei servisse, præfer-
tim in grandi numero cruciando-
rum, sive recisas leviter & ad Crucem
apertas, sive etiam comantes. Sed &
in stipite simplici idem fuit. Ex Ter-
tulliano: Quanto distinguitur à Cru-
cis stipite Pallas Attica, vel Ceres Far-
rea, que sine effigie, rudi palo & infor-
mi ligno prostant? Nam rudem ecce
palum componit & assimilat cum
Cruce. Sed in ejus verbis menda de
Cerere Farreâ. Cur enim sic appellet?
an quia far inuenerit? esto, atqui non
omnis Ceres sic efficta, sed certa ali-
qua, & in loco, quem voluit expres-
sum: sicut de Pallade, quæ Athenis.
Legendum arbitror, Farria siue Pha-
ria: quasi dixerit Cererem, quæ in
AEgypto. Et intelligi credam
Isidem: quæ nomine diuertit à
Cerere, numine communicat. Ita
Herodotus: Δημήτηρ δὲ Ἴσις. In
Apuleio, ipsa de sellis: Me pripi-
geny Phryges Pessinuntiam ma-
ximam nominant, me Eclufiny vetustam
deam

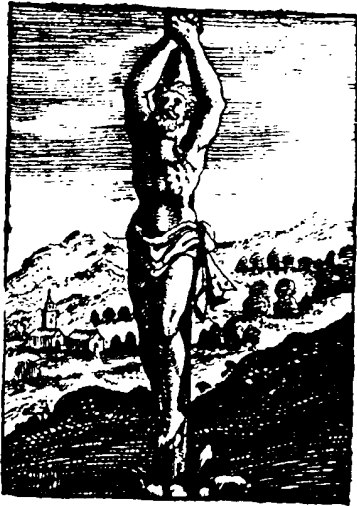
Sicut in
rudi
stipite.

Tertul-
lianus
ambig-
ditur.

Ceres
Pharia
siue
AEgi-
ptia.

Apo-
log.
cap.
xvi.

Lib.
xi. de
Asia.

deam Cererem. Eusebius de Præparā-
 tione : Φασὶ τοίνυν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν
 Οσπριν ἕνα καὶ τὸν Διόνυσον, τὸν δὲ Ἴσον δημη-
 τεραν : Αἱμοὶ Αἰγυπτίῳ Ὀσίριμ εἶναι Βα-
 χουμ, Ἰσίδεμ ἕνα Cererem.

Lib.
cap.

CAP. VI.

Altera Simplicis Crucis species, Infi-
 xio. Seneca, Hefychius, Plato, Pli-
 nius, illustrati.

INFIXIO quæ
 est
 Impu-
 latio.
 ATQUE hæc fuit in Simplicī
 Cruce Affixio: est & in eādē In-
 fixio. qualis ? cū nudum hominem
 exēto acutoque stipiti infigebant, eā
 for-

Con-
 folat.
 ad
 Mart.
 c. xx.

Euseb.
 xiiii.

formā & facie quam exempla hæc
 docebunt. Seneca: *Videō istæ Cruces
 nec tuius generis, sed aliter ab alijs
 fabricatas. Alij capite converso in
 terram suspendere, alij per obscura
 stipitem egerunt.* Duo in ijs verbis
 obserues, & Cruces varias fuisse,
 quod nunc diducimus, & inter eas,
 Infixionem. Quam magis etiam
 aperit idem Seneca: *Cogita hoc loco
 carcerem & Cruces, & adactum per
 medium hominem, qui per os emergat,
 stipitem.* Viden' clarè medium ho-
 minem scissum & transfossū? At-
 que id imagine etiam illustrat He-
 lychius: σκόλοψιν, ὡς ὀπτησιν· τὸ γὰρ πε-
 λαγὸν τοὺς κακουργωῶντας ἀνεσκολόπι-
 ζεν, ὁξυῶντες ξύλον ἀπὸ ῥάχεως καὶ τὴν
 ἰσοθύ, καθάπερ τοὺς ὀπτημένους ἰχθύς
 ἀπὸ βελίσκων: *Sudifixionem* dixeris,
quasi Affationem. Nam antiquitus
*maleficos sudi infigebant, acuto ligno
 penetrantes spinam & dorsum, sicuti
 affos in verubus pisces.* Vbi amplius
 disco, propriè hoc esse σκόλοψιν; &
 σκολοπίζειν vbi legitur, plerumque
 referendum ad hanc formam. **Ista**

C **C**ruX

Epist. cap. 1. Crux nescio an Mæcenati etiam ^{Mæc. p. 111 lxx.} descripta cuius versus apud Senecam iam olim sic legimus:

Hanc mihi, vel acutâ

Si sedeam Cruce, sustine.

Vita dum super est, bene est.

Vult miser & adspirat vivere, etiam inter tormenta, & in istâ maxime cruciante Cruce, quam signanter dixit *Acutam*. Sed ait etiam *Sedere*: bene. Nam ille profectò habitum hominis ab inferno in superum sic transfixi. Hoc ipsum genus *Ανασκινδουλᾶς*, dictum Græcis, quasi diffindere & disseccare. Hely-

Et Platon.

chius: *Ανασκινδουλᾶς*, *ἀνασκολοπισθῶναι*. Plato eo verbo usus: *Μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, τελευτῶν δὲ πάντα κακὰ παθὼν ἀνασκινδουλᾶσθαι*: *Flagellabitur, distorquetur, denique omnia mala passus Cruce diffindetur*. Plinij etiam verba huc referam narrantis, Polybium cum

Et Plinio.

Scipione in Africâ leones homicidas *crucifixos* vidisse, quia ceteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem *ποκά*. Quis enim credat operosam &

ii D
Re
pub.

Lib.
VIII.
c. XVI.

& compositam crucifixionem illam fuisse? non ego: & accipiam de hac promptâ & fortuitâ in stipite infixione, siue etiam affixione.

CAP. VII.

In genere de Cruce Compactâ: tum de primâ eius specie, Decussatâ. & an hæc sit Andreana?

AT *Compacta* Crux est, quæ *manu facta*, idq; è *duplici ligno*. Ita septuaginta Interpretes Ptolomæani, libro Iosux quâ vulgò est, *lignum*, & Chaldæo paraphraste,

Cruce, ipsi ventorum; *ξύλον διόμου*: bene sanè, ad hanc formam. Hæc est plena & vera *Cruce*, in qua brachia etiam explicantur, atque ideo *Patibulum* non semel dicta. Huius species triplex, ut distinctè imò curiosè edisseram, & semel quædam dubitationes, aut lites. Est *Decussata*, est *Commisssa*, est *Immissa*. Illa prima mihi dicitur, in qua duo ligna directæ & æquabilia inter se obliquantur.

In Hier. c. xxxi per mediam secare, veluti si due regule concurrant ad speciem litteræ X. quæ figura est Crucis. Nec minùs clarè Isidorus: X. littera, & in figurâ Crucem, & in numero decem demonstrat.

Obscuriùs paullo allj Patres & Doctores nostri. ut Iustinus Martyr: qui illud Platonis in Timæo, *Εχίαζεν αὐτὸν ἐν τῷ πᾶσι*. *Decussavit eum in universa*: adseveranter ad Christum & Crucem nostram retulit,

quo nisi hoc aspectu? Iam cum transuersis obliquatisque manibus benedictionem Iacobi eodem aptant:

c. xii. tantum quid nisi hæc forma in oculis? *Damascenus*: *ἰακὼς ἀρεσκωήσους τὸ ἀκροῦ τῆς ῥαίβου, ἐπιδαγμαίνας τὰς χερσὶ τοῦ Ἰωσήφ ὁ λογιώτας, καὶ τὸ σημεῖον τῆς σαυροῦ. Διαγράθει σαφέστατα: Iacob adorans extremum virgæ, alternantibus manibus liberos Ioseph benedicens, etiam signum hoc Crucis describit manifestissimò. • Quid hæc esset hæc ἐπιδαγμαίνας et si non ambiguum, tamen audiamus Cedrenum commodè explicantem. *Ἰσραήλ* (idem cum Iacobo) τὰς χεῖρας αὐμείζων, τὴν μὲν δεξιὰν ἐπὶ τῆς νεωτέρου, τὴν ἀριστερὰν δὲ ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρου τὴν κεφαλῶν τῶν: *Israel manus permittans, dextram quidem in iunioris, sinistram verò in senioris caput imponens.* Et Tertullianum in istâ ipsâ re: *Impositis & intermutatis manibus benedixit, & quidem ita transuersim obliquatis inter se, ut Christum deformantes, iam tunc portenderent benedictionem in Christum futuram. Quomodo Christum deformarunt illæ manus? imò Crucem: & sic mihi libido aliquando legere; sed re-**

De Baptif. c. VIII.

CYRUS
Andre
ANA.

fræno, & accipio Christum crucifixum. Hæc illa est, quam Andrea nam hodie dicimus, validâ & satis veteri famâ diu in istum in eâ cruciatum. Anne terâ? facit me ut ambigam Martyrologium Romanum: in quo hoc saltem * legas, *in Cruce suspensum*. & magis Hippolytus, qui scribit *Crucifixum Patri in Achaia, ad arborem oliuæ rectum*.

In Com-
ment. Græco
Quid magis contra famam? Atque hæc fixio ad Simplicem nostram potius abeat, longè à Decussatâ.

CAP.

CAP. VIII.

Commisssa Crux quid nobis sit? exemplis testibusque asserta, tum etiam vestigio nostræ linguæ.

IAM *Commisssam* Crucem appello, <sup>Com-
missa
Cruce,</sup> cum ligno erecto breuius alterum superne, & in ipso capite committitur, sic ut nihil exstet. ea forma exanulsum est in T litterâ, quam vno ore omnes cum Cruce componunt. Lucianus ubi Tau accusatur: τὸ δὲ τῷ του σώματι φασὶ τοὺς πρῶτους ἀπολοθῆσαντας ἢ μιμησαμένοις αὐτῶ τὸ πλάσμα, ἕπει(α) χίματι τοῖς τῷ ξύλου τεκτονάτας, ἀνδρῶν πῶς ἀνασκολοπιζεν ἐπ' αὐτῶ: *Huius enim corporis filum tyranos aiunt secutos, eiusque speciem imitatos, simili deinde figurâ ligna fabricasse, & homines in ijs fixisse.* Palàm est Crucem intelligi.

III ad-
uersus
Mar-
cion.
De vo-
cat.
gent.
In
Ezec.
6. 11.
Tertullianus: *Ipsa enim littera Græcorum Tau, nostra autem T, species Crucis.* Ildorus: *Tau littera speciem Crucis demonstrat.* Hieronymus: *Antiquis Hebraeorum litteris, quibus usque hodie Samaritæ vtuntur, extrema Tau Crucis habes*

N 4 *simi-*

Epist. ad Scu. *similitudinem.* Paulinus Nolanus:

Christus non multitudine nec virtute legionum sed iam tunc in sacramento Crucis, cuius figura per litteram Græcam Tau numero trecentorum exprimitur, aduersarios Principes debellauit. Adstruunt etiam picturæ, & nostralingua. In illis quidem, passim hodie videas D. Antonij vetustissimi monachi penulæ & manui assui aut imponi hanc crucem. An quia Ægyptius ille vir, quibus iam olim notum, & inter sacra hoc signum? Certè in obeliscis, qui inde Romam uesti, sculptum sic vidimus : cum] annulo tamen

Ægyptius
inter
notas.

vel anfulâ supernè, nec satis solidè scio ad quam rem aut vsum. Sed de præcipuâ ipsâ notâ dignum aliquid notâ Ecclesiasticæ nostræ historix prodiderunt. Ruffinus: *Signum hoc dominicæ Crucis, inter illas quas dicunt Ægyptiacas, id est, Sacerdotes tales litteras habere Ægyptij dicuntur, velut unum ex ijs, quæ apud illos sunt litterarum elementis.* Cuius litteræ

scu

sem vocabuli hanc asserunt esse interpretationem, VITA VENTV-

R A. Sozomenus: *Φασὶ δὲ τῆ ναοῦ κατὰ τὸν καλὸν τούτῳ (τῆ Σαρδάπιδος) πύλας τῶν καλῶν ἱερογλυφικῶν χαρακτῆρων τῶν αἰῶν σὴμείων ἐμφερῆς ἐγκυχαρῶν τοῖς λιθοῖς ἀναφανῶν παρ' ὀπτισημόνων δὲ τὴ τοιαύτη ἐρμηνεύθῃσαν ταύτῳ τῷ χαρακτῆρι, ζωὴ ἐπερχομένη.* *Αἰντῆ τῷ ἱερογλυφικῷ (Sarapidis) diruto & disiecto, quasdam ex ijs, quas vocant Hieroglyphicas notas, similes signo Crucis inscriptas lapideis apparuisse.* *Ab ijs autem, quid dicitur hec talia, explicatam eam notam, significare Vitam venturam.* In Suidâ etiam historiola hæc breviter.

Ἐπὶ Θεοδοσίου τῆ μεγάλου βασιλέως κατὰ τὸν καλὸν τούτῳ τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπισημῶν ἐν τῷ Σαρδάπιδος ἱερογλυφικῷ καὶ χαρακτῆρα τῶν αἰῶν ἔχοντα τύπος. ἄπερ θεασάμενοι οἱ ἐξ ἑλλήνων χριστιανιστῆς, ἔφασαν σημαίνειν τὸν αἰῶνα τῶν ἱερογλυφικῶν ζωὴ ἐπερχομένη. *Theodosio magno regnante, cum fana gentiliū diruerentur, inuenta sunt in Sarapidis tem-*

C 5

plo

Signi-
ficatio
αἰῶν.

Lib.
VI.
Hist.
c. xv.

Lib.
cap.
xxi.

plo Hieroglyphicæ litteræ habentes Crucis formas. quas videntes y gentiliū qui Christo iam addicti erant, aiebant significare Crucem apud peritos Hieroglyphicarum notarum vitam venturam. Atqui & à linguâ argumentum petij, sed nostrâ. Nos inquam Belgæ hodie, bacillos in hanc formam, quos ægrorum brachijs sustentaculum subijcimus, vocamus ipsâ Latinâ voce *Cruckas*.

CAP. IX.

Affirmata Crux. Immissa è scriptis maximè Patrum: ipsi alij per alios, & imaginibus per nos etiam explicati.

DENIQUE Immissa crux est, cum ligno erecto transversum alterum iniungitur atque immittitur, sed sic ut ipsum secet. Ita eminentia hîc semper aliqua & capitellum, aliterquàm in Commissâ. Etiam anguli hîc siue fines quaterni, illic terni. Quis de istâ ambiget? Ingerunt eam oculis Picturæ pariter & Scripturæ priscæ. Sed illas omitto aut differo; hæva-

cia

riæ & obviæ sunt, atq; ex ijs eligam non colligam, nostro more. Iustinus signanter in primis deformat aduersus Tryphonē. Explicat vetus illud vaticinium de Vnicorni, & ad Crucem sic aptat. Μονοκέρωλος γδ κέρατα ἄθενός ἄλλ᾽ ἀπὲρ ἀγμάθους, ἢ ἀχμάτῳ ἔχοι ἄντις εἰπεῖν ἢ ἀποδείξαι εἰ μὴ τὸ τυπῶσθός τὸν Σταυρὸν δείκνυσιν. ὄρθιον γδ ἔσθι τὸ ξύλον, ἀφ' ὃ ἔσθι τὸ ἀνώτατον μέρος εἰς κέρας ἐπηρμένον, ἔταν τὸ ἄλλο ξύλον προσαρμοσθῆ, καὶ ἐκατέρωθεν ὡς κέρατα τῷ ἐνικέρῳ παρεζόμενα πρὸς ἀκρῶν

A In-
fimo
descri-
pta.

ἀνεγ Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ἐκ τῶν ἐπιπέδων
 ἡδύων ὡς κέρεα, ἢ ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ὅτι
 ἐπιπέδων οἱ σὺν ἑξήκοντα. Inicernis
 enim cornua altere rei, aut figura
 hand quispian similia dixerit, aut o-
 stenderit, quam illi, qua Crucem re-
 fert. Rectum enim unum est lignum
 à quo est suprema pars in cornu subla-
 ta, cum alterum lignum aptatum est:
 & utrimque tanquam cornua illi in
 cornu coniuncta, extrema apparent:
 & illud in medio detursum, & ipsam
 tanquam cornu emittet. In quo re-
 quiescunt. & inuitantur crucifixi.
 Obscuriuscula alibi verba. sed hac
 parte liquidissima, quod eminent
 vnum cornu facit à vertice crucis.
 Iam alij Patrum, variâ imagine,
 non sine lasciuiâ quadam ingenio-
 rum & stili eam describunt & no-
 tificant. Vt Hieronymus: Ipsa species
 Crucis, quid est nisi forma quadrata
 mundi? Aues quando volant ad æ-
 thera, formam Crucis assumunt. Ho-
 mo natans per aquas, vel orans, formam
 Crucis visitur. Vt Tertullianus: Vi-
 ctorias adoratis, cum in Tropæis Cru-
 ces

In Marc. c. xi.

Apolo- g. c. xvi.

Ab Hiero- nymo

Tert. Villian- ces

ces intestina sint tropæorum. Omnes
 illi imaginum suggestus in signis, mo-
 nita crucium sunt. Si parâ illa vexillo-
 rum & cantabrorum stole crucium
 sunt. Laudo diligentiam, noluisse in-
 cultas Cruces consecrare. Vt Minu-
 tius Felix: Cruces nec colimus, nec o-
 ptamus. Vos planè, qui ligneos Deos
 consecratis, cruces ligneas, ut deorum
 vestrorum partes, forsitan adoratis.
 nam & signa ipsa, & cantabra, & ve-
 xilla castrorum quid aliud quàm in-
 aurata Cruces sunt & ornate? Tro-
 phæa vestra victricia non tantum
 simplicis Crucis faciem, verum & af-
 fixi hominis imitantur. Signum sa-
 nè Crucis naturaliter visimus in nauis,
 cum velis tumentibus vehitur, cum
 expansis palmulis labitur: & cum
 erigitur iugum, Crucis signum est: &
 cum homo porrectis manibus Deum
 pura mente veneratur. Ita signo Cru-
 cis aut ratio naturalis inuititur, aut
 vestra religio formatur. Vt Maxi-
 mus Taurinensis: Grande est Crucis
 sacramentum, & si intellegamus, per
 hoc signum mundus ipse saluatur.
 Nam cum à nautis scinditur mare,
 prius

In Dia- logo Octa- vio.

De Cru. Dom. Homil. xi.

Minu- tius

Maxi- mus

prius arbor erigitur, velum distenditur, ut Cruce Domini facta aquarum fluentia rumpantur. Sed et bonus agricola, cum parat terra solam vertere, non nisi per signum Crucis id facere conatur. Dum enim aratro dentale subicit, afficit (lege affigit) aures, stivam inserit, figuram Crucis imitatur. Calum quoque ipsum huius signi figuram dispositum est. Nam cum quatuor partibus distinguitur, Oriente, Occidente, Meridiano, ac Septentrione, quatuor quasi Crucis angulis continetur. Ipsi etiam incessus hominis, cum manus leuaverit, Crucem pingit. atque ideò eleuatis manibus orare precipimur, ut ipso quoque membrorum gestu passionem Domini fateamur. Et diffusissimè omnium

Iterum
In fine.

Iustinus: Κατανοήσατε πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰ ἀντὶ τοῦ σταυροῦ (Σταυροῦ) διοικεῖται, ἢ κοινωνία ἔχειν δύναται. Θάλασσα μὲν γὰρ ἔτι μινεται, ἢ μὴ τὸ τρέπαιον, ὃ καλεῖται ἰσίον ἐν τῇ νηὶ σῶον μείνη. γῆ δὲ οὐκ ἀρῆται ἀντὶ αὐτῆ. σκαπταίεις δὲ ἐργασίαν ἢ περικυῶται, ἢ δὲ βαναυσουργοὶ ὁμοίως εἰ μὴ διὰ τῶν τὸ σχῆμα τῶν ἐχόντων ἐργα-

γαλείαν. τὸ δὲ ἀνθρώπειον σχῆμα ἔδειν ἄλλω ἢ ἀλόγων ζώων διαφέρει, ἢ τὰ ὀρθόν τε εἶναι, καὶ ἕκτασιν χειρῶν ἔχειν, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ διπλὸν τὸ μετωπίου τεταμένον τὸν λεγόμενον μυζωτῆρα φέρειν, δι' ἧ ἢ τε ἀναπνοὴ ἐστὶ τῷ ζώῳ, καὶ ἔδειν ἄλλο δείνυσιν ἢ τὸ σχῆμα τῆς σταυροῦ. καὶ τὰ παρ' ὑμῶν δὲ σίμωθολα τὴν τῆς σχήματ' ἑξῆς διώα

vide uindholi. * * * λαωμυρ καὶ τῶν τροπαίων οὐκ ἔστιν αὐτὴ πρὸδοι ὑμῶν πρὸς τὴν γίνον, ἢ ἀρχῆς καὶ διωάμεως τὰ σημεῖα ἐν τῆσιν δεικνύντες, εἰ καὶ μὴ νοῦντες τῶν πρῶτων καὶ τῶν παρ' ὑμῶν διπλοῦς θεοκόντων αυτοκρατόρων τὰς εἰκόνας ἐπὶ τούτῳ τῷ σχήματι ἀνατίθετε, καὶ θεὸς διὰ γραμμάτων ἐπονομάζειτε. Considerate omnia quae in mundo sunt, an sine signo hoc Crucis gubernentur, an possint praeberere sui usum. Mare enim non scinditur, nisi tropaeum istud, quod malus appellatur, saluum in navi maneat. Terra non aratur sine eo. Fossores uero opus non absoluunt, neque alij item operarij Mechanici, nisi per instrumenta quae formam hanc referant. At humana figura non aliter bellis differt, quam quod, & cetera

recta sit, & manuum extensionem habeat, & in facie à fronte protensum nasum per quem & respiratio animalibus est, neque aliud demonstrat quam signum hoc Crucis. Sed & apud vos notæ huius signi potentiam declarant:

vide * cum alia quadam, tum tropæa, ob quæ
Not. progressus & expeditiones ubique vobis fiunt imperij & potentie signa in istis præferentes, etsi ignorantes hoc facitis. Et Imperatorum qui apud vos mortui sunt imagines in hac figurâ ponitis, & Deos per litteras appellatis. Quæ pluscula posui, quia me quoque inter exscribendum delectarunt inveniunculæ istæ Patrum. Spero & te, si plenè intelleges atque adminiculum, figuras istas, habe.

CAP.

CAP. X.

In quâ Crucium forma Christus mortem tulerit? videri in ultimâ, argumento à Patribus & picturis. Rufini non bona fides notata in verbis Pauli citandis sine explicandis.

D HABES

HABES omnes Crucium species. In quâ earum ille mortuus, qui morte suâ nobis vita? Ne quærendum quidem censeam, nisi dubitasse & disputasse viderem viros graues & sacrorum peritos. ego arbitror & pronuncio, in hac postremâ. in illâ inquam, quæ quatuor finibus, universum orbem cõplexa est, non sine mysterio, quod toti orbi mortuus, Saluator noster pependit. Tangit hoc & docet Se-

lib. III.

dulius:
Nèue quis ignoret speciem Crucis esse colendam,

*Quæ Dominum portauit ouans, ratione *potenti,*

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. (Eius,

Splendidus auctoris de vertice fulget

Occiduos sacra labuntur sidere planta,

Arcton dextra tenet, medium læua erigit axem.

Ad E. Et auctoritas etiam firma à D. Paulo. cuius hæc verba, *Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas & pro-*

Crux quadrata, quo mysterio, rivi, Sicut patet, D. Pauli explicat.

& profundum, plerique Doctorum veterum referunt ad Crucem. Augustinus: *Erat latitudo, in quâ porrectæ sunt manus; longitudo à terrâ surgens, in quâ erat corpus infixum; altitudo, ab illo innexo ligno sursum quod eminent; profundum, ubi fixa erat Crux, & ibi omnis spes vite nostra.*

In Psal. xio c. III & alibi.

De Damascenus: *Ὡστερ τὰ τέσσαρα ἀνεστῆσαν τὸ σταυρὸν διὰ τὸ μέσου κέντρον κροτυώται καὶ σοφίγγον, ἕτερον διὰ τῆς τῆς θεῶν ὀνομασίας τοῦ τοῦ ὑψοῦ καὶ τοῦ βάθους, μήκους καὶ πλατέως, ἵνα πάντα ὀρατῆτε καὶ ἀρατῆτε κτίσις σωέχεται. Sicut quatuor extrema Crucis per medium centrum vincuntur & iunguntur: sic per diuinam potentiam Sublimitas & Profunditas, Longitudo & Latitudo, siue omnis conspicua & inconspicua creatura continentur. Palàm & ipse quatuor fines nominat, & verba Pauli huc adaptat.*

Ruffinus cur dissentit? qui tres modò agnoscit, & ipsa Apostoli verba (nefas!) ad mutilat & detruncat. *Docet, inquit, Apostolus Paulus illuminatos esse debere oculos*

In Symbolo.

D 2 cor.

cordis ad intellegendum qua sit altitudo, latitudo & profundum. Descriptio Crucis est. cuius eam partem quæ in terram defixa est, profundum appellavit: altitudinem verò illam, quæ in ærem porrecta sublimis erigitur: latitudinem quoque illam quæ distenta in dextram leuamque protenditur. Mirum, & in verbis Pauli, & in eorum sensu longitudinem vbiq; improvidè omisit, an de industria eiecit? Culpa, si illud: crimen, si istud. Sed ad rem. Poëtæ quoque & Pictores sunt à formâ istâ. Nonnus disertè scribit, Christum sublatum *Εἰς δὲ πῦρ τετραπλόρον*: in lignum quadrilaterum. Et in prisca sculpturis (illis meritò fides) quadrata conspicitur hæc forma. Constantinus Imp. in Labaro suo expressit: & Deus ipse in aëre ei deformat. In columnis eiusdem Principis, quæ nunc in cognomine vrbe (heu, quò ea recidit?) Cruce eiusmodi insculpta visitur, & vtrimque ab alatis Ge-

Cruz
in la-
pidi-
bus.

Génijs sustentatur. Quid, quòd in Numis plurifariam sic apparet? quorum alibi damus typos. Nec meo sensu, ambigi profectò potest, in tam veteri Christianorum sensu. Tamen sunt qui de Commissâ siue de Tau formâ contendunt, nec damno, etsi dissideo: quia & illi si Titulum supernè addis, efficere atque imaginari possis quaternos istos fines.

CAP. XI.

Apud plerasque gentium Cruces ferè usitatas. *Apud Syros, Iudeos, Ægyptios, Persas, Æthiops, Græcos, maxime Romanos. Quando apud eos ceperit? An & apud Germanos?*

CRUCES satis vidimus: vbi gentium eæ in vsu fuerint, addam. Etsi vno verbo præne dixerim, vbiq; gentium receptas. Oriens quidem plerisque usurpauit, idque iam olim. De Syris in Esthère *Cruz Syri in usu.* scriptum: *Suspensus est Aman in patibulo, quod parauerat Mardocheo.* De Iudæis, in Iosua: *qui regem eius Iudæis.*

Cap.
VII.

c. viii (Hæi) suspendit in patibulo usque ad vesperam. Item in Numeris: Tolle cum Etos Principes populi, & suspende eos contra Solem in patibulis. Atque in facris libris sapius. Ægyptios etiam vfos reperio. vt Thucydides de rege Inaro: *περδοσία ληφθεῖς ἀνεσταυρώθη*

Lib. i. prodicione captus, in crucem est actus. *ΑΕΡ*
Lib. xxx. *peris.*

Et Iustinus, in eadem Ægypto: *Αγαθocles occiditur, & mulieres in ultionem Fuydices patibulis suffiguntur.* *Perf.*

In Thaliâ. Et Perfas crebrò. Herodotus de Polycrate: *Αποκτείνας δέ μιν ἐν ἀξίῳ ἀπογόνῳ Οργίτης ἀνεσταύρωσεν: Interficiens eum (quod indignum relatu sit) Orates in Cruce suffixit.*

Lib. xix. Ammianus de suo reuo: *Ælianus Comes & Tribuni patibulis scelestè suffixi: captinempè à Perfis.* Sed Afros vel omnium creberrimè: qui non in viles modò, sed illustrissimas personas adhibebāt.

Lib. ii. etiam Duces, (Valerij verba sunt) *bellaprano consilio gerentes, et si prospera fortuna subsequuta esset, Cruci suffigebantur: Video & Græcos usitate.* *Græ.*

Plutarc. in Alexand. Certè Alexander Macedo Glaucū medi-

medicum, & Tyrios, & plures crucifixit: Etiam Xantippus Atheniensis Artây&am Persam, de quo apud Herodotum in Calliope extremâ leges. Iam Romanis *vetus veterri mūmque* (verba Victoris usurpabo) *supplicium patibulorum.* Si Liuius fides, statim sub primis regibus vsurparunt: & exemplum in Horatio, cui id sub Tullo parabatur Etsi Cicero dissentire videtur, & horridū illud Carmen ad Tarquinium Superbum auctorem referre. *I. lictor,*

In Con-stantino. Lib. i.

Orat. pro Rabir.

inquit, *colliga manus. que non modò huius libertatis mansuetudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem aut Numæ, sed Tarquinij, superbissimi ac crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina, Caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Quæ tamen aut populariter & ad causam Cicero dixerit; aut hoc sentiens, non ab auctore illa Tarquinio fuisse, sed illo maxime digna, & apud eum crebra. Vtrum horum est, video etiam libe-

Lib. v. Antiq.

râ rep. statim in vsu cruces. Dionysius de fernis coniuratis: *Καὶ αὐτίκα οἱ μὲν ἐξ οἰκίῳν συλληφέντες, οἱ δὲ*

οἱ δὲ ἐκ τῶν ἀγορῶν ἀχθέντες ἀνεσκόλο-
 τω ἰσθμοῦ ἄνω αἰτίας. Et ilico alij quidem
 è domibus extracti, alij è foris abducti,
 omnes in Crucem acti sunt. & dein-
 ceps* *Ἰαμμακίοιοι*, vt cum Græ-
 cis dicam, testes. Quid Germani?
 nunquid & illi vfi? distrahor. Ta-
 citus videtur dicere: *Proditores &*
transfugas arboribus suspendunt. sed
 fortallis ad laqueum & suffocatio-
 nem hoc aliquis trahat. Tamen i-
 dem *Patibula* etiam attribuit: *Quot*
patibula captiuus, quæ serobes: quo nisi
 suo & Romano sensu?

CAP. XII.

*Apud Romanos vile fuisse hoc suppli-
 cium, & plurimam seruorum.
 Quas ob caussas ij affecti.*

PLURIFARIAM igitur rece-
 ptæ Cruces, sed vix tamen nihi
 in homines viliores, Romano qui-
 dem ritu. Atque apud eos seruo-
 rum ferè hoc supplicium, aut ple-
 beiorum qui iuxta seruos. De ser-
 uis mulier apud Iuvenalem:

Pone Crucem seruo.

Et

In Sa- Et alia apud Petronium: *Nec Dyssi-*
 tyrico. *nant, vt amplexus meos in Crucem*
mittam. Ita enim venustè seruum
 cruciarium appellat, qua facie ser-
 monis Scelus pro scelesto. Seruus
 ipse apud Plautum comiter fate-
 tur.

In Mi- *Noli minitari, scio crucem futu-*
 lite. *ram mihi sepulcrum,*
Ibi maiores mei siti sunt, pater, a-
uus, proauus, abauus.

Atque adèò peculiare hoc seruis,
 vt nomine seruilis supplicij Crux ve-
 niat capienda. In Tacito: *Asiati-*
cus (enim is libertus) malam poten-
tiam seruili supplicio expiauit: iterum
Sumptum de eo supplicium in seruilem
modum. In Vulcatio explicatiùs:
Centuriones rapi iussit, & in crucem
tolli, seruilique supplicio affici. In Ca-
 pitolino: *Nam & in crucem milites*
tulit & seruilibus suppliciis semper af-
 fecit. Ergo Liuium sic enolues: *De*
captiuus, vt quisque liber, aut seruus,
sua fortuna à quoque sumptum suppli-
cium est. Sux fortunæ: nempe Crux
 seruo reposita, gladius aut securis
 libe-

D s

libe-

De
mor.
Ger-
man.

Annal.
1.

10
finita
3
arcu

An
Ger-
man
cruce
xc
rintz

Vide-
ri.

Seruis
suppli-
cium
quid:

Liuium
sua
sta-
tut.

Seruo
ple
tunc
in Cru-
ce

Hist.
Hist.
In Au-
dio
Castio
In Ma-
crino.
Lib.

115

De bello nispā

libero. Ipsum hoc ita in Hirtio legas: *Præhensi serui tres, & unus è legione vernaculâ. Serui sunt in crucem sublatis, militi ceruices abscisæ.* Seruile igitur hoc supplicium, sed non ob leuem, aut cottidianam noxam.

Horatius indicat:

Lib. I. Serm. III.

*Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces, tepidumq; ligurritierit ius,
In cruce suffigat; Labeone infanior inter
Sanos dicatur.*

Indicat, inquam, graues fuisse & in extremo supplicio extremas causas. Sed quas illas? agrè vniuersas dixerim: quasdam adnumerabo.

In Per. tin.

Delatura domini. Pertinax apud Capitolinum, eos qui calumnijs appetiti per seruos fuerant, damnatis seruis delatoribus liberauit, in Crucem sublatis & alibus seruis. Sic Macrino iam

Herodian. lib. v.

Principe, *σοκοφάνται τε, ἢ δῆλοι, ὅσοι δεσποτάς κατήγαλοι, ἀνεσκολοπίσθησαν: Sycophantæ, aut serui, qui cumque dominos detulerant, in crucem sunt acti.*

Et

Lib. v. Sent. Sic. XII

Et in genere, omnis machina contra dominicam salutem. Paulus: *Si serui de domini salute consuluerint (Mathematicos, intellige:) summo supplicio, id est Cruce, afficiuntur.* Item Fuga, sed (vt opinor) diuturna, aut repetita. Cicero tangit:

Pro Deio. raro. Lib. II. c. VII. Ibidē.

Que Crux huic fugitino potest satis supplicij adferre? Et Valerius: *Cruce dignissimi fugitiui.* Quin Scipio, apud eundem, transfugas Romanos, tanquam patriæ fugitiuos, Crucibus affixit. Simile sub Augusto, in Sexti milite puniendo, qui ferè è fugitiuis: *Ὁ μὲν διδρακὰς κός, αἰτ Διο, τῆς δεσποτίας πρὸς τιμωρίαν ἀπεδόθη· εἰ δὲ τοῦ μηδεί; κὺρ, ὁ δὲ εἰσέτεθ, ἀνεσκολοπίζετο: Seruitia domini reddita ad pœnam; quorum domini non exstarent, Cruci sunt fixa.* Quanquam hîc & alia causa suberat, Hostilitas in rem Romanam. Hæc & plura in seruis: quos mitiores duriorève domini, grauius, mitius, pro arbitrio sunt puniti.

CAP.

CAP. XIII.

Etiam liberi quidam in Crucem dati, sed viliores aut nocentiores: ut Latrones, Sicarij, Falsarij, atque alibi & Fures.

Cruce indigna latronibus.

QUID autem in liberis ? Rara crux, ut prædixi. Quin removere prorsus ab hoc genere Latentius videatur, ubi de Christo: *Cur si Deus fuit, & mori noluit, non saltem aliquo honesto genere mortis affectus est? cur potissimum Crucem? cur infami genere supplicij? quod etiam homine libero, quamvis nocente, videatur indignum.* Sed frænanda ea assertio est: & ciue quidem indigna Crux, nec credo vsurpatam in eos nisi præter leges, & per sæuitiam: viliores liberi & prouinciales, non ab eâ profectò immunes. Atque hæc crimina in ijs cruciaria: primùm, Latrocinium. Seneca: *Latrocinium fecit aliquis. quid ergo meruit? ut suspendatur.* Caue de alio suspendio interpretè. Petronius: *Imperator prouincia iussit Latrones*

Lib. III. Infr. cap. XXVII.

Præfer tim ciuibus.

Latrones sic puniti.

Epist. VII. In Sen. tyr.

Cru-

Crucibus affigi. Apuleius: *Latronem istum, miserorum pignorum meorum peremptorem, Crucem affigatis.* Callistratus ICtus: *Famosos latrones, in his locis ubi grassati sunt, furcâ figendos compluribus placuit.* Scripserat ille, *Crucem*, ut post docemus. Cum ipso Seruatore vtrimque secus latrones duo fixi: quos duo Euangelistæ disertè *λησταις* appellant. Lucas paullo communiùs *κακῆργος*. Deinde Sicariatus. Paulus: *In honestiores (sicarios) pœna capitis vindicari placuit, humiliores verò in Crucem tolluntur, aut bestijs subiiciuntur.* Tertiò, crimen Falsi. Firmicus: *Facient in crimine falsi comprehensos in Crucem tolli.* Anne & furtum? ita, sed non Romæ, Lampridius: *Cum quaereretur à regibus, quid apud eos fures paterentur? illi responderunt, Crucem.* Et mirum ni è Gallis Germanisque isti reges, quorum moribus etiam nunc Fures ad furcam. Alia etiam crimina in hanc pœnam, ne ambigas: sed ego sileo, quæ testibus aut tabulis non configno.

Lib. III. de Afrin.

Lib. XXXIIX de pœnis.

Lib. v. Sent. XXII.

Lib. VI. Matth. C. XXVI

In Alexand.

St. Si. art. II.

St. Fal. art. II.

Alibi & Fures.

CAP.

Quæ causa falsò assignata in Cruce Christi è videri Innovationem & Seditiõnem esse.

CUM hæc vidimus, piè non curiosè quæro, in Seruatore nostro quis prætextus (nam causa nunquam fuit) ad Crucem? Blasphemiam aliquis dixerit, ex vocibus aut iudiciis Iudæorum. Atque ipsi sanè ita apud Pontificem accusant, & huic noxæ testes quæruntur, & ipse denique Pontifex eius damnat. Attamen, si legem spectes, hi tales lapidibus, non cruce puniti. An non verius ac simplicius, totum illud iudicium, etsi iudicij dissimile, Romanis moribus legibusque directum? Mihi videatur. & respondeam damnatum innoxium nostrum agnum, quasi Seditiõnis nomine & Regni affectati. Certè Romanâ lege, auctores seditiõnis aut tumultus pro qualitate dignitate, aut in Crucem tolluntur, aut bestijs obijciuntur. Quod autem sic etiam apud

Lib. v. Paulus Tit. xxii.

Cap. xxiii. **pu**d Pilatum accusatus, Lucas clare: *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Casari, & dicentem se Christum regem esse.* Credidit nec credidit Pilatus: & Titulum tamen causamque mortis inscripsit. *Rex Iudæorum.* Ex Iudæorum quidem libris si rem decidimus, intricamur: nec vsquam traditum clarè quæ noxa ad crucem, nisi quod Philo prodidit de Homicidis. *contra quos ait Legislatorem mille mortis genera, si potuisset dilecturum fuisse: cum non potuit, πρώτων ἄλλω πορσ Δετα]παι, κελδων τῆς ἀιελόντας ἀασκολοπίς ζεδαι: panam aliam adiunxit, iubens homicidas & sicarios crucifigi.* Sed tuâ pace Philo, vbi hoc legislator? nusquam expressè, hoc tantùm vniuersè: *Quando peccauerit homo, quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo.* Peccatum non designat: & frustra credo fore, si quis nunc quærat. Tamen Theologi vidento. ego * *ἐν ἀλλοτρίῳ χωρῷ πῦρα & τίμημι.* CAP.

Apud Iudæos noxa crucis. vna bonæ die incerta.

In Iudæis eboræ pedem non ponit.

Libello de specia- li le- gis.

Deuteronomio c. xxi.

DE CRUCE
CAP. XV.

*CruX interdum liberè & laxè vagata:
in hostes, in seditiosos, in Christianos,
in faminas denique.*

IN hos ergo tales ex ordine & more
CruX vsurpata. Interdum regnum
ei largius, & præsertim apud reges.
Nam hi ex libidine sæpe ita sæuierunt
in hostes aut rebelles, & vno tempore
multos. Alexander Magnus vt supra tetigi,
duo millia sic

Io-
seph.
lib.
xiii.
Antiq.
c. xxi.

*Tyriorum, captâ eorum vrbe, cruci-
fixit. Alius Minutus Alexander in
Iudæâ, ἐπιώρωσεν ἐν δρόπῳ τῶν μετὰ τῶν
παλλακίδων, ἀναστυρέωσαι ποροστέλλεν
Ἰσθαίων ὡς ὦ: Conuiuans in publico &
conspicuo loco vnâ cum pellicibus, in-
sit in Crucem dari iudeorum ad octin-*

Io-
seph.
lib. ii.
Excid.
c. iiii.
Idem
lib. v.
Excid.
cap.
xxviii

*gentos. Quinctilius etiam Varus, ex
eâdem gente, ob nescio quem mo-
tum, ἀναστυρέωσεν πρὸς διαχίλις crucifi-
xit circiter bis mille. At Titus in ob-
sidione illâ exitiali, quingenos, &
plures, in singulos dies Crucibus affi-
xit. καὶ διὰ τὸ πλῆθος χῶρα τε ἐκελεῖπε-
το τοῖς σταυροῖς, καὶ σταυροῖ τοῖς σώμασι
& ob multitudine terra Crucibus, &*

Cru-

LIBER PRIMUS. 35

*Cruces corporibus deerant. Nota,
nota. historicâ hæc fide, non attol-
lendi causâ dicuntur, & ab eo qui
vidit, Iosepho. Nec ego miseror,
abi pessimanatio, hæc præmia Cru-
cis illius, quam impiè posuisti no-
stro & tuo (voluisses modò) Serua-
natori. Iam & Augustus confecto*

Oro-
sus.
lib. vi.
cap.
xviii.

*bello Siculo, * sex millia seruorum,
quorum domini non exstabant, in Cru-
cem egit, Et in Christianos Tyranni
crebrò adhibuerunt, atque eos nu-
merosos. Lego vno tempore, vno*

*Est i-
dem
quod
ex
Dione
supra
c. xii.

Mar-
tyrol.
xxii
Junii

loco, ad millia decem sic interfecta.

*Atqui nec à famineo sexu absti-
nuerunt hoc supplicium. & Tibe-
rius, ob adulteratam in templo Isi-*

Inter-
dum &
femi-
na.

Iose-
phus
xviii.
Antiq.
c. vi.

*dis Paulinam, τὸς τε ἱερέας ἀνεστυρέωσεν,
καὶ τῶν ἰδῶν ὀλέθρου ἡρομένῳ αἰτίαν. &
Sacerdotes crucifixit, & Idam (ancille
nomen) que corruptele causa fuerat.*

marty-
rol. xii
Febr.

*E Christianis etiam Beata Eulalia,
ungulis flammâsque perpeffa, demum
cruti affixam martyri coronam accepit.*

*Sed & in Corficâ, sancta Iulia virgo
crucis supplicio coronata est. Plura in
Martyrum historiis exempla repe-*

Idem
xxii.
Maij.

nies; & si voles, addes.

56 JUSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBER II.

CAP. I.

*Transitio ad Modum figendi. premis-
sum de atrocitate huius supplicij,
quod Summum & Extremum ai-
etur.*

DIXI satis Quid
Cruce & Cuiusmodi
fuerit, Vbi & Quare
vsurpata: pergo
longius, & uniuersum
hoc pœnale ædificium ex-
struo, per singula etiam membra.

*Crude-
le hoc
suppli-
cium.* Dicam enim Quomodo vsurpata:
& non animis solùm, sed pœnè o-
culis subijciam sæuitatem & fœdi-
tatem eius supplicij: quæ sanè ma-
gna. Nec temerè Cicero *crudelissi-
mum teterrimùmque* appellauit: &
poëta Nonnus

ἐλέγχισόν τινα πόντον: *damna-
tissimum quoddam fatum.* **Quin
etiam**

v. in
Veni
In
xix
loc

LIBER SECUNDUS. 57

etiam Iurisperiti, nomine *Sum-
mi supplicij*, velut ob eminentiam, *Sum-
mum*
designant istud. Paulus: *Summo sup-
plicio*, id est *Cruce*, afficiuntur.
Ab eadem mente *Supremum* Vi-
pianus dixit: *Si liberi sint, ad be-
stias dari; si serui, supremo suppli-
cio affici.* cum enim aliud non ex-
primat, & de seruis responsum sit,
iure capio Crucem. Cur non i-
gnem? inquires: cum Tertullianus
etiam dixerit & censuerit, *Summam
ignium pœnam?* Quia ex Iurisperi-
torum mente, *Cruce* etiam supra
ignem. Certè Paulus hoc ordi-
ne *Summi supplicij* tria genera recen-
set: *Crucem, Cremationem, Decolla-
tionem.* Præit, vt vides. *Cruce*: &
cum causâ, si infamiam, magnitu-
dinem, & præsertim diuturnita-
tem pœnarum in eâ attendis. Di-
cta hæc ipsa *Extrema pœna.* vt in *Ar-
istotele* de seruo cruciando: *Certum
extrema pœna, quæ more maiorum
in eum competit.* An & sic Arno-
bius? *Crucem mereatur extremam,
quisquis vobis dominis supplicarit.*

Lib. v.
Sent.
tit. XXI
L. VIII
Ad leg.
Corn.
Falsi.

Ad
Mar-
tyr.
tit.
Lib. v.
Sent.
tit.
XVII.

Lib. x.

Lib. 1.
Aduer-
Gent.

Quod tamen etiam laxè, & de peste aut pernicie cœpit interpretari.

CAP. II.

Duplex figendi Modus, Vulgaris & Rarus. In illo Flagellatio ex more semper anteiuit.

SED sœui fœdique quid in hoc supplicio fuerit, Modus ipse dixerit: quem graphicè imus representatum. Ut magis possit; partimur, & duplicem eum facimus: *Vulgarem, & Rarum.* Illum, qui receptissimus, & quo vulgò utebantur. Alterum, qui magis sepositus, nec in tam assiduo usu. De illo priùs: & quidem ordine hæc tria, *Que ante fixationem, Qua in ipsâ, Qua post ipsam.* Ante fixationem duo adhibita: *Flagellatio &*

Deductio. Flagellatio quidem solennis antecessor, & rarò in crucem dati nisi sic purpurati. Apud Lium, de seruis coniuratis: *Multi occisi, multi capti, alij verberati crucibus affixi.* Verberatos ecce prædixit. Alexander apud Curtium, moris huius retinens, eos qui Petram obstinatè

Drus dicitur

Flagellatio ante crucem

natè defenderant, omnes verberibus affectos, sub ipsis radicibus Petra crucibus iussit affigi. Iudæi, apud Iosephum, *μαστιγῶν καὶ πρὸς σταυροῦ*

Lib. v. Excid. cap. xxxii. *ἦνοι τὸ θανάτου πᾶσαι αἰτίαι, αἰσταν- egwō: flagellati & præcruciati ante mortem omne genus verberibus, cruci-*

Cōtra Flac- eum. *figebantur.* Philo item narrans Iudæos Alexandria in crucem actos à Flacco: hoc addit: *μετὰ τὸ αἰκίσαι*

Δαι ἐν τοῖς θεάτρῳ: postquam flagellati fuissent in theatro. Solennis ergo

Apud Lium. Lib. i. *mos, imò lex: & horrendum Carmen disertè canebat: Verbera intra aut extra pomerium: & tum denique succinebat: Arbori infelici suspendita.*

CAP. III.

Flagellorum & Virgarum discrimen. Illa magis vilia, & magis acerba esse. solere & talis asperari.

VERBERATI igitur: sed vtrum virgis an flagellis? Illas interdum reperio: sed magis crebrò ista. Discrimen enim esse scimus: & quia Virgæ honestiores, in *Flagra* *honc-*

honestissimo huic supplicio adtributa Flagra. Cicero illudens & ca-

Orat. Rabir. perd. *gas ab omnium civium corpore amovit ; hic misericors flagella retulit.*

Quomodo retulit vnà cum Cruce scilicet, cui hæc adiuncta. Dixi inhonestiora fuisse. Ita, & proprie feruorum. Sic apud Terentium

Adelp. *ad necem operiere loris. SAN. ioris liber?*

Exclamat & indignatur, ut in re insolenti, quòd libero intentata lora. Et ab hac notà feruilem conditionem Menæ Horatius opprobat:

Epod. Od. iv. *Sectus flagellis hic triumphalibus Praconis ad fastidium.*

Vide Significatà Triumuiris (Imperium Fabrijs & animaduersio in seruos) criminis flagris publicè, idque sub præconis voce. Itaque & Macer

IC. tus scripsit, *Ex quibus causis liber fastibus, ex his seruum flagellis caedi.* Et Imp. rescripserunt, *mulierem habere iustas diuortij causas, si se verberibus, quæ ingenio aliena sunt, afficientem maritum pro-*

probauerit. Flagra hæc ipsa intelligunt : quæ cum ab ingenuis, tum à faminis remota maximè. Atque vt nouum & seuerum in

Lib. I. Licinio Pontificem narrat Valerius : quòd ei virgo Vestalis, quia parum diligens ignis æterni custos fuisset, digna uisa est, quæ flagro ad-

Lib. moneretur. Flagella autem hæc aspera. adeò vt Vlpianus scripserit ministrorum immanitate, multos

Lib. I. Seru. sub eiusmodi flagellis interisse. Et Horatius etiam id Horatio visum agnominare.

Nec senticâ dignum, horribili sectere flagello.

Quod magis fuit, cum ea in fittis talibus aut ossiculis exasperabant. Factum Romæ, atque alibi. Eustathius dicit notat ἀσπρα γαλῶν τὰς μάστιγας τὰς ἐξ ἀσπρα γάλων ἐνειροδύων καθ' ἑκαστὴν μέναις. Flagra talaria, quæ talis insertis in uoluitisque confecta sunt. Apud Athenæum quispiam recenset, in Parthis optimates quoque & Satrapas, ubi visum Regi, ῥά εδους καὶ ἱμάσι ἀσπρα γαλῶν τὰς μάστιγας : uir-

Lib. E. II. E 4. 61

gis & loris taxillatis cedi. Apulcius agnoscit, & *Flagrum pecuninis osibus catenatum*. Scitè appellat. Ille idem Gallis Matris deum adscribit. *Arrepto flagro*, inquit, *quod semiviris illis proprium gestamen est, contortis tannis lanosi velleris prolixè simbriatum, & multiugis talis onium tessellatum, in idem sese multinodis commulcavit icibus.* Et Plutarchus appositè ad eius lucem: Ουδὲ μάστιγι, ἐλάσει-
 ρας θεόμυθου, ἀλλὰ τῆς ἀσφαλατοῦς ἐκείνης, ἢ τῆς ἰάλλης πλημμελοῦσας ἐν ταῖς μητροῖς κολάζουσι: *Nec qui liber a verberationis egeat, seu flagri illis taxillati, quo Gallos aliquid offendentes in sacris Magna matris coercent.*
 An tale aliquod flagri genus, quo Christus etiam noster cæsus? imaginantur aut pingunt per pietatem nonnulli. Haud ego assero: sed illud Evangelistæ, cæsum esse & quidem flagro. Sic enim Matthæus, corruptâ ipsâ Latinâ uoce: Τὸν δὲ Ἰησοῦν Φαρασάωσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῆ. *Iesum cum flagellasset, tradidit ut crucifigeretur.* Ἰμαδῶλυ, id est,

Lib. VIII

Cōm. Colm

Gallia & Syria

Christus flagri cæsus.

est, loreum flagellum appellat Nonnus.

Πυγδατῆ χειρῶν δέμας φοίνιξεν ἰμαδῶλη.
Horribili Christi corpus rubefecit habenâ.

CAP. IIII.

Solitos ad Columnam verberari; atque alias per viam. De ipsâ columnâ cui sacrum corpus annexum.

SED obserua. Flagellatio hæc non vno semper loco, aut tempore. Aut enim ante Deductionem utebantur, idque domi, aut in prætorio: quod in Seruatore factum, aut in ipsâ Deductione, per viam: quod moris fuit magis præsci. Si domi, ligabant interdum ad columnam. Firmamenta huic ritui non tam multa reperio, reperio tamen. Artemidorus ubi somnium narrat serui, qui visus sibi ab herode φεῖσαι, *deglubi & turpiter tangi:* addit, *προσδεθεὶς κίονι πολλὰς ἐλάσεις πληγὰς columnæ alligatus, multas accepit plagas.* Phileas etiam apud

Pluri. fariâ flagell. lasso. ad columnam domi.

Lib. VIII. Eccl.

E s Eu-

Hist. cap. x.

Eusebium, sœnitiam in Martyres; qui Alexandria, referens : Άλλοι δὲ πρὸς τοῖς κίονσιν ἀπὸ πρὸσωπι εἰδωμένοι. *Alij autem ad columnas vultibus inter se aduersis, astringebantur : & de flagellatione sentit. An & Plautum sic accipimus?*

Bacchid.

— *Abducite hunc*

Intrò, atq; adstringite ad columnam fortiter.

plux.

Ego quidem : etfi ad custodiam modò id factum aliquis pertendat. Sed de Seruatore nostro non ambiguum, pijs quidem & in religione antiquis. Et si enim Euangelia non exprimunt : tamen secuti Patres. Prudentius clarè, & cum ritus quoque prisca attestatone :

id Cbr factu

— *atque columna*

Annexus, tergum dedit, ut simile, flagellis.

Novo Test.

Epist. ad Euseb.

Hieronimus & suo æuo existisse commemorat : *Ostendebatur illi (Paulæ) Columna, Ecclesia porticum sustinens infecta cruore Domini, ad quam vincetus dicitur & flagellatus. Indicat fulcri vsum habuisse in edifi-*

difi-

Ibidè.

dificio templi : quod ipsum Prudentius. *Perstat adhuc, templumque gerit veneranda columna.* Et si Bedæ tempore in medio Ecclesiæ fuisse, ipse testatur. Meminit huius quoque, & miraculorum per eam, Gregorius Turonensis. Hæc domi flagellatio, & ad columnam : quid per viam? sub furcâ id factum, de quâ in * loco dicam.

De Glor. Matr. cap. II.

Lib. III c. III.

CAP. V.

Crucem suam tulisse, aut totam, aut eius partem.

AD Deductionem venio, in quâ duo obseruo, *Ludibrium & Tormentum.* Ludibrium, quod ipsi coacti crucem suam ferre, aut certe eius partem : vt verè esset illud quod dicitur, *Suo sibi iumen-*

Cruc. hunc ruf. rebat.

Lib. II. c. LXI.

Artemidorus : βασιλειν πινὰ τῶν δαιμόνων χθονίων, καὶ κέρχῳ μὲν ἰδόντι σταυρὸν αὐτῷ σημαίνει. ἔοικε γὰρ καὶ ὁ σταυρὸς θανάτου, καὶ ὁ μέλλων προσήλασθαι πρὸς τὸν αὐτὸν βασιλεῖ : *ferre aliquem*

Deo-

Deorum inferorum, malefico quidem id videnti Crucem prodicit. Similis enim & Crux mortis; & qui in eâ figendus, prius eam portat. Plutarchus etiam comparatione quadam utili: καὶ τῶ μὲν σώματι τῶν πολαζομένων ἕκαστος τῶν κακῶν ἐκφέρει πρὶν αὐτὸ σταυρῶν, ἡ δὲ κακία τῶν πολαζομένων ἐν αὐτῷ ἕκαστος ἐξ αὐτῆς τεκταινεται: *Et corpore quidem quisque maleficorum suam effert Crucem; malitia autem cruciatuum quemque in se, ex se, gignit & fabricatur.* Bene hoc & salu-

De tarda Dei vindicta.

Petrō. Satyr.

C. XIX.

briter Plutarchus: & *Dij deaq̄* (ait quispiam) *quàm malè est extra legem viventibus? quidquid metuerunt, semper expectant.* Sed repono me in

gradum. Ferebant Crucem, atque

ita Iohannes de Christo: βασιζῶν τὸν σταυρῶν αὐτὸ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κροῦνισ τοπον: *baiulans suam Crucem, exiit in locum Caluarie dictum.*

Quâ solâ causâ vetera quædam vaticinia aut imagines Doctores nostri ad Christum trahunt. Vt Ter-

tullianus hoc de Isaaco. *Cum, inquit, Isaac a patre hostia duceretur & lignum*

Aduersus Iu-

Fecit Christus

VACUUM

deos cap. x.

Eod. lib.

Vide lib. III.

Tracti per viâ

lignum ipse sibi portaret, Christi exitum iam tunc dextabat, in victimam concessi à Patre, lignum passionis suæ baiulantis. Idem in Isaiæ verbis istis: *Cuius imperium factum est super humerum ipsius. Solus, ait, novus rex Christus novæ gloria potestatem & sublimitatem in humero extulit, id est Crucem.* Et Christus sanè totam plenamque Crucem tulit. Ni fecisset, quid opus erat auxiliatore & subsequâ, qui adleuasset? Alij non semper totam: atque ideò cautè prædixi, *eius partem.* Nam qui ritu veteri sub furcâ cæsi ducebantur, * ferebant non nisi istam. Imò interdum nec istam. Nam fac in arbore aliquâ crucifixum, & subito profectò, præter se, nihil tulit.

CAP. VI.

Deductos cum vexatione, Stimulis etiam actos.

TORMENTUM etiam in Deductione: quia trahere, ducere, & stimulis agere per viam solent. Dionysius de tractione,

Lib. VII. Antiq.

δι ἀγορᾶς αὐτὸν μαστιγίδιον ἐπέλαεν ἑλκεῖν *per forum flagellatum ipsum, trahere eos iussit.* Nec dubium est quin impulerint, deiecerint, erexerint, per scuitiam aut per lulum. De Stimulis etiam non temerè addo. & apertè auctor adfirmandi Plautus, apud quem conseruo feruus :

Et Plautus in se...

Mo-
stallar.

O carnificinum cribrum! quod credo fore,
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, si nos ter huc reuenerit senex.

Plautus in se...

Aff-
bat.

Habes Stimulos, idque in Patibulato (ad furcam adstricto) & per vias. Iungit iterum cum Cruce Plautus: Stimulos, Laminas, Crucisque & aliàs meminit, sed sic vt seorsim eos fuisse sciamus inter cruciatu & tormenta, sicut laminas & ignes. Pictores nostri asserculum siue tabellam imæ Christi vestipingunt, quæ clauis præacutis confita pedibus calcibúsque euntis illidatur: nunquid alludentes ad

ad hanc Destimulationem? quæ tamen stimulis aliis facta. quos oblongos, siue è sudibus præacutis, siue & ferro præfixis gestabant ad hunc usum. Sumptum à bubus, quos sic exstimulabant. Sed nisi ea Pictorum mens, ipsi vidento: ego inuentiunculæ eius nec auctor sim, nec interpres.

CAP. VII.

In ipsâ Fixione nudi in crucem dati: an altam, an in terrâ depositam? id quæsitum, & utrumque firmatum.

ISTA sunt quæ Ante fixationem: nunc quæ In ipsâ. Tria considero, Suspensionem, Astrictionem, Inscriptionem. Suspendio præit, & ante illam etiam Nudatio: quia simul ad crucem ventum, spoliabant hominem, & sic in eam dabant. Receptum hoc in plerisque suppliciis, velut Naturæ suafu, quæ nudos induxit in vitam, & e-ducit: etiam in isto. Artemidorus:

Nudati ante fixationem.

Lib. II. cap. LVIII.

Ἐλευθερίας ἀγαθὸν τῆς πίνης καὶ γὰρ

ἡδὲ ὑψηλὸς ὁ σωρωθεὶς. τῆς δὲ πλασίης
βλάπτει γυμνοὶ ἡδὲ σωρωθῆναι. *Crucifigi
bonum pauperi, quia sublimis est cruci-
fixus: noxium verò diuiti, quia nudi
crucifiguntur.* In Christo factum
hoc obserues: quem Euangelistæ
narrant recepisse vestes post flagel-
lationem iam deducendum, & po-
suisse iterum deductum. Ergo hu-
di dati in crucem: sed Iacentem an
Erectam? Pro Iacente, Acta vetera
de Pionio Martyre: *Vltro se vesti-
mentis spoliauit, & in calum suspiciens
ac Deo gratias agens, super lignum sei-
psum extendit, militique tradidit ut
clavis confingeretur.* Satis clarè: at-
que etiam mox clariùs: *Eum igitur
ligno fixum erexerunt.* Dicit nihil
potest, quin fixio hîc in Iacente fa-
cta fuerit, quæ post erecta. Et ra-
tio etiam aliqua suadet. Nõnne e-
nim faciliùs hominem sic affigere
supinum & inclinatum: quàm tol-
lere in erectam, pendulum, laben-
tem, fortasse & reluctantem? vide-
tur. Tamen quòd in Erectam, plu-
sculi adfirmant testes. Cicero in

Gauia-

Gauianâ cruce describendâ: *Quid
attinuit, cum Mamertini more atque
instituto suo Crucem fixissent post vr-
bem in viâ Pompeiâ, te iubere figere in
viâ qua Rhegium spectat?* Et verba
& rei seriem vide, obseruabis fi-
xam primò crucem, & tum in eam
datum. Idem in Rabirianâ: *In
campo Martio Crucem ad ciuium sup-
plicium desigi & constitui iubes.* Sta-
bat iam de hxa, dum caussa dicere-
tur, & cruciarium suum expecta-
bat. Galba apud Suetonium, cui-
dam in clamanti se ciuem Roma-
num esse, multò præter ceteras altio-
rem & dealbatam crucem statui iussit.
Statui, ac tum suffigi. Iosephus de
Iudæo quodam à Romanis capto:
O δὲ βάος, ἡ ἡγεσία καταπηγυόαι
σταυροῦν, ὡς αὐτίκα κρημῶν τὸν Ἐλεάζα-
ρον. Bassus iussit desigi crucem, tan-
quam statim suspensurus in eâ Eleaza-
rum. Denique & libro Esdræ:
*Ut vñnis homo qui hanc mutauerit
iussionem, tollatur lignum de domo
ipsius, & erigatur, & configatur in eo.*
Utrobique hîc erectio, fixationem

F

an-

Pro
subla-
ta.LII
V. C.

antecedit. Nec video quid obduci possit: nisi istud infirmum, statutas quidem, sed sub aduentum noxij iterum demissas. Quis credat? aut irriti laboris quæ ratio? Abnuunt etiam phrasas veteres, quas scimus plerumque ad similes rebus ipsi. Dicunt enim *Tollere, Agere, Ferre, Dare* in crucem: quæ omnia elationis sunt, aut mollitionis. Item in ipsi fontibus, *Excurrere, Ascendere, Salire*, in crucem: quæ mihi videntur conuenire non nisi in Erectam. Priorum phrasum exempla nota atque obuia sunt: posteriorum capite ista. Plautus:

Mo-
stellar. *Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.*

Prudentius.

Περὶ
σιφ.
Hym. x
Bac-
chid. *Cruce illa nostra est, nos patibulam ascendimus.*

Plautus.

*Credo hercle adueniens nomen me-
tabit mihi,*

*Faciētq; ex templo Crucisalum me
ex Chrysalō.*

Scd

Sed & testes, in ipsa narratione, pro Erecta. Nonnus de Christo:

Εἰς ὄρου τετραπλόρου, ἐπὶ ἡρόρου, ὑψόθι
γαίης

Ορθιον ἐξετάνωσαν.

*In lignum quadratum, altum, ter-
raque leuatum,*

Rectum extenderunt.

De eodem Nazianzenus,

In
Chri-
sto pa-
tiēte.

Αὐτίχ' ὁμιλῶ ἔρανοδρόμω ξύλω

Αὐτήγον, ἡγόν, ἡγῶ εἰς ἀκρον τέλω.

Ορθός δ' ἐς ἄρθον αἰθέρ' ἐπέριζέτω.

Ἐσπλάνα δ' ἐγκαίρειον ἄλλον ὄψέως

Ἐτευναί, ἐξέτευναί, ἤλωσαν χεῖρας,

Πόδας δὲ καθήλωσαν ἐν πηκτῷ ξύλω.

Quorum versuum (haud sanè * o-
ptimorum, liberè dicam) hæc sen-
tentia. *Ductum & subductum in
altam crucem, ad ultimum eius finem:
rectum ita statutum: tum ad transuer-
sarium lignum manus fixas: deni-
que & pedes ad stipitem desixum.*

Atque ista pro Erecta. In dissen-
su autem nos quid definimus? con-
sensum, quâ licet. Dicimus utrum-
que usurpatum, sæpiùs tamen hoc
postremum. Imò interim neces-

Fz

scrib

fariò hoc postremum. Pone enim in arbore suspensos (sæpe factum :) quomodo demitti ea potuit, & tunc attolli?

CAP. VIII.

Clavis figi solitos, interdum funibus adstringi.

SED iam ad *Adstrictionem* transeos: quæ facta clavis, aut funibus, sed plurimum illis. Seneca: *Cum refrigere se crucibus conentur, in quas unusquisque vestram clavos suos ipse adigit.* Ita legendum, non adicit. Illi, inquit, conantur tollere se de crucibus suis: vos contra, magis magisque affigitis, & clavos adigitis in lignum. Meminit & Apollo in oraculo quopiam, de Christo:

Apud Laſtāt. lib. iv. c. xiii. Γόμφους καὶ σκολόπεσι πικρῶν αἰετῶν τελευτῶ.

Clavisque & palis mortem exantlavit acerbam.

Loquitur de hac eius morte per crucem: quia, vt Artemidorus ait, *ἐκ ξύλων καὶ ἤλων γέγονεν ὁ σταυρός. ἐκ lignis & clavis crux confecta est.*

Atque

Atque ab hac re Græcis passim ipsa crucifixio, *προσηλωσις* dicta: quasi dicas *clavi-fixio*. Vlpianus in Demosthenem explicat *προσηλωθαι*, *σταυρῶν προσηλωθαι τοῖς ἤλοις*: *cruci affigi clavis*. Et fortasse eò respexit Strabo cum de Cantabris dixit, *καταπεπηγότες ἄπὸ τῶν σταυρῶν suffixos in crucibus*. Ergo de clavis certum; an etiam de funibus? sunt exempla. Aufonius suum Cupidinem facit

Deiunctum post terga manus, substrictaq; plantis

Vincula marcentem.

Lib. ii. cap. xviii. Et communi *ligandi* verbo in hac re Artemidorus vsus: *σταυρωθαι*, inquit, *αὐθι ἀγάμω γάμον προσαγορεύει διὰ τὴν δεῖσιν*. *Crucifigi* (in somnis) viro *calibi nuptias designat, ob ligaturam*. quia scilicet ligno iungitur copulatúrque. Plinius inter magicas ineptias *Spartum* etiam è *cruce* numerat, id est sparteos funes. Quid, quod D. Andreas ita alligatus? Abdias aperte, & causam etiam addit: *Proconsul mandat que-*

F 3 *stiona-*

*Stationarijs, ut ligatis manibus & pedibus, non clavis affixus suspendere-
tur, quo diutino cruciatu deficeret.*
Ex quo colligas, habitum id magis
seuū. Et si prima fortasse crucifixio
talis, & in Liuij priscis scriptisque

Lib. 1. libris legas: *Arbori infelici recte su-
spendito.* Recte, inquam, additur:
quod tamen heri ac nuper eiece-
runt correctores. An sic quoque ap-
penſi latrones bini, qui cum Chri-
sto? Vulgò sentiunt, nec aliter pin-
gunt. Tamen falsò: quia illi, pariter
ac Christus, fixi. Nonnus adfirmat.

In cap. XIX.
*κέντροις ἀντιτύποισιν ὅτι Σταυροῦ ἕα
Ἰέντις*

*In cruce præduris clavis fixi, inq, li-
gati.*

Et magis Historia prisca, quæ est de
Helenâ Constantini matre. Ea cum
venisset sacra & Deo-homini trita
loca, cupidine visendi & veneran-
di: de Cruce etiam inquisiuit no-
strâ illâ seruatrice. Fodit, tres repe-
rit, ac diu animi anceps hæsit, quæ
esset illa vera. Nam Titulus, quo
dignosci potuisset, iacebat seorsum
disie-

disiectus. Denique miraculo & di-
uinâ indicatione opus fuit ad di-
scernendum. Quid autem opus, si
vestigia clauorum modo in vnâ?
Argumentum certum est, & res i-
psa per Ecclesiæ annales.

CAP. IX.

*In quibus partibus clavis, & quo nu-
mero?*

CLAVOS autem istos, siue &
funes, in manibus pedibusque
fuisse satis notum. Nonnus de Ser-
uatore:

*Καὶ πρὸς ἡγὶ παλάμησιν σιδήρεα κέντρα
κομίζων*

*Et pedibus manibusque ferens sti-
mulos ferratos.*

Tertullianus de veteri vaticinio:

Adver. Iud. cap. x. *Foderunt manus meas & pedes] quæ
propria atrocitas crucis.* Habent atro-

cia libri scripti: & rectè, vt amat lo-
qui ille Scriptor. At quàm multi
isti clavi? enim uerò dissident. Alij
de ternis asserunt. vt Nonnus, qui
Christum depingit.

ἀμετρήτω δὲ πεπορημένοι ἄζυ- *Τρα*
γι γόμφῳ *ημῶν*

Διπλόον ἤτοι ἔχοντα μίη τεπορημένοι *ἑοικῶ*
ῶρη

Ποσὶν ὁμοπληθέουσιν.

Facit ecce magno & singulari clauo
pedis utriusque pectusculum transfigi,
& quidem uno ictu, idq; pedibus mutuo
impositis & complicatis. Clarum est.

In Christo patiente. Christo, ubi cruce deponitur:

Γυμνὸν τρισηλῶ κείμηνον ξύλῳ λαεῖται
Nudum triclavi repositum ligno
auferens.

De At contra tamen tendunt alij, &
Glor. suggerunt quaternos. De eodem
c. vi.

Christo Gregorius Turonus: *Alia*
Clauorum dominicorum, quod quatuor *quatuor*
fuerint, hæc est ratio. Duo sunt affi-

Serm. De Pas- sione. xi in palmis, & duo in plantis. Sed &

Cyprianus melior maiorq; auctor
πληθυντικῶς scripsit: Clavis sacros
pedes terebrantibus. Quid, quod
Plautus ex more astruere videtur
tantos?

Mo- stellar. Ego dabo ei talentum, primus qui in
cruce excurrerit,

Sed

Sede eâ lege, ut affigantur bis pedes,
bis brachia.

In Nisi is tamen ibi sensus. ut seruu-
Plus- nus- l'us ad maiorem quasi cautionem,
expri- & ne facile se refugeret, voluerit
catio.

Plus- bis- clavis- fixus. Quam magis considero, tam magis
hoc dictum censeo: cum id quoque
reperiam, per scuitiam multipli-

catos alibi clauos. Ut in Martyrolo- *III.*
gio: *No-* Agricolam plurimis clavis Cruci *uemb.*
affigentes interemerunt. Interdum

& in aliâ corporis parte. In eodem *XXIX.*
No- Martyrologio: *uemb.* Philomenus mani-

bis pedibusque, ac demum capite cla-
uis confixo, martyrium consummauit.

Itaque si morem veterem vides; ar-
bitrarium fuit de clavis, & frustra
litigemus. Si de Christo tamen
quæritur; nescio, & in dissensu Pa-
trum non est mecum arbitrari.

CAP. X.

Ordo & Modus affigendi. An lignum a-
liquod in Cruce suppedaneum?

ES ADDO

Manus
primū
fixa.

ADDO magis de figendi modo. Is fuit, vt manus primū figerent, inde pedes. Graphicè Lucianus in Dialogo vbi Prometheus figuratur. Vulcanus Mercurio loquitur.

Ανεστρωώσω, ἐκπέωσθεῖς τὰ χεῖρε δ' ἄπο τῆς δεξιᾶς πρὸς τὸ ἐναντίον· *Crucifigatur, extensus ambas manus ab hac parte in aduersam.*

Atque initium à manu dextrâ. Ibidem Mercurius Prometheus: Αλλ' ὄρεγε τὴν δεξιάν. οὐ δ' ὦ Ηφαῖστε, κατὰ κλειε, καὶ προσήλα, καὶ τὴν σφύρα ἐρρωμύως κατὰ φερε' δὸς καὶ τὴν ἑτέραν, κατελήθησω ὧ μάλα καὶ αὐτή.

Sed prabe dexteram. tu autem Vulcane, adstringe, & confige, & malleum fortiter remitte. Da & alteram, quò illa etiam rectè adstringatur.

Tum itum ad pedes. Sed ambigas, Manúsne fuerint toti moli ferendæ.

An ferre potuerint penduntur?
An semper in ipsâ solâ fixo?
Apparet enim corpus omne (præfertim si quis pedes inflecteret) pependisse à manibus solis. Ego ita arbitror. Quidni? Duræ & nervosæ illæ partes, & lentæ frangi. Fortasse nec in mediâ semper manus volâ clavi fixis, sed superius paulò quâ
cum

cum brachio coit, id est, circa carpum. Plautus facit suspicari, qui disertè scribit *brachia offigi*, non manus. Sed puto equidem amplius, si corpus grauius, aut manus tenuior; adminiculum sæpe fuisse funes. Illos quoque additos, & circa humeros aut pectus medium, ad crucem adstrictos. Hoc malim, quàm cum alijs asserculum siue tabellam inducere, in quâ innixi & fixi simul pedes. Nimis accurata ea fabrica, imò delicata. Tamen in Christi cruce Gregorius Turonicus agnoscit; quæne fuit, an quia piè imaginatus est? Ipse quidem sic: *In stipite erecto foramen factum manifestum est. pes quoque parua tabula in hoc foramen insertus est: super hanc verò tabulam, tanquam stantis hominis, sacra affixa sunt planta.* Nec scio an illic Innocentij hæc referenda: *fuerunt in cruce dominicâ ligna quattuor, stipites erectus, & lignum transversum, truncus suppositus, & titulus superpositus.* Nam vidi qui de *Trunco* sic acciperent; etiam vox videtur

De
Glor.
Mart.
c. vi.

Serm.
I. de v.
no
Mart.

De sa-
belli
stipe-
dunca.

tur abnuere: quæ parùm apta ad minutam illam tabellam. Verba etiam plura & sequentia Innocentij cum examino, sentire eum dixerim non de hac impositâ, sed verè (vt loquitur) *supposito trunco*, è quo ipsa crux surgat. Ita enim sensisse videtur: truncum aliquem fuisse, siue fulciendæ cruci in imo appositum (*ἀντερείδια* Græci id genus obliqui sustentaculi vocant;) siue sub ipso recto stipite in terrâ, cui ille immissus, vt firmior staret. Neque ego assero id factitatum: sed mentem scriptoris pono. Trahunt etiam Irenæum istuc, qui crucem sic

Lib. II. c. XLII. *Ipse habitus crucis fines & summitates habet quinque: duos in longitudinem, & duos in latitudinem, & unum in medio ubi requiescit qui clavis configitur.* En, inquit, medius ille finis tabella est, in quâ corpus requiescit. Fateor verba huc ire, nec temerè contenderim de alienâ mente. Tamen Iustinus martyr, è quo sumpta hæc videntur, sic de isto fine; *καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ πηγύ-*

vide

πηγύ-

sup. πηγύδιον ξύλου ὡς κέρασ καὶ αὐτὸ ἐξέ-
Lib. I. χον ἐστίν, ἐφ' ᾧ ἐποχοῦνται οἱ στυγερῆμοι
cap. IX. *Et illud in medio defixum lignum, ut* verf. tryph. lud.
cornu ipsum etiam eminet, in quo feruntur & quasi inuehantur, qui crucifiguntur. Cornu id appellat, & notare vult: quomodo aptè in planâ hac tabellâ? Videndum ne vterque ille scriptor aliud intellegat à iam dicto sensu. Diuidunt crucem in quinque fines (*Apices* Tertullianus scitè appellat:) quatuor illos, qui noti sunt & incurrunt:

quia-

Vide
suprà
Lib. I.
cap. X.

quintum, quem in mediâ cruce collocant, vbi lignum transuersum scindit transitque stipitem defixum. Hac consideratione, quinque sunt fines: & vnus ille stipes (sed sectus) facit ternos. Quod autem aiunt *inuehi & requiescere*: verum est, corpus acclinatur ei & quali innititur à tergo. Augustinus hoc sensu scripsit, *Longitudinem crucis à terrâ surgentem, cui corpus erat infixum*. An totum corpus? imò pedes tantum quod liquet: sed ad fixum innixumque intellegit, nec scio an *innixum* scripsit. Tamen in picturis sculpturisque etiam priscis vestigium tabellæ hujus exstare audio: non ergo temerè spreuerim. non certè à Christi cruce: de alijs, audacius. Quod enim vestigium in scriptoribus antiquis?

CAP. XI.

De Titulo, quid is Latinis? quomodo ascriptus, aut prelatus.

POST Astrictiōnem *Inscriptio*.
Quid ea est? Causa supplicij, & ipsum

ipsum crimen. & Romanâ voce *Titulus*: quâ & Iohannes est vsus. Atque item Nonnus:

In c.
XIX.

Γράμμα, τόπερ καλέσαι Λατινίδι Τί-
τλον ἰωή.

Titu-
lous
quid
Latini
nu?

Matthæus *Αἰτίαν* bene & signanter dixit. Glossæ Græcicæ veteres: *Αἰτία, causa, materia titulus*. Eadem Latina, *Titulus, ἐλέγχιον*. Latini etiam passim pro causâ. Ut poeta:

*Et poteris titulum mortis habere
mea?*

Lib.
IX. cap.
XII.

Valerius: *Fine vita nostra varijs & oc-
cultis causis exposito, interdum quæ-
dam immerentia supremi fati titulum
occupant*. Atque hic Titulus præ-

Da-
mnatis,
ante-

Cap.
XXXIII

ferri, ut in Suctonii Caligulâ: *Præferri
cedente titulo qui causam pœne indi-
caret, per cætus epulantium circum-*

soluit.

Apud
Aufeb.

ducitur. Epistola Lugdunensi-

Lib. V.
cap. I.

um, de Attalo Martyre: *Περίαχ-
θεις κύκλω τῶ ἀμφιθέατρο, πίνακα αὐ-
τὸν περιάγοντι, ἐν ᾧ ἐγράφη το ῥω-
μαῖσι, Οὐτὸ ἔστιν Ἀτταλὸς ὁ χριστι-
ανός*. *Circumactus per amphitheatrum,
tabellâ ipsum præeunte, in quâ Latine
scri-*

vel iis scriptum, Hic est Attalus Christianus.

apponi. Sed & appendi, aut apponi damna-
tis solet. Suetonius Domitiano: *Patremfamilias detractum è spectacu-
culis in arenam canibus obiecit cum
hoc titulo, Impiè locutus parmularius,
Quintilianus ostendit Gladiato-
res quoque sic productos: Quidam
ut patrem sepeliret, auctoravit se. Die
muneris productus sub titulo causæ,
rudem populo postulante accepit.* Sed
facit propriè ad Crucem Dionis
locus, de seruo, quem dominus agi
in crucem, idque per forum iussit;
καὶ γραμματίων τὴν αἰτίαν τῆς θανάτω-
σεως δηλῶντων. *Cum litteris (siue Titu-
lo) quæ causam mortis aperirent.*
Sæpè etiam neglecto aut spreto ti-
tulo contenti Superdictione fue-
runt, id est vt Præconis præeuntis
voce populo id nuntiaretur: de quo
more alij, & ego aliàs.

Loco
eius,
sæpe
vox
præco-
nis.

CAP. XII.

Post fixationem, quomodo mortui in cru-
ce? languore, aut fame. *Vitalitas
quorundam.*

BENE

BENE iam & fideliter fiximus: *Mors
varia
in: ru-
Mors, Corruptio, Custodia.* Mors, ce, sed
lenta, molesta, & vel à stillante pau-
ferè
lenta.
latim sanguine, vel à fame. Quid si
etiam ab auum ferarumque lania-
tu? videbimus, & singillatim didu-
cemus. De sanguine quem demit-
tebant fixi, clarum est, nec testimo-
nij eget: & tum eâ causâ, tum ex a-
cri verberatione, quæ præuerat,
credo inualidiores multos obiisse.
At de fame, Eusebius vbi Martyres
narrat crucifixos in AËgypto:
Τρεῖς ἄλλοι τε πάντες, εἰσὶν τε καὶ ἐπὶ αἰσῶν
in: ru-
c. vii. *sunt vini, donec in ipsis patibulis fame
morerentur.* Itaque legas quoldam
diu in crucibus vixisse, vt ingeni-
tum scilicet robur erat, aut vires.
Beatus Andreas *in cruce suspensus, in
ca populum docens, (ò athletam Deo
dignum!) biduo superuixit.* Victori-
nus sub Neruâ, *iussus suspendi capite
deorsum, ita per triduum vixit.* Quod
fanè miror in schemate illo mini-
mè apto ad longam vitam. Magis
G etiam

Lib.
viii.
c. vii.
Mar-
tyr.
xxx.
Novè.
Mar-
tyr. v.
Septè.

Pluscu-
los dies
quidam
vixere.

etiam istud: quod *Timotheus & Mar-*
rain Cruce nouem diebus viui pendentes,
 ac se ipsos in fide corroborantes, *martyrium*
 consumpserunt. Unde hæc vis aut vitalitas,
 nisi à vitæ ipso fonte? Quamquam & alij quidam
 animosè egisse in extremis istis rebus
 legantur. velut *Bomitarille* apud *Iustinum*:
 qui patibulo suffixus in foro medio,
 magno animo crudelitatem civium tulit:
 adeo ut de summa Cruce, veluti de
 tribunalis, in *Panorum* scelera
 concionaretur. Quidam etiam petulanter:
 ut *proteruuli* apud *Senecam*, qui ex
 patibulo spectatores suos conspuunt.
 Atque etiam adnotavi, quosdam
 miseratione Principis, aut Magistratum
 è Cruce ablatos, post vixisse. *Iosephus*
 in vitâ suâ recitat: *Redibam*, inquit,
 è vico quodam, & vidi multos ex
 hostibus (*Judæis*) crucifixos: & tres
 ex ijs adgnosceus, cum quibus antè
 mihi consuetudo, valde in animo dolui,
 & cum lacrimis progressus, dixi *Tito*.
 Ille autem statim depositos eos
 mandat diligentissimè curari,

Toque- tes & symo- cinan- tes.
 Alii il- luden- tes.

Lib. xii.
 Deu- ber- c. xii.

vi, atque ex ijs duo inter ipsam curam
 obierunt, tertius supervixit.

CAP. XIII.

Quosdam à volucris, aut feris etiam
 viuos laceratos, & plerosque omnes
 mortuos, interdum & lanceis in-
 terfectos.

AT de laniatu etiam addidi, &
 causam illam quoque feci
 mortis. Haud temerè, quia sic liga-
 ti, & cum se non commouerent, da-
 ti reuera * *ἐπιπέτα*, ut cum poetâ di-
 cam, *κλυέοσιν* *ὀϊωνοῖσι* *τὴν* *ωἶον*. Atque
 id etiam viui. Prudentius:

Περί
 Σεφ.
 Hym.
 xi.

— Crux illum tollat in auras,
 Videntesq; oculos offerat alitibus.

Horat.
 lxx.

Horatius aspexit:
 Non hominem occidi. non pasces in
 cruce coruos.

Lib. i.
 Epist.
 xvi.

quia ficarij scilicet & homicidæ da-
 ri solent in crucem. Item *Iuvenalis*:
 Vultur iumento, & canibus, cruci-
 busque relictis
 Ad factus properat, partemq; ca-
 daueris affert.

Iuue-
 nalis.

Quin reperio in sententiâ iudiciali
 G 2 quo-

quoque id aliquando expressum.
Actis Martyrum: *Claudius, Asterius, Neon, cruci affigantur, & corpora eorum a uibus laceranda relinquuntur.*

lib. vi. De A. fin. in fine. Itaq; Apuleius proprium hunc refert Patibuli cruciatum, cum canes & vultures intima protrahunt viscera.

Addit autem & Canes: & discas licet cruces non semper fuisse per altas. Quomodo enim, si canes attingerent, atque etiam lupi? Nam & hos Catullus addit in Epigrammatio, quod mihi quidem non nisi circumlocutio videtur cruciarum huius mortis.

Si Comini arbitrio populi, tua cana senectus

Spurcata impuris moribus, intereat:

Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum

Lingua exsecta auido sit data vulturio:

Effossos oculos voret atro gutture coruus,

Intestina canes, cetera membra lupi.

Istæ mortes, nisi quod interdum lanceis etiam transfuerberatos le-

go, an

go, an ad accelerandum fatum, an explorandum? Illud fuit in Marcelliano & Marco: *quibus ad stipitem ligatis in pedibus eorum affixi sunt clavis cumq; transisset vnus dies & nox, insit ambos (Fabianus Iudex) lanceis per latera verberari.* At istud in nostro Domino; cui miles jam mortuo lanceâ latus aperuit, scilicet periculum, an bonâ fide obijisset.

CAP. XIII.

Crurifragrum à Cruce remotum, Quid fuerit, in quos receptum, & quomodo?

NON autem & crura ijs fracta, inquires, atque ita interempti? Vulgò inualuit hæc opinio, sed vulgò. Qui penetrant & examinant, vident disparata hæc supplicia, & seorsim fuisse. Induxit vulgum, quòd in sacra historiâ latronibus duobus crura fracta leguntur. Atqui sciant pro moribus Iudæorum id fuisse: atque illic fortasse tantum. Lactantius monuit; *Suffixus*

itaque Christus eum spiritum deposuisset, necessarium carnifices non putauerunt ossa eius suffringere, sicut eorum mos ferebat. Ait caute eorum mos: nempe Iudæorum. Et cur hoc Iudæi? ne fraus legi fieret, quæ iusserat ad Solem occasum suspendios deponi. At deponi nisi mortui non debebant: diutiùs autem plerique vivebant: ergo hac, aut aliâ viâ mors festinanda. Aliâ etiam dico viâ: nec crediderim fuisse hanc solam. Lex quam tango, est in Deuteronomio, & vertit sic doctor Afer: *Si autem fuerit in aliquo delicto, ita ut iudicium mortis sit, & morietur, & suspendetis eum in ligno, sed & sepultura sepelietis eum ipsâ die.* Ergo Crurifragium propriè nihil ad Crucem: tamen quia se ingerit, & vile, atque item saxum est juxtâ crucem, breuiter de eo dicam. Vox ipsa proba & vetus. Gloriosa prisca. *Crurifragium* $\sigma\kappa\epsilon\lambda\omicron\kappa\omicron\pi\iota\alpha$. atque alibi *Crurifrangium* rectè etiam scribunt. Nam *Tago* & *Targò*, & *Frago* & *Frango*, dixerunt: sed

sed prior scilicet scriptio magis pro archaismo. Diuisit elegantia gratiâ Apuleius: *Vxor diras in eum deuotiones deprecata, & crurum eius fragium abominata.* vbi adominata pro vero magis & pro sensu. Ipsa res antiqua; & iam Plauti, & antè xuo, passim Crurifragium minati seruis. In eius Afrinaria:

— *Crura herclè offringentur,* Afrin.

Age impudice, nisi istum percies.

Et credam, vt crucem ipsam, peculiare fuisse seruis. Seneca: *Magnam rem sine dubio fecerimus, si seruam infelicem in ergastulum miserimus.* Quid propter amur verberare statim, crux a pratinus frangere? Suetonius Augusto: *Thallo a mann, quod pro epistolâ proditâ denarios quingenos accepisset, crura effregit.* Idem in Tiberio: *Vtrique mox (ministro cuiusdam, & tibicini) quod mutuò flagitium exprobrassent, crura fregisse.* Ergo in seruis: sed ita, vt liberi non immunes. siue in crimine, siue potiùs per scuitiam vindicantis. Ita M. Mario Gratidiano Cornel.

Senec. Sulla *perfringi crura, erui oculos, am-*
 de Ira *putari manus iussit.* Et Spendiani
 111. rebelles in Africâ, cum Pœnorum
 cap. optimates cepissent, *κολοβάσσειες,*
 xviii. *καὶ σωτρεῖς πάντες τὰ σκελη, ἐπιζώντας*
 Polyb. *ἔρριψαν εἰς τινα ταφῆν* *admitilantes,*
 1. *& crura conterentes, adhuc viuos pro-*
iecerunt in foveam aliquam. Et in
 Martyres nostros plurifariam sic *Μαρ-*
 Ljb. *τυρι-*
 viii. *στυρι-*
 C. xii. rabiâ aut Capadociâ: *τῶν μαρτύρων*
τοτὲ πέλυξιν αἰαιρωμένων, τὰ τὲ ἢ τὰ σκελη
καταγυμένων *Martyribus aliâs secun-*
 Martij *ditis, aliâs Crurifragio pun-*
 111 *itis.* Martyrologium memorat
 Hadrianum Nicomedia, cum alijs vi-
 ginti tribus, omnes sub Dioclesiano
 martyrium crurifragio consummasse.
 Idem de pluribus, atque innomina-
 tis: *Commemoratio SS. Martyrum,*
 Maij. *qui in persecutione Maximini fractis*
cruribus necati sunt. Et sapius. Mo-
 dus hujus supplicij, vt incus cum *Ραμ-*
 malleo, vel veste ferreo inferretur, *φραν-*
 ac tibiae incudi imponerent, vali- *γενῆ-*
 dis ictibus sic frangendas. Colliges *στυρι-*
 ex Actis Martyrum priscis, quæ Su-
 rius

Tom. v riuus vulgavit. Sublatum hoc sup-
 die 11x plicium à Constantino Victor af-
 Sept. * Lib. feuerat, de quo in * loco.
 311
 C. xiv.

CAP. XV.

Corrumpti in cruce passi sunt, & nefas
sepelire.

CORRUPTIO jam post Mor-
 tem. Quam sic intellego, quod nec mortuos deponerent, sed
 tabo illic passi sunt diffluere, & à
 Sole ac pluuiâ corrumpi. Valerius *Corru-*
 impresse hoc narrat de Polycrate, *pti in*
 qui ab Oræte cruci affixus: *E quâ*
 inquit, *putres eius artus, & tabido*
crucis-
cruore manantia membra, atque illam
leuam, cui Neptunus annulum manu
 piscatoris restituerat, situ marcidam,
Samos latis oculis aspexit. De quo ipso
 Afer noster, vt solet, succinctè: *Po-*
 nimâ *lycrati Samio filia Crucem prospicit de*
Solis unguine & lauacro Iouis. Tan- *Ter-*
 lib. iii *git historiam, & somnium quod in*
 Herodoto, & tu ab eo pete. Sed *tullia.*
 hæc mens somnij, sublimen in cru- *nus ex-*
 ce madidandum à Iouè cum plue- *plica-*
 ret, à Solè vngendum, cum is cali- *tus.*
 G s dus

dus è nudo corpore faciem elice-
 ret adipemque. Hanc in cruce pu-
 trefactionem intellexit Theodorus
 Cyrenæus, cum Tyranno minanti
 eam respondit: *Sua nihil interesse,*
humi, an sublimi putresceret. Neque
 aliam Artemidorus, cum malum
 diuitibus ominatur à somniatà cru-
 ce: *τὰς γὰρ σάρκας ἀπολλύουσιν οἱ σταυρο-
 γάρτες.* Carnes enim amittunt qui in
 cruce fixi. Ita inquam, amittunt, siue
 tempore & defluxu; siue & lanienà
 volucrum ferarumque, de qua dixi.

Apud
 Cic.
 Valer.

Liber
 c. lxx.

Et Ar-
 sems-
 d'arms.

CAP. XVI.

Custodia est miles ad Crucem, ne quis detraheret.

ITAQUE hoc fine asseruati in
 Cruce, & deponi rarum omnino
 fuit. Nisi quod Philo tamen notat,
*receptum moribus fuisse in Natali Im-
 peratoris, aut simili die festo quosdam
 è crucibus deponi, & permitti ad sc-
 pulturam: at Flaccum contra nouos et-
 iam tum ys affixisse.* Ne quis autem
 deponeret, miles & custodia asse-
 dit.

Rurò
 ablatis
 è cruce.

Custo-
 d. s. in
 ibi.

Con-
 tra
 Flac-

dit. Petronius: *Miles cruces asserua-* In Sa-
bat, ne quis corpora ad sepulturam de-
traheret Plutarchus in Cleomene:
 Ολίγοις ἢ ὑπερὸν ἡμέρας οἱ τὸ σῶμα
 τὸ Κλεομένης ἀνεπαυμένον Φυλάτ-
 τειες, εἰς αὐτὴν ἐπιμεγέθη ἐρακονίη τῇ καφα-
 λῇ περιεπεπλεγμένη, καὶ δεικρὶ πέντε
 τὸ πρὸς ὄψιν, ὥστε μὴδεὶν ὄψεσθαι εἰς αὐτὸν
 σερπενταίων. *Fauces post diebus, y qui*
Cleomenis cruci affixum corpus custo-
diebant, viderunt magnum serpentem
capiti eius circumplexum, & faciem
velantem tegentemque, ne qua carni-
pora auis attingeret. Vbi vtrumque
 habes, & custodiri solitos mortuos;
 & aues faciem in primis inuolasse.
 Possis ad hanc custodiam illud Eu-
 angelista referre: *ἔχετε κησῶδιαν, ἀ-* Matr.
πάγετε *Habetis custodiam, abite.* xxvii.
 Quæ Pilati vox fuit ad Iudæos pe-
 tentes asseruari monumentum. Vi-
 detur autem intelligere custo-
 diam, quæ paullo antè ad crucem,
 nisi quis malit, *Habete custodiam;*
 quasi ab imperante, & indignanter
 dante. Vox enim Græca in vtrum-
 uis valet.

Αποστ.
 γμυ.
 εντ.
 Ιεδ.
 εν Ε.
 αντ.
 β.

IVSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBER III.

CAP. I.

*Transitio ad Rarum figendi Modum;
Furca diuisa, & hic de Ignominiosa
dictum.*

ABUNDE, quæ
ad Vulgarem cruci-
figendi modum di-
ximus: Rarus su-
per est, quem ip-
sum pari curâ imus expunctum.
Eum suprâ descripsimus (& vox
præfert) *sepositum*, & minus in *as-
sido* usu. *Sepositum auo*, Inusitatum
vel *Schemate* vel *Fine*. De his tri-
bus ordine & partitè dicam (iuuat
in his talibus) & in lucem fortasse
protraham, quæ vsque adhuc pa-
rum claro oculo conspecta. Auo
seposita *Furca* est: olim quidem in
creberrimo usu, sed quæ paulatim
desiit atque aboleuit. Mentio cre-
bra

bra non in historiis solum, sed Comædijs priscis: mentio tamen ma-
gis, quàm explicatio. ego hîc fa-
ciam & pro copiâ ingenij dabo in
splendorem. Ut possim, duplicem
illam facio, *Veterem & Nouam*. Prio-
rem, quæ priscis Romanis (non e-
nim apud alias gentes legi) usita-
ta: atque hanc iterum duplicem. *Ignominiosam & Pœnalem*. Illa est, *Furca*
quæ collo imposita serui circumduci so-
lent ob culpam aliquam, ostentui & ad-
irrisum. *Igidorus: Furcifer dicebatur* *Ignominio-*
sa.
olim, qui ob leue delictum cogebatur à
dominis, ignominie magis quàm sup-
plicij causâ, furcam circa urbem fer-
re, predicans peccatum suum, & mo-
nens ceteros ne quid simile peccarent.
Plutarchus in Coriolano, *Humanè*
habitos seruos à priscis dominis notat,
& addit: *ὡ δὲ μεγάλη κόλασις εἰκέτε*
πλημμελήσαντος, εἰ ξύλον ἀμάξης ὃ τὸν
ρύμον ὑπερῆδυσιν ἀράμην, διεξελθοῖ
ᾧ τὴν γεινίασιν ὃ γὰρ τὸ πῦθον ἔ
ὄφθεις, ἐκέπ ᾧ τὴν εἶχεν, ἐκαλεῖτο δὲ
Φαρκίφες. Erat autem magna castiga-
tio serui delinquentis si lignum curruis,
quo

Lib. I. Orig.

Quid
Furca
modum
li: dron
suu.

quo temonem sustentant, tollens & ferens exiret circa viciniam. Id enim passus, & sic conspectus, non ultra faciem habebat, & vocabatur Furcifer. Talia idem in Quæstionibus Romanis. Et Glossæ veteres: *Furcifer*, *συρροκόμις* Θ, *διχρανοφόρος*. οἱ περὶ τὸν περὶ ἀντιπρωρίας διχρανον ἐν τοῖς τετραγύλλοις ἔχοντες *ὑπεροκόμιζον*, *Ἄσπ* τ̄ *πέλευς* *ὑπεροκόμιζον* qui patibulum fert, qui furcam. Qui peccauerant, pro pœnâ furcam in collo habentes circuibant, per urbem undique ducti. Atque hæc illa prima est, ab ipsâ re & sine Ignominiosa à me dicta: quæ origo aut exemplar tamen Pœnalis.

CAP. II.

De Furcâ Pœnali, & casus sub eâ ad mortem.

Est, quâ item collo impositâ circumducti, sed cum verberibus & pœne causa. Atque adeò mors plerumque huic consequatur: siue sub ipsâ Furcâ ad necem cæsis, siue cum eâ in crucem factis. Seorsim vtrumque explicabo, & firmabo.

Sub

Nerō. Sub eâ ad mortem cæsi: ex Suetonio, qui pœnam more maiorum interpretatur, *nudi hominis cervicem inferi furcæ, corpus virgis ad necem* Ad mortem.

In Nerone. Atque idem etiam Victor: *Senatus sententiâ constitutum, ut, more maiorum, collo in furcam coniecto, virgis ad necem caderetur.* Ac reperio exempla etiam in historiâ, etli haud crebra.

Lib. xlii. Linius * incestum cum Vestale sic punitum ostendit: *L. Cantilius scriba Pontificum, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Florianâ stuprum fecerat, à Pontifice & Maximo eoque virgis in Comitio cæsus, ut inter verbera exspiraret.* * Vide Festum in Probiis.

Lib. xlii. Antiq. Dionysius in culpâ simili, & de iis qui Urbiniam stuprarant: τῶν ἢ *Ἄσπ* *ἄνοσιαν* *Φθόρον*, ὁ μὲν ἔπερθε ἑαυτὸν *διεχειρίσθη*, τὸν ἢ ἔπερθε οἱ τῶν ἱερῶν *Ἐπισκοπι* *συλλακόντες*, ἐν ἀγορᾷ *μάστιξιν* *αἰκισόμενοι*, *καθάπερ* *ἀνδράπιδον*, *ἀπέκτεναν*. Ex iis autem qui illicitam corruptionem patrauerant, alter seipsum interemit, alterum ἢ qui sacris præerant (ij sunt Pontifices)

ces) comprehendentes in foro flagris secantes tanquam mancipium, interemerunt. Nam etsi neuter furcæ hinc mentionem faciat, tamen cum verberibus ad necem datos denarent, probabile id ita ritu prisco factum: hoc magis, quod Dionysius quasi indicans addidit, καὶ ὑπὲρ αἰδέσι ποδῶν: *seruilem in modum*. Quod autem liberi etiam sub furcâ interdum cæsi, exemplum in Epitomâ Livij clarum, de C. Marieno: *quia*

Non ad mortem.

casus apud Tribunos, quod exercitum in Hispaniâ deseruisset, damnatusque, sub furcâ diu virgis cæsus, & sestertio nummo vanit. Nam etsi ille non ad veram mortem cæsus, tamen ad civilem, & libertatem civitatemque pariter amisit. Atque idem dixi *plerumque* mortem consequam: cum & in Plauto legam:

Et obeam rem in carcerem te esse compactum scio,

Et postquam es emissus, casum virgis sub furcâ scio.

Quæ obijciuntur leni viuo etiam & videnti.

CAP.

CAP. III.

Ligatos ad Furcam in crucem solere tolli, Furcam & patibulam videri eadem, aut haud longè disita.

Cum Furcâ appēsi.

SED cum Furcâ in crucem latos etiam dixi: quod rei nostræ facit, atque id tale fuit. Ligati ad Furcam, & sub eâ cæsi, per viam ducebantur; fixi deinde ad eam, tollebantur in crucem. Firmamus veterum scriptis. Arnobius: *Servum pessimè meritum per Circi aream mediam traxisse casum virgis, & ex more, multasse post patibuli pœnâ.* Ita legimus, non pœnam. Et quod ait, ex more, huic rei seligimus: quasi receptum videlicet & tralatitium post cæsiōnem hanc, suspendi. Nam etsi Arnobius non expressit sub Furcâ cæsum: tamen ita fuit, & in ipsâ hac narratiunculâ alij omnes consensu produnt, Liuitus: *lib. II. Servum quidam paterfamiliâs nondum commissio spectaculo, sub Furcâ casum, medio egerat Circo.* Cicero: *Servus per Circum, cum virgis cadere-*

L. VII. ad ver. Gent.

Arno- bium e- biter corre- ctus.

De Di- uinat. I.

H tur,

Lib. I. C. VII. *tur, Furcam ferens ductus est. Vale-*
 rius: *Cum seruum verberibus mul-*
 Lib. II. *tatum sub Furcâ ad supplicium egif-*
 c. VIII. *set. Denique Lactantius, qui &*
Patrisfamilix nomen expressit:

Antonius Maximus (potius Au-
tronus, ex Macrobio) diuerberatum
seruum sub Furcâ, medio Circo ad sup-
placium egerat. Ergo sub Furcâ ad

Furca
& p
est
causa

Lib. I. *appensi? Ita. quia hæc Furcâ non*
 Satur. *aliud, quàm Patibulum fuit. Certa*
 cap. X. *auctoritas Macrobij: qui de illo ip-*
so facto. Autronius, inquit, Maxi-
mus quidam seruum suum verbera-
tum, patibuloque constrictum, per Cir-
cum egit. Quid hoc est, patibulo con-
strictum, nisi quod alij omnes Fur-
cam dixerunt. & Liuius de Horatio,
sub Furcâ uinctum? Nam ita res
fuit. Alligari brachia manusque
adhanc furcam solent: atque ita
circumduci, mox in eâ attolli. In

Mo- *Plauto legis, Dispestis manibus pati-*
 stellar. *bulum habere. item: ire patibula-*
 In pa- *tum per vias. Et quod Nonius ex*
 tibul. *eo citat: Patibulum ferre per ur-*
bes,

bem, deinde affigi cruci. Nota verba
& seriem; Ferre, deinde Affigi. Quæ
ipsa in Licinij historici fragmen-
to apud eundem Nonium: Ad pati-
bulos (ita mutato genere, pro pati-
bula) deligantur, & circumferuntur,
cruci defiguntur. Clarè omnia. Ha-
bes, ut in Macrobio, ligari constri-
ngique ad patibulum; habes, circum-
ferre; habes defigi. Circumferre

inquam. nam quod vulgò est cir-
cumferuntur, vereor ut rectum sit.
quia non profectò circumlati, sed
ipsi pedibus suis ibant: nisi tamen
capias quasi circumductos. Sed e-
go malim, circumferunt reponi. ut
sit ligatos ad patibula, ea ipsa circū-
tulisse. Ita Plautus: Tu quidem hodie

Corre-
Et in Li-
canus
Alacer

Calli-
ca

canem & furcam feras. Nam ibi Fur-
cam, quod patibulum aliàs, dixit.
sicut & hic: Cum furcâ in urbem,
tanquam Carbonarium. Atqui do-
cendum etiam est iniquies, in eâ ap-
pensos: Nonne res clamat? Si enim
Furca idem quod patibulum: quid
ambigas? Constat certè in patibu-
lo suspensos. Sed firmo & testibus.

In ipsa
furca
app. 16.

Festus: *Furcilla* siue *Furcilla*, quibus homines suspendebant. Cedò de quibus alijs hoc accipies? Plinius: *Supplicia annua canes pendunt, inter eadem Iuuentutis & Summani, furcâ sambuceâ, arbori fixi.* Vix est utaliter intellegas, quàm in furcâ ad arborem fixos. At clarissimè jam Firmicus: *Seuerâ animaduertentis sententiâ patibulo suffixus, in crucem crudeliter erigetur.* En, primò patibulo suffigitur, deinde tollitur in crucem. Atque hinc illa phrasis, *Patibulo crucis affigi*: quia patibulum scilicet, hoc sensu, pars crucis. Distinguit & Tacitus: *Patibula, ignes, cruces.* & quod patens hæc transversaque pars sic dicta, Seneca indicat: *Alii brachia patibulo explicuerunt*: sicut inferior defixusque stipes, *Crux* propriè dictus.

CAP. IV.

Quæ forma Furca fuerit, obscurè traditum in veterum scriptis.

SED qualis hæc suspensio, & quâ verâ germanâque facie ipsa Furca;

ca; vt ingenuè dicam, hæreo, & velut inter Solem & Orcum erro. Vi-
deo, non video; probò, improbo; & planè quod Græci dicunt, *τὴν γὰρ μὴ τελευτῶ.* Suidas Furcam sic describit: *Φέρεται ὡς ἂν ῥωμαίοις ξύλον διῦμον Furca Romanis est lignum duplex siue geminum.* Plutarchus paulò magis videtur aperire: *διπλὴν ξύλον ὅ ταις ἀμαξιαῖς ὕψισιν duplex lignum quod curribus subiiciunt.* *Ἐπιμέν hoc ipsum satis ἁπλῶς & ἀσφῆτως; itaque distinctiùs alibi: ξύλον ἀμαξίας ὃ τὸν ῥυμόν ὑπερείδουσι lignum currus, quo temonem sustentant.* Atque addit: *ὁ δὲ ἕλληες ὑποστάτω καὶ στήριγμα, τὸ τὸ ῥωμαίοι Φέρεται ὀνομάζουσι quod enim Græci Hypostaten & Sterigma (suffulcimentum & sustentaculum) id Romani appellant Furcam.* Bene & clarè pro suis Græcis: nos an scitiores? In Helychio hoc saltem reperio: *στήριγμα (idem quod στήριγμα) dici à quibusdam, τὸ διπλὸν ὅπερ ὑποπείδουσι τὰ τῆς ἀμαξίας ζυγῶν illud biceps aut furcatum, quod subiiciunt currus iugo.* Iuuat, an

H 3 mora-loco.

Patibulum propriè dicitur sum.

lib. II Math. Cap. XXX

In Caus. 15.

In C. 1012 no.

Quid Furca quasi-um.

Plutarchi de signis.

Dubium de Helychis.

moratur? istud potius, quoniam Ζεὺς γὼν scribit siue *Iugum*, quod Plutarchus *Temonem* & ῥυμόν. Vtri accedimus? Plutarcho magis, nec video, quid Iugo fulciendo subie-

Fortas-
sis e-
men-
datus.

ceris, quod dependet & fertur collo bouum. Ergo, me quidem arbitro, Hesychius, in vicinis voculis, sic corrigatur. Atque ex istis rem factam habeamus, si nota veterum curruum membra. Opinamur tamen similia nostris fuisse, & Dionysium etiam audiamus. In eo, ubi pœnam describit serui illius Autronij Maximi (de quo pluscula supra) hæc lego: Ἀνὴρ Ῥωμαῖος ἐκ ἀφαικῆς θεράπων τοῦ ἰδίου ἐπὶ πτωρία θανάτου ἀδράδης τοῖς ὀμοδύλοις ἀγειν ἵνα ἐπὶ πτωρίας ἢ πτωρίας ἀδράδης γένηται, οἱ ἀγορᾶς αὐτὸν μασιγέμενον ἐκέλευσαν ἔλκειν, καὶ εἰς ἀλλοτρίω τὸ πώλεως τῆς πτωρίας. οἱ δὲ ἀγοντες τὸν θεράποντα ἐπὶ τὴν πτωρίαν πῆς χεῖρας ἀποτείναντες ἀμφοτέρως, καὶ ἐύλωπεσθῆσαντες περὶ τὰ στένά τε καὶ τοὺς ὤμους, καὶ μέγχευ τῶν καρπῶν διήκοντι, παρακολῶθουσαν ξαίνοντες μάστιγι γυμνὸν ὄντα.

Vir

Vir Romanus haud ignobilis, seruum suum ad mortis supplicium tradens conseruis alijs ducendum, ut conspicua & illustris pœna hominis eius fieret, per forum verberibus affectum trahere ipsos iussit, & si quis alius in vrbe locus celebris. Qui autem ducebant eum ad pœnam, manus eius ambas extendentes, & ad lignum alligantes, quod circa pectus & humeros ad manuum volam pertingeret sequebantur flagris cedentes sic nudum. Iam Plautus imagine etiam videtur voluisse expressam:

Plauti
compa-
ratio.

Casin. — ego remittam ad te virum.
Cum furcâ in urbem, tanquam carbonarium.

CAP. V.

Ex ijs tres sententia cruce, & singula explicata. Tertiã πειθαγωγικὴν videri.

HÆC sunt quæ apud veteres quidem legerim rei huic illustrandæ. Nos ex ijs sententias, ansonnia nostra? proponemus: impetrabili tamen veniã, sicubi in anti-

H 4

qui-

quitatis illis tenebris subsistemus,
 aut labemur. Sententias, dixi. nam
 tria sunt, quæ ex descriptiunculis e-
 licio iam dictis. Primum, Furcam
 potuisse esse facie, quâ nostrum ho-
 die Patibulum: atque id ipsum reli-
 quias & exemplar esse à pœnâ pri-
 sca. Ait Plutarchus, *curruiant τεπι-
 ni subiectum fuisse*. quid olim, nescio:
 tale aliquid in nostris curribus su-
 pra ipsum axem. Ait Dionysius,
per humeros: per pectus iisse: hoc in i-
 sto, si collo imponas. Obstat tamen
 huic, quod disertè aiunt *ξύλιον δι-
 πλῆν δικρῶν, διόμουον*. *lignum duplex,
 biceps, geminum*. Nam certè hoc
 triplex lignum est: ceteri ista quoque
 forma Furca olim dicta, Sententia
 altera, Lignum fuisse geminum,
 quod à tergo per humeros, & ante
 per pectus, hominem medium in-
 cluderet; atque ita rectum ad ex-
 pansas utrasque manus iret. Forma
 quam Dionysius ingerere videtur
 & suadere. Quid tamen hîc simile
 Furcæ? quomodo in utroque isto
 ligno

*Opinio
 nec
 tres at
 Furca.
 prima*

*Secun-
 da*

ligno homo suspensus? Nam ante-
 rius illud incommodauerit, imò ad
 guttur itrangularit. Sed nec in cur-
 ribus quid simile, scio. Sententia
 tertia. Furcam, veram esse fur-
 cam: quam hodiè que dicimus, &
 quam Varro indicat, ubi Vallum
*ετοιμολογει: quòd singula ibi extrema
 bacilla succillant a figuram habeant lit-
 tere V*. Pro hac sententiâ multa
 sunt. Primum quod *Furca δικρα*
 in bonis priscaisque Glossis, item
Furcifer, δικρανοφόρος. Atque *δικρά-
 νος* Hesychius describit *τὰς ἀπὸ μιᾶς
 ἀρχῆς ἐπὶ δύο ἐκκλ. εἰσας, οἷον δύο τέλη ἐ-
 χέσας* eas que ab uno initio & capite
 in duo desinunt, tanquam duos fixes
 habentes. Est planè figura Varro-
 niana, & littera iam dictæ. Quid,
 quod in curribus hodie, quâ Temo-
 cum axe coit, Furca est sustentando
 illi aut fulciendo? Quâ mente in
 Sidonio, de Bacho;

*Tertia
 atque
 ea fr-
 m-ia.*

** Eriã
 Belgæ,
 Furca
 à Lari.
 no. iv.
 del. L.*

*Vite capistratas cogebat ad effeda
 tigres,
 Intrabat duplicem quâ temo race-
 mifer arcum.*

Denique cum descriptione Dionysij mihi conuenire videtur exanufsim. Da Furcam istam paulatim diuaricantem ; ab humeris per pectus & inde manus veniat; est illud ipsum lignum quod descripsit. Iam Plauti Carbonarium, quò nisi huc referas? Ecce qui lignarios fascas aut carbonum saccellos hodiè que ferunt, furcam jungunt. cuius caput cum exstantiâ aliquâ bacillorum à tergo est ; longiores duo fines diuersi per pectus descendunt, & manu utrâque (quasi ad cōtranixum) sustentantur. Atqui, inquires, manus hîc non in alto expansæ. Fateor non in alto, expansæ tamen ; & cùm funibus traherentur, ligatis ad extremas manus, etiam protendebantur tollebanturque. Quin alius locus Plauti est, qui videatur ab hac modestâ expansione, si attendis. Nam in milite, seruus quispiam in ostio stabat, mulierculam redituram expectans, & nequa elaberetur. Ad eum seruus alter :

Crc-

Credo ego istoc tibi exemplo eundem esse actutum extra portam, Dispersis manibus, patibulum cùm habebis.

Bene est, inquit. forma & status in te, qui mox erit; cùm herus alligatum te patibulo per urbem ducet. Atquin stetisse ego eum opinor,

113

manibus ante se projectis & leuiter diductis, habitu quo solent captantes & apprehensuri.

CAP. VI.

Ratio suspendendi per singulas illas formas exposita, atque etiam oculis proposita.

In prima Furca appensio.

In secunda.

TRES sententias super Furcæ formâ habes: tu elige: etsi nos ad ultimam vides proclinatos. Quomodo autem nunc Suspendio? Pro formis distinguenda est. Si prima placet, res facilis, in trunco absciso, in paxillo infixo, imò in fissurâ supernè factâ, potuit firmiter appendi. Imaginem (oculorum enim magis res, quàm verborum est) infrâ habes. Si altera, tum sic censeo, ductos quidem cum duplici ligno ad Crucem, sed non cum utroque in eam actos. Quod ante pectus, depositum putem: manus fixas in altero: atque id ipsum in trunco, paxillo, fissurâ (vt prius) firmatum, Imaginem vide, Nec absur-

Patibulum. *Etiam.* furda aut vero nimis extranea sententia est: cum & Patibulum reperiam singularem eiusmodi rectumque stipitem dictum. Nonius ex Titinio citat:

* Malim *prater* hac, vt *post-hac, ante-hac.* — si quisquam hodie* prater hanc *In Patibulum.* Posticum nostrum pepulerit, patibulo hoc

Ei caput defringam.

Et interpretatur *Seram*, quâ ostia occluduntur, quò hac remotâ valua pateant. Credo eum ex ipso argumento fabulæ sic proferre, & quòd Janitor aliquis, atque ostii custos hæc dicat. Certè quidem *Sera* est lignum transversum quod ostiis opponi solet, in postem vtrimque immisum. Hodie quoque vsus. Itaque Glossæ: *Sera, μοχλὸς θυρᾶς* Et Poëta aliquis

— excute poste seram

Furca specios Atq; ego amplius arbitror, etiam si olim Furca aliâ facie fuerit; tamen commodi causâ, & quia prior faciliôrque hæc appensio successisse singulare hoc rectumque lignum, & id tulisse in humeris, mani-

Ovid. in Amor.

manibus inibi reuinctis, in eoque
mox figendis. At si tertia sententia
sedeat, facilis suspensio, siue in ipsâ
furcâ defixâ in terram simpliciter;
siue cum eâ in altiore arborem
aut lignum sint sublati. Figuræ vi-
deantur.

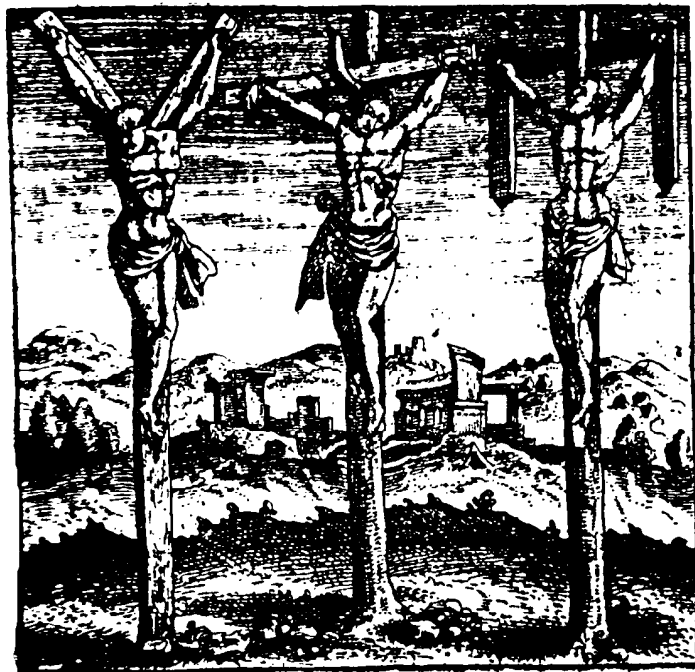

Fuerunt in primis Editioni-
bus hæc verba:

*Et si tertia sententia sedeat, duplex poenitentia
fuisse*

fuisse suspensio. Prior ista, quod hominem sic re-
uinctum clauis in loco fixerint: cum Furcâ
sublatam appenderint funibus in ipsis sine
alijs, non refert] quibus traxissent. Figuram
infra vide. Posterior, quod Furcâ ipsam,
sed inuersam, in trunco, aut paxillo appende-
runt, facie quam hic quoque vides.

Et additæ erant figuræ, quas nos et-
iam hic, etsi ab auctore postea, ut
videtur, rejectas, expressimus, ut le-
ctor, si uelit, consideret.

De nouâ Furcâ, qua nostrum Patibulum. Tribonianum substituisse passim in Legum libris.

DE veteri Furcâ sic censemus, cum lege respiciendi & resiliendi, si quis meliora. Mutare in his talibus non mihi probrum. *Noua* sequitur quam dixi, quia inferioris xui inuentum. Ea est *instrumentum* è ligno triplici, formâ *lâgi veteris*, cui appensos homines laqueo strangulamur. Hodie quoque vsum & speciem hanc habet in plerâque Europâ. Non & prisca cognita? non arbitramur. Pœna quidem laquei Homero expressa, qui facit impudicas ancillas ab Vlyssæ sic puniri, atque idem infamen *καὶ μὴ καὶ θάρον θάνατον* (ita loquitur) & *impuram mortem* ostendit: uti & Plinius, qui *præposteram*, dixit. quia *spiritus intercluditur, cui exitus quærebatur*. Sed à Græcis usurpatam vix reperias: nec à Romanis quidem in publico, etsi illic in carcere, damna-

Lib. v.
Orig.

damnatis gulam * laqueo frange-^{*} Sed bant. Credo cœpisse, cum crux de-^{non vt appenderet.} sijn. & vicariam illi factam. Isidori quidem xuo nomen hoc & vsum ^{Quando id caperit?} habuit. *Patibulum vulgò*, inquit, *Furca dicitur* (ita nunc quoque in Hispaniâ, vbi ille scripsit) *quasi ferrens caput. Suspensum enim & strangulatum hæc exanimat*. In libris legum, quas Tribonianus atque eius adiuuæ collegerunt. satis frequens hoc nomen: & vt opinor, significatione nouitiâ: quia sublato Crucis supplicio, quidni etiam Furca vetus? Itaque ipsos Iuriconsultos usurpasse, non habet fidem apud ^{* Cuius iuris & moris antiqui peritos. qui cium, Fabrum, alios.} verè notant, substitutum id pro Cruce: causâ apertâ & liquidâ, quia Constantinus lege latâ sustulerat Crucem. Ergo ipsi quoque, qui leges collectum ibant in xui illius & sequentis vsum. Exempla plura sunt, & notata alijs: quædam etiam vbi inconspicua. vt in isto ^{Lib. xxix.} Callistrati, de Pœnis: *Famosos latrones furcâ figendos placuit*. Inconspicua.

ſpectè,inquam,imò ineptè. Quid? ad Furcam nouam homines figuntur?certum eſt aſtringi. Sed fuerat *Cruciſigendos* : mouerunt alterum, altero retento,quod non debebant. Simile in Vlpiani de Pœnis : quod exſcriptor etiam fortaiſſe corrupit. *Decuriones in metallum dari non poſſunt,nec furca ſubijci. Cruci in Vlpiano fuerat: ſed quis dixerit, Cruci ſubijci?* Itaque * *ſubſigi*, vel *ſuffigi*, verum cenſeam; & eandem ἀπειελευφία hîc agnoſcam.

CAP. VIII.

De Raro modo in Schemate. & primùm de Inuerſa ſuſpenſione.

Varij figendi modi.

AD FATIM de Furcâ,quæ inter *Raros* figendi primus Modus fuit. Alter, qui *Schemate* à vulgari diuerſus. Intellego, cùm alio atque alio habitu hominem affigebant. Id quoque factitarum, vt ingenioſa crudelitas eſt in pœnas. Iosephus, vbi narrat Iudæos juffu Titi crucifixos: Περὶ ἡλίου δὲ οἱ στρατιῶται δι' ὀργῶν καὶ μίσους τὰς ἀλόντας, ἀλλαν

L II
Vt
lib
ali
quo
tius
ſcri
ptū
dimis
cauim
corri
ptela

Lib. v
Exci
Cap
xxvii

λεν ἄλλοι χήματα, πρὸς χλεύην. Affigebant milites, ab irâ & odio, eos quos ceperant, alium alio ſchemate, ad ludibrium. Hæc ſchemata varia fuere, quæ in lectione vidi, tangam. Eſt illud, quod *Inuerſum* dixeris, cùm hominem in caput ſuſpendunt, pedibus ſublatis. Seneca: *Alij capite conuerſo in terram ſuſpendere.* Eusebius oſtendit Martyribus in Ægypto id factum: καὶ ἄλλοι πάλιν ὑπὸ ἀνακολοπιθέντες, οἱ μὲν καὶ τὸ στήθεσ ἑῖς κακέρχοις, οἱ δὲ καὶ χειρῶν ἀνάπαιιν κατωκέρρα πρὸς ἡλωθέντες. Atque alij iterum crucifixi, quidam more in maleficis receptio; quidam etiam deterrius, inuerſa figurâ, & in caput pendentes. Quod ipſum in D. Petro, ſed eo rogante, ne aſſimularetur Magiſtro: Abdias. Et accedens ad Crucem, rogauit vt inuerſis veſtigijs figeretur. Chryſoſtomus: καίρις Πέτρος, ὁ τῆ ζύλου τῆ σαυροῦ ἀπολαίτας, καὶ καθ' ὁμοιότητῃ τῆ διδασκαλίας τῆ ρωθιῶν ἢ θελήσας ἐν ὀρθίῳ χήματι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ κεφαλῶν, ὡς εἰς ἔρατὸν τὴν πρὸς εἰαὸν ὁμοιότητῃς ποιῶν. Βακ

Inuerſi capi

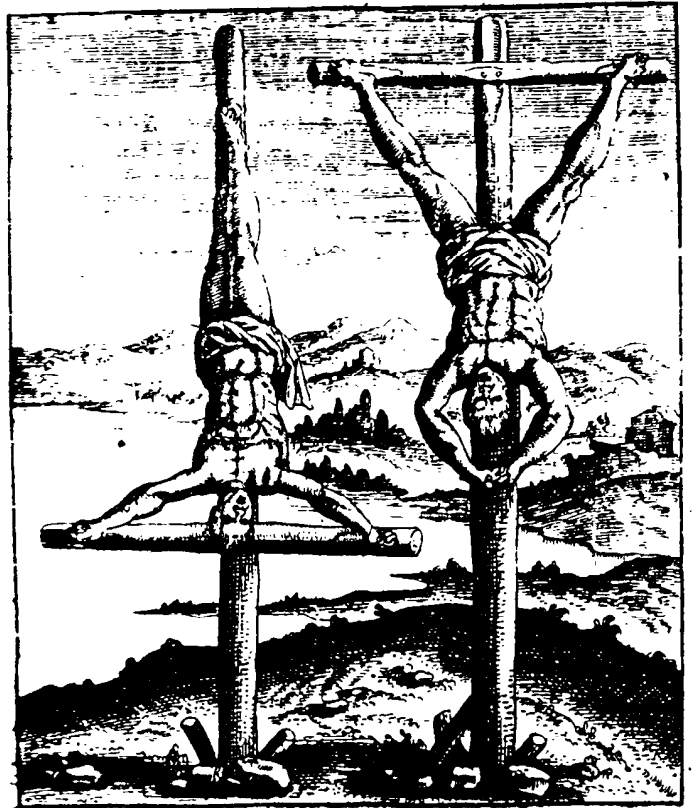
Cōfo. lat. ad Mart. C. xx. Lib. VIII. C. VIII.

in Pet. & Paul.

deas ô Petre , crucis lignum degu-
stans , & adiutor Magistri cruci-
figi recusans in recto Schemate , sed
magis in caput obuersus , tanquam
in calum viam à terrâ faciens. Et
Petrum quidem etiam clavis ini-
bi fixum , idem Chrysoſtomus re-
statutur : Ω ευλογημένοι ηλοι , οτινες τα
αγια εκεινα μελη διηλθον. Obene-
dicti Clavi , qui sacra illa membra pe-
netrarunt ! Sicut & Calliopius

Mar. Martyr , post tormenta, verso in ter-
tyr. ram capite Cruci affixus est. Affi-
vii. xus, non deuinctus. Tamen &
April. funibus adstricti. vt Symeon Me-
taphrastes de Philippo Apostolo:
Flagris cadunt & verberant , deinde
cum funibus à talis vinxissent , subli-
mem suspendunt precipitem. In cru-
ce enim aut stipite sic suspensum
Lib. accipio. Nec aliter Ammianum:
xxii. Dracontius & Diodotus, iniectis per
crura funibus, exanimati sunt.

CAP.

CAP. IX.

De obliquâ suspensione, de varicante,
& inter arbores scissione.

REPERIO & obliquos super obli-
cruce crucifixe positos: vt in ^{qua in} Plutarchi Artaxerxe; Is narrat Pa-
^{fixio.}

rylatidem regis matrem infensam
 Eunucho cui piam, arte cum rede-
 gisse in suam potestatem. tum iul-
 lisse *ἐκδεῖραι ζῶντα, καὶ τὸ ἄρ σῶμα*
πλάγιον διὰ τριῶν σαρβῶν αἰατῆσαι, τὸ δὲ
δέρμα χωρὶς διὰ παπυλοῦσαι: cutem
uino detrahi, & corpus quidem obli-
quum iacensque tribus stipitibus sine
crucibus infigi, pedem scorsim in palo

Decus *poni.* Video & inter duos palos di-
scus. spe. his manibus pedibusque alliga-
 tos, ut in Martyrologio, de Anasta-

siâ. *Manibus & pedibus extensis liga-*
ta est ad palos. Video & inter arbores
 appensos, & , reductis ijs, scissos.

Mart.

De Coronâ martyre: *Ipsa inter arbo-*
res scissa, Victor autem decollatus est.

xliii.

Maij.

Quod ipsum Schema ad Cruces
 referendum. Propertio facile ac-
 credam, qui sic appellat:

Arboreasq; cruces Sinis, & non ho-
spita Graijs
Saxa, & curuatas in sua fata tra-
bes.

Senecam etiam huc traham, si ti-
 dem libris priscis habeo, qui inter
 genera Crucium recenset, *distracta*

Epi.

xliii.

in di-

in diuersum actis curribus membra.
 Ita libri inquam, quos ego vidi. Est
 tamen vulgò *curribus*, bono & suo
 sensu. ad Metium enim respiciat:
 etsi vetus, desitumque id suppli-
 cium, nec inter vilitata fortasse ibi
 referendum.

CAP. X.

De Modo qui Fine diuersus. primùm de
his qui in Cruce vstulati.

TERTIVS figendi modus Ra-
 rior, qui *Fine* diuertit à vul-
 gato. Quem intellego, cum *crucis*
aliò spectant, & hominem capiunt, mo-
riturum in ipsis, non per ipsas. In ex-
 emplis discas. Tale, cum appensi

Fumo
necati
in cru-
ce.

flammâ aut fumo necati. Olim fa-
 ctum ex Cicerone discas: qui fra-
 trem obiurgans, *Quid opus fuit, in-*
quit, ejusmodi litteris, quas ad ipsum
misisti? Illum crucem sibi constituere,
ex qua tu eum antè detraxisses. te cura-
turum fumo ut comburatur, tota pla-
dente provinciâ. Verba *Quinti &*
minæ eò spectant, ut homo in cru-
 ce fixus vstuletur fumo. *Alexander*

Lib. i.
ad Q.
Frat.
Epi.
11.

etiam Imp. quempiam qui fumum vendiderat, quali compari pœnâ affecturus, ad stipitem ligari præcepit, & fumo appposito quem ex struvulis & humidis lignis fieri iusserat, necavit, præcone dicente, Fumo punitur qui vendidit fumum. Atque in Martyribus nostris hoc genus crebrum. Acta vetera de Pionio: *Confixus clavibus in cruce, aggestis lignis, flammâ combustus est.* Nec aliter Polycarpus mortuus, antistes Smyrnæorum. Ipsi in epistolâ: *Μαλόντων δὲ αὐτὸν καὶ προσηλουῶν, εἶπεν, Ἄφετέ με ἄνω. ὁ γὰρ θεὸς ὑπομένει τὸ πῦρ, δάσει καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας ἐκ τῶν ἡλῶν ἀσφαλείας ἀκύλτως ὑπαιμέναι τῇ πυρᾷ. Οἱ δὲ ἔκαθ' ἡλώσαν, προσπέθησαν δὲ αὐτὸν. Cùm pararent eum cruci suffigere, dixit, Relinquire me sic, qui enim dedit expectare ignem, dabit & sine vestrâ clamorū firmitate, solutum manere in rogo. Illi autem non confixerunt eum, sed ligarunt. Quin vno etiam tempore plures, appensi pedibus in sublime (nota hîc & Schema inuersum) capite verso deorsum, suffocati fumo, & len-*

Lam in 5 lcx

Apud EUC L. 25 C. 2

Micr. 1. 2. 1. 2. 1. 2.

Aut flammâ.

& lento igne consumpti sunt. Non ergo injuriâ Tertullianus scripsit: *Licet nunc Sarmenitios & Semaxios appelletis, quòd ad stipitem dimidijs axis reuincti, sarmentorum ambitu exu-*

Apol. c. vlt.

rimur. significat enim adeò crebrum in majores illos nostros & in religione proceres supplicium hoc fuisse, vt in illudium conuitiūque venerit; & Christiani vulgò *Semaxij*, à stipite cui astringebantur, & *Sarmenitij*, à sarmentis quibus vrebantur, sint dicti. Atque hoc est

I, quod

quod *Axem* vocat alibi *incendio*
constrictum, id est, ad incendium
 Lib. de pudic. iam cum homine ligatum.
 c. vlt.

CAP. XI.

De his, qui bestijs in Cruce obiecti.

CRUX & ista *Fine* alia, cum ho-
 mines in ea fixos bestijs obij-
 ciebant. In publicis spectaculis id
 saepe factum. Epistola Lugdunen-
 sium, de Blandinâ Martyre: *βλασθίνα*
ἔπι ξύλῃ κρεμασθεῖσα παρέκειτο βορᾷ
τῶν ἐπιτάλλομένων θηρίων. ἢ καὶ λέγει
βλέπεσθαι σαυροῦ κήματα, καὶ λέγει
ἐν τῶν προσδραχῆς πάλιν περιθυμίας
τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐνεποιεῖ. Blandina in
ligno suspensa prostituta est escæ & la-
niena insurrentium ferarum. Quæ &
quod in specie Crucis videbatur, & ob
continuam orationem, multam ala-
critatem iniebat certantibus. Sed
 factum & non Christianis, vt illi a-
 pud Martialem Laureolo:

Lib. 1. *Qualiter in Scythicâ religatus rupe*
Prometheus
Assiduum nimio pectore pausis a-
νεμῶ,

Nuda

Apud Euseb. lib. v. cap. i.

Bestijs obiecti in cruce

Martyris in cruce

Tertullianus

Et Suetonius

Suetonius

Cap. xlix.

Nuda Calcedonio sic pectora præbuit
verso
Non falsâ pendens in cruce Lau-
reolus.

Nec satis capiunt, certè non reuelant, interpretes. Vult quempiam sustinuisse velut in fabulâ personam Laureoli: & cum is pro argumento crucifigendus esset, sed in speciem & moris causâ: rem ex fabulâ Titus fecit, & noxium quempiam ita fixit, & fixum bestijs etiam obiectit. Dico *obiecit*, atque ita propriè: aliud est, dare ad bestias. Vopiscus in Aureliano: *Sanè Mnesticus postea surrectus ad stipitem, bestijs obiectus est.* Surrectus, valet rectus ligatus. Hic est *stipes*, quem Tertullianus appellat *Leoni concessum*. Ita lego, non *Leone*, libello De Pudicitia extremo. Arque ad hunc ipsum morem infamis & infanda illa turpitudine Neronis: *quâ viros feminasque ad stipitem deligatos, ipse fera pelle contactus, emissus è canea, medios inuadebat.* Xiphilinus è Dione: *Μερόβια καὶ κόρας*

συν.

In No- *σαυρηγισ γυμνας προσδεων, θηεις τι τινος*
 rone. *δοραν ανελαμβάνε, και προσπιπων σφαι-*
σιν ησελγαινεν, ωσπερ τι εσθίων.

CAP. XII.

De mortuorum in Cruce suspensione.

AC postremò Crux *Fine* alia, *Mortu-*
 cum non viui, sed mortui in eà *in Cru-*
 appensi. Notabis, & quod nobis sol- *com-*
 lenne in rotâ exponere supplicio *dati.*
 jam affectos, ad notam sceleris &
 infamiam, id olim in Cruce, & O-
 rientalibus præsertim, De Romanis
 non-

nondum legi. nisi quòd Cæsar *Pl. rû.*
 piratas, à quibus captus esset, cum in *que*
 deditioem redegisset, quoniam suffi- *207*
 xurum se cruci iurauerat, iugulari *mi. 11-*
 prius iussit, atque ita suffigi. Sed id *lar. 10-*
 per clementiam, & vt subtraheret *nem.*
 diuturnæ pœnæ. Alij per sæuitiam
 & ad infamiam, vt dixi. Ita Cartha- *que*
 ginenses in Hannone, qui captus *207*
 virgisque casus, effusis oculis, & mani- *mi. 11-*
 bus cruribusque fractis, velut à singulis *lar. 10-*
 membris pœna exigerentur, in conspe- *nem.*
 ctu populi occiditur: corpus verberibus
 lacerum in cruce figitur. Idem Pary-
 satis in Eunuchò, de quo *supra.
 Item Ptolomæus Ægypti rex, in
 Cleomene. qui etsi manu suâ ani-
 mosè cecidisset, tamen *προσεταξε τὸ*
 σῶμα κρεμόσαι καὶ αλευρώσοντας. *ιussit*
 corpus crucifigi, cum cutem prius de- *traxissent.* Vbi obseruo obiter, anti-
 quum hunc morem excoriandi in *Deglu-*
 supplicijs Ægyptijs Persijsque fuis- *tere o-*
 se, quem & hodie Ægyptijs tenent. *lim*
 nam grassatores sicariosque, ita pu- *crebrū*
 niunt, diu viuos, donec ad umbi- *Orien-*
 licum carnifex perueniat: quod *talsibus*
 nar-

Suetō.
 Cap.
 LXXIV.

Iustin.
 LXXI.

Cap.
 LXX.
 libri.

narrat Iohannes Leo, qui cum fide
fatis & iudicio res Africæ & Agy-
ti scripsit. Nec cadaver solùm, sed
imagines sublatae in crucem exem-
plo in Celso: *cujus corpus à canibus
consumptum est, & nouo iniuria gene-
re imago in crucem sublata.* Auctor
Pollio in xxx. tyrannis.

CAP. XIII.

*E quo ligno Crux fuerit? Item in mon-
te plerumque desixam, ipsam saepe
altriusculam.*

PEREGIMVS, de Formâ &
Modo: duo velut succisua &
extra diuisionem relicta; nunc ad-
jungo *Materiam & Locum*. E quâ
materie Crux? ex obuiio & prom-
pto aliquo ligno. E quâ nostri Ser-
uatoris? censemus è quercu. Pri-
mùm quia viri fide digni asserunt,
frusta sacratissimi hujus ligni, quæ
hodie exstant, speciem hanc refer-
re. Tum, quia crebra & frequens in
Iudæâ olim & nunc quoque illa ar-
bor. Tertio, quia robustum lignum
& fixationi laturæq; aptum. Itaque
Silius in eo etiam crucifigit.

Quæ

*Quem postquam diro suspensum Lib. 2.
* robore vidit.*

Iterum.

*— Erecto suffixum robore mestis
Ostendebat ouans populis.*

Ibidē.

* possis
tamen
pro
quo-
uis li-
gno
canere?
more
poeta-
rum.
* Ce-
drum,
Pal-
mam,
Cu-
pres-
sum,
Oliuâ.

*Crucis
ubi?
Iuxta
vias.*

Nam quòd superioris aliquot xii
scriptores tria aut * quatuor genera
ligni in Cruce dominicâ agnoscut,
curiosè magis dictum arbitramur
quàm verè. At quis *Locus* cruci? In-
certus, & pro arbitrio; tamen plerū-
que cōspectus aliquis, & juxta vias.
Exempla enim exempla esse desi-
nunt, nisi aliorum animū oculòsq;
in se vertant. Quintilianus: *Quo-*
ties noxios crucifigimus, celeberrima
eliguntur via, ubi plnrimi intueri, plu-
rimum commoueri hoc metu possint. Ita
Alexander Imp. Eunuchum *in cra-*
cem tolli iussit per eam viam. quâ erat
seruis suis ad suburbana Imperato-
ris iter frequentissimum. Quin-
etiam opida, certa loca habuisse vi-
dentur, huic rei adtributa. Sic Ma-
mertini, *more atque instituto, crucem*
fixerunt in viâ Pompeiâ. Sic Romæ
juxta urbem Tacitus agnoscit *Lo-*

Declâ.
ccLxxv

Cic. v.
in Ver.

Crux

annal. xv. *cum seruilibus pœnis sepositum* : quod de Cruce & Crucifragio interpretamur. Hac ipsâ de causâ posita ea sæpe in monte. Vt Seruatoris nostri, in Caluarix : vt Polycratis, in *excelsissimo Mycalensis montis vertice*.
 Valer. Lib. vi C. ult. Quin ipsa læpe alta, præsertim in noxio aliquo insigni. Irrisio Galbæ huc pertinuit, qui cuidam *impioranti leges, & ciuem Rom. se testificanti, quasi solatio & honore aliquo pœnam lenaturus, mutari, multoque præter ceteras altiozem, & dealbatam, statui crucem iussit*. Altiozem, vt digniori; albatam, * vt ciui, qui in veste albâ. Tale in Iustino, de Carthagine : quem pater, *cum ornatus suos in altissimam crucem, in conspectu urbis suffigi iussit*. Et Pœni factitarunt in Regulo. Apud Silium:

— vidi cum robore pendens

Italiâ cruce sublimis spectaret ab altâ.

In E. Iam illa Amanis præalta; qui Mar-
 sthere c. vi & vii. dochæo *crucem quinquaginta cubitorum* posuit, sed ipsi ascendendam. Sanè pleræque omnes altiufculæ.

sculæ. atque ideò communiter Tertullianus: *Timebit forsitan caro gladium grauem aut crucem excelsam*. Quam ipsam rationem Lactantius in Dominicâ assignat. *Nam quoniam, inquit, is qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & ceteris altior: crux potius electa est, quæ significaret illum tam conspicuum tamque sublimem futurum, vt ad eum cognoscendum pariter & colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent*. O inopinatam, sed veram dictionem! cui fides maximè nostro æuo facta: cum, virtute & gloriâ magnâ Hispanicæ gentis, Nouus etiam orbis venit in Christianas leges.

CAP. XIV.

Cruce sublata, atque etiam Crucifragium fortasse. Quando id factum, questum.

NVNC pedem in vltimo velut spatio pono, quod est *Quatenus* Cruce usurpata. Postquam enim Vitam ipsam interfecit, non diu illi vita: & sustulit ex humanis,

K

nis,

con-
stanti-
nus cru-
cem &
suppli-
cium tu-
lit.

nis, aut certè Romanis rebus, Con-
stantinus. Serio jam ille Christia-
nus, noluit salutare signum subser-
uire ad perniciem; & colendum il-
lud atque eximium, pœnis vilesce-
re damnatorum. Ergo sustulit. Vi-
ctor: *Vetus veterrimamq; supplicium*
patibulorum, & cruribus suffringen-
dis, primus remouit. Cassiodorus:
Supplicium Crucis, quod primitus apud
Romanos erat in usu, lege prohibuit.
Atq; efficaciter etiam sustulit: nec
postea reperies reductam. Augusti-
nus: *Antea homines cruci figebantur,*
quod postea edicto prohibitum, manet.
Scholiastes Iuuenalis ad illud

In Cf-
stant.
Histoe

Tri-
par. 2.
cap. 12

Quæ-
in Ver-
tute

Tem-
pus in-
u. 11.
gatum.

Lib. ix
Tit. v.

----- *Partemque cadaueris adfert,* no-
tat: *Hominum. nam antiqui crucibus fi-*
gebant. Non ergo eius æuo, atque
ex eo discas non nimis antiquum
ipsum, et si antiqua doctum. Quan-
do autem sustulit? serò, nec nisi
sub imperij extrema, Colligo, quia
illo iam imperante mentio etiam
crucium: quid, quòd apud ipsum?
Lex in eius nomine exstat Theo-
dosij Codice: quâ serui ac liberti,
qui dominos aut patros accusare aut
deser

deserre tentauerint, denegatâ audien-
tia, patibulo adfiguntur. Iam Iulius
Firmicus, qui eius regno scripsit,
non semel Crucis meminit vt re-
cepti supplicij atque vsitati. Su-
præ exempla reperies, atque adde
itud de latronibus: *Hi, inquit, in*
crucem tollentur, aut publicâ animad-
uersione damnati crudelissimâ nece
peribunt. Atquin illa ipsa Firmi-
cus scripsit, sub finem eius imperij,
& liberis iam adultis. Disces ex fi-
ne libri primi. Ergo serò, vt dixi,
& sub vitæ finem. Indicat clarè
Sozomenus, qui inter omnes ab
eo leges hanc recenser postre-
mam. *Αμέλειτοι επέτερον,* inquit,
νενομισμένω ῥωμαίοις τὴν τῶν σταυροῦ τι-
μωρίαν νόμῳ εἰσαίε της χρήσεως τῶν δι-
καστηρίων. Denique prius vsitatam
Romanis crucis pœnam, lege sustulit
ex usu. tribunalium ac iudiciorum.
Ait, *δικαστηρίων:* an hoc indi-
cans, quòd nondum sublata ex v-
su omni priuato? & quòd domi-
nis etiam in seruos vetus suum ius?
cogitandum sit. Sicut & illud, satis-

Lib.
VIII.
c. XX.

Lib. 1.
c. VIII

Appen-
dix Scr-
ba So-
zome-
ni.

An
Cruci
fractū
sua
si b. a.
sum.

ne Victor ex vero de Crurifragio pa-
riter sublato scripserit, verbis quæ
iam antè dedi. Ratio vix esse vide-
tur. Quid enim Cruci, aut Christo
etiam cum Crurifragio? nisi quia
latrones fortasse iuxta Christum.
Ridiculum videatur. & si fuit; il-
lud magis sit, quòd martyres multi
eo tatro supplicio sint interfecti.
Sed profectò sub Constantio eius
filio viuum id reperio. *Apollinares*
ambo, ait Ammianus, *pater & filius*,
ut mandatum est, fractis cruribus occi-
duntur. Firmicus etiam agnoscit:
Hi tales aut in crucem tolluntur, aut il-
lis crura publicâ iudicum animaduer-
sione franguntur. Vbi notabis, pa-
lâm, vt diuersum, à cruce seiungi:
quod suprà monui.

CAP. XV.

Honores quos Constantinus Cruci ha-
bitum iuit. Signis ea & vexillis im-
posita, aut inserta.

Hic exitus Pœnalis Crucis fuit:
& iam à Constantini primor-
diiis Salutaris nostra cœpta hono-
rari. Causa & origo à victoriâ con-

Lib. II
c. XII

L. XIII

Lib.
VIII
cap. XI

Lib. IV
c. XV

tra

Zonar. tra Tyrannum. Nam cum Maxen- *Honos*
in Cō- tium aggressurus esset, *ἀγωνίων πρῶτος*
stanti *διὰ ταῦτα, τύπθη αὐτῷ σαυρικός με-*
no. *σούσης ἡμέρας δι' ἀσέρων ἐφαίη κατ' ἔ-*
*ρανεῖν, καὶ γρηφὴ πρὸς τὸν σαυρὸν ῥωμαί-
κοῖς σοιχείοις; Εὐ τούτῳ νίκα. Ἐκ χειρὸς*
τοῖν αὐτίκα σχεδιάσας σαυρὸν κτ' τὸν
Φανέντα τύπον αὐτῷ, καὶ τοῦτον κελύ-
σας σχεπῆς αὐτῷ προπορεύεσθαι, τοῖς τῶ
Μαξεντίοι σὺρρήγνυται καὶ ὑπερτερεῖ;
ambigenti & animo anxio ob ista, fi-
gura ei crucis mediâ die, stellis efficta,
apparuit in celo, & scriptura circa eam
Romanis litteris, In hoc vince. Igitur
ex auro statim subitario opere effor-
mans crucem, iuxta speciem qua appa-
ruisset, & hanc iubens prægredi exer-
citur, cum Maxentianis prælium
commisit, & superavit. Itaque Ita-

In si-
gnis *gna*
milita-
riū.
Cōtra Sym- mach. *bus* signis inferuit, & maxime *La-*
baro quod inter ea primum. Pru-
dentius ad ipsam Romam.

Agnoscas Regina lubens mea signa
necesse est,
In quibus effigies crucis aut gem-
matarefulget,

K 3 Aut

Aut longis solido ex auro praefertur in hastis.

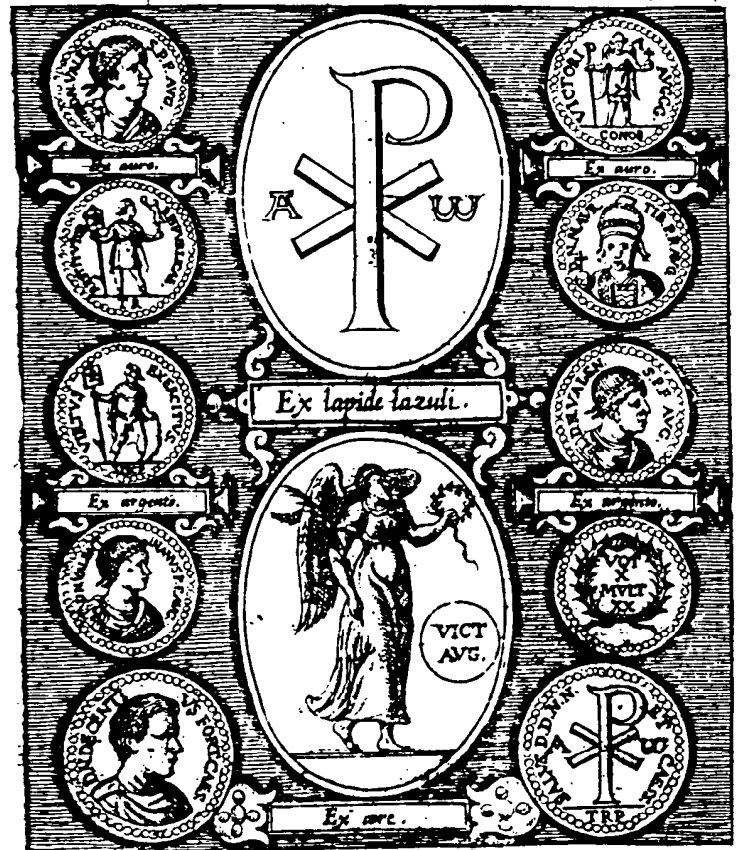
Dupliciter Poëta notat Crucem in sitam signis, semel in vexillorum purpurâ, gemmis intexam & expressam: iterum in hastarum vertice superstantem, solido auro formatam. Sed, vt dixi, in Labaro maximè ea conspicua. de quo Prudentius:

Christus purpureum gemmantitextus in auro

Signabat labarum.

Quomodo Christus? quia & nomen eius in ipso velo expressum, & crux nihilominus in hastâ. Eusebius diffusè: *τὴν δὲ ἐν χερσὶ κατημφοισμῶν, κέρως εἶχεν ἐγκαεσιρσι, σιυροῦ χήματι πεποιημένον. αὐτὸ δὲ τα Cεπρὸς ἀκρω τῶ πατρὸς, ἐξέφαιτο ἐκ λίθων πολυτελῶν καὶ χρυσοῦ συμπεπλεγμένον κατεσηκτο. καὶ ἡ τῆς σωτηρίας ἐπιγραφῆς τὸ σῆμα δὲ δύο στιχῆια, τῶ χερσὶ ἀρσθλαυῖτα ὄνομα, ἂ τῶν πρώτων ὑπεσήμενον χαρακῆραι, χαζομένε τῶ Ρ κτ, τὸ μεσαίτατον: *Symblicis hastâ auro circumuectita cornu transf-**

transuersum habebat effectum in formâ crucis. Suprà verò, in ipso culmine omnium, corona è lapidibus pretiosis & auro contexta infigebatur: iuxta quam salutaris appellacionis, symbolo-

lum, dua littera Christi nomen exprimen-

mentes, per primas dumtaxat caracteres, litterâ Græcicâ P scilicet decussatâ & scissâ per medium ipso X. Neque cruces modò signis inferi voluit; sed hoc amplius, solas: καὶ τῶν χρυσοῦν ἀγαλμάτων ὅπσια, ὡς περὶ αὐτοῖς ἐθετοῦ, τὸ μὴ εἶναι. & aurearum imaginum cuiusmodi antea solebant, nullas. Intelligit aureas imagines vultusque Imperatorum. Forma ecce in Nummis.

CAP. XVI.

Cruce in Militum armis: in Imperatorum capite & manibus; & pro insigni.

NEC verò in Signis solùm Cruce expressa, sed etiam ipsorum militum armis. Eusebius: Ἡδὴ ἡ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὅπλων τὸ τῆς σωτηρίας τροπαίας σύμβολον κατασημαίνεσθαι ἐπίκει: Iam verò in armis ipsorum militum salutaris tropaia signum insit exstare. Quibus armis? duplicibus, Clypeis & Galeis; sed ita, vt Christi quidem ipsum nomen (litteris & notis, quibus

In Clypeis Christi.

Ibid.

bus in Labaro) clypeis inscriberetur; Galeis autem imponderetur superne Cruce ipsa. Prudentius sic discriminat:

Con. tra Symmach.

----- clypeorum insignia Christus Scripserat, ardebat summis cruce addita cristis.

Et meritò Christus in clypeis, eoritu quo solent nomina Imperatorum. Atque etiam hodie Constantinopoli sunt columnæ, à Constantino, vt putatur: in quarum basi-

bus clypei cum his notis Ω.

Sed & cruce in suum caput & ad Diadema Imperator transtulit, hicne, an alius? In Hieronymo quidem lego: Regum purpuras & ardentes diadematum gemmas patibuli Saluatoris pictura condecorat. Et credo ab iplo esse Constantino: qui, & in figuratationibus solidorum & in imaginibus propriis signum crucis insit inscribi. Id Sozomenus quoq; afferit: πλατὴρον ὄρω τε ἐν νομίσμασι, & εἰκόσι γὰρ Φοιδρῶ ἐπέλα σεν αἰὲς συγγρα-

Epist. ad Latam.

Hist. Tripart. Lib. 1. cap. 11

Cruce in Diadema.

Et in effigie Imperatorum.

K S Φ

Φεῶσαι καὶ σωτυωῶσαι τὸ τοῦ Θεοῦ
 εὐμῆδον· καὶ μαρτυροῦναι εἰς ἐπιτύχαι-
 κένες αὐτῶν ὅτι τούτοις ἔσται τοῦ ἡγήματός·
Impresso autem sibi in nummis, aut pi-
ctis in imaginibus, iussit semper ad-
primi & adpingi istud diuinum sym-
bolum: & testantur etiam nunc ima-
gines quae in eo schemate existant. Sta-
tuum etiam sibi erigi fecit Romae
in vrbe mediâ, quae manu hoc sa-
lutare signum teneret, cum inscri-

De vi-
 ra Cō-
 stit. i.
 cap.
 xxxiii
 & ali-
 di.

ptione quam apud Eusebium, qui
 volet, leget. Et exemplum secuti
 Imperatores alij, in quorum * Nū- *
 mis hodiēque cruces variē vide-
 mus. Aliās victoriæ sunt quæ
 manu eas leuent; aliās ipsi, id-
 que dupliciter, aut enim solam
 gestant, aut globulum cui ea
 infixa. De globulo Suidas etiam
 tangit, & causam aperuit, in Iusti-
 niano. Qui, inquit, ἔστησε τὴν ἐ-
 αὐτῶν εἰκόνα ὅτι κίου ἐφ' ἵππου καὶ
 τῆ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ φέρει σφαῖραν ἐμ-
 πεπηγὸς τοῦ σφυροῦ ἐν αὐτῇ, ὑποση-
 μαινόντος ὡς διὰ τῆς εἰς τὸν σφυρὸν πί-
 στως, τῆ γῆς ἐκρηγῆς γέγενεσθαι σφαῖρα μὲν γῆ
 ἢ γῆ

Manu
 id re-
 net.

* Etiā
 quo-
 run-
 dam,
 qui
 nec
 Chri-
 stiani.
 Occo-
 notat
 in Gal-
 licis &
 Roma-
 io Au-
 gustis.
 in g. c.
 to fixa.

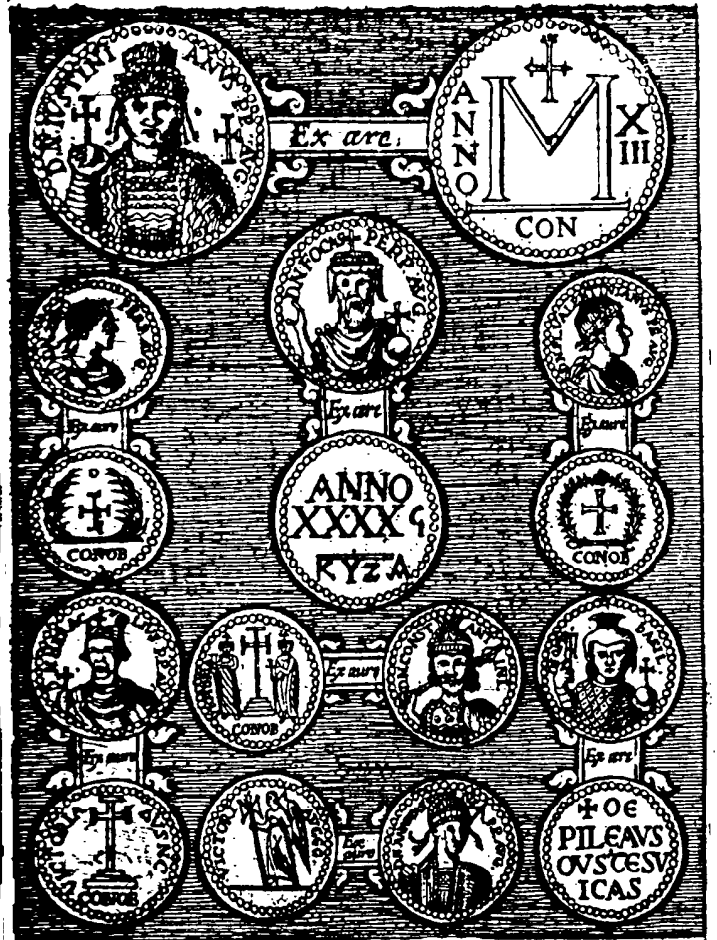
ή γη, διὰ τὸ σφαιροειδὲς τῆ αὐτῆς σχήματι· ὡς ἴσως ἢ ὁ σαυρὸς, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ περιεχόμενον θεόν· Iustinianus imaginem suam posuit super columnam in equo. Ea sinistra manu fert globum, cruce in eo infixā: significante quod per fidem in cruce, terra dominus sit factus. Globus enim terra est, ob hanc eius rotundam formam: fides autem crux, ob Deum qui carne in ea affixus. Nec tamen Iustinianus inuenti eius auctor: exstant Theodosij aliorumque nummi sic insigniti diu ante illum. Quin observo Principes Bizantinos in progressibus publicis crucem hanc prætulisse suapte manu. Ioannes

*Eum
Prin-
ceps
manu
fere-
bat,*

Cyropalates: Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν τοιαύτων Φορημάτων Φορεῖ ὁ βασιλεὺς οἷα αὐτὸς βάλειτο, τὸν δὲ γὰρ σαυρὸν ἐν δεξιᾷ φερεται αἰεὶ. E reliquis gestaminibus gestat Imperator quæ voluerit cunque: Crucem autem dexterâ semper gestat. Atque infra: καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχει τὸν σαυρὸν ὡς σωηθὲς ἄνθρωπων τὸν βασιλεὺς ὅταν καὶ τὸ σέμμα φορεῖ. Et dextrâ quidem manu tenet

CTM:

crucem, sicut solenne est teneri ab Imperatore, quoties & Stemma fert, id est diadema. Ab hoc ritu etiam nunc crucifer ille globus inter Sacri illius Imperij insignia: quod tu RVDOLPHE CÆSAR per tot

inclytos maiores ad te missum teneas, tenebisque diu (ita voueo) bono Christiani orbis.

CAP. XVII.

Laudatiuncula Crucis.

SEd jam mihi salve

Ὁ ξύλον μακαριστὸν, ἐφ' ᾧ θεὸς ἐξέταυτόθη.

O lignum felix, in quo Deus ipse pendit.

Quod his elogiis cum Damasceno Li 17. de O. rig. H. dc.
 lubens meritò afficio, θυρεὸς καὶ ὄπλων καὶ τροπαίου καὶ τοῦ διαβόλου, σφραγίς ἵνα μὴ θίγη ἡμῶν ὁ ὀλοθρόων, τῶν κειμένων ἀνάστασις, τῶν ἐσώτων σήμα, ἀδενῶν βακτηρία, ποιμαίνετων ῥαβδοῦ, ὀπίσθεφόντων χειραγωγία, προκοπόντων πλείωσις, ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματι, πάντων τῶν κακῶν διτροπαίου, πάντων τῶν ἀγαθῶν πρόσθεν, ἀμαρτίας ἀιάξεσις, φυτὸν ἀναστάσεως, ξύλον ζωῆς αἰώνις. *Clypeus & armatura, & tropeum contra diabolum, signaculum ne tangat nos eversor, iacentium erectio, stantium fulcrum,*

crum, infirmorum scipio, pastorum virga, reuertentium manu ductio, proficientium perfectio, anime conseruatio & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum conciliatio, peccati pernicies, stirps resurrectionis, lignum vita aeterna. Da

hanc nobis ò ÆTERNE.

FINIS LIBRI III.
DE CRUCE.

I. LIPSI

IUSTI LIPSI
AD EOSDEM LIBROS
NOTÆ.

ALLOCVTIO.

D TEXTVM etiam meum, Lector, visum fuit breuiter hæc notare. Cur non in ipso? quia non pro omnium gustu hæc talia, & plerisque satis est capita rerum delibasse. Causa etiam, quia placuit quædam explicatiùs aut firmiùs iterare. Debui sanè, vt hoc æuum est: in quo calumniæ, vt ille inquit,

Quasi herba irrigua, succrerunt vberimè.

In culpâ sumus, siue quid commissimus, siue etiam omisimus: & plerisque pulchrum, non nisi *τῆς ἀκάνθας τῶν βιβλίων ἐκλέγειν.* Ego *τῶν* verò scio *neminem esse tam felicem,* *qui non subiectus sit errori, & hoc non demen-*

dementis esse proprium, verùm hominis. Itaque ne nunc quidem cùm caueo, satis cauero: vtique in isto vario & diffuso scribendi genere, in quo *alius alioplura inuenire potest, nemo omnia.* Quò magis mirum, quosdam nobis insultare: nec cogitare quàm multa ipsi fortasse non repperissent, si primi quæfissent. Non sum tam Lynceus, inquit, quàm mihi videor, Egone? testor te summe Deus, non videor: & si quid olim in calidâ illâ ætate calidius, abiit, & veris me pretiis nunc æstimo & pendo. Quò longius in hac vitæ viâ progredior, magis magisque aspicio circumfusam animo caliginem, corpori imbecillitatem. Heracleitus, vt aiunt, olim dicere solitus, *Se cùm iuuenis esset, nihil scire; cùm senex, nihil ignorare:* mihi planissimè contrà euenit, & qui olim aliquid scire visus, nunc parum, aut nihil. Et ô miseri, quid nos, doctrina, fama sumus? Ipsi puluis, illa opinio, ista ventus. Atqui etiam tangunt quasi manum

E in-

iniecerimus scriptis alienis. Vellem parcius: certè non merito meo fit, qui prolixè & libenter honorem ingenii inuentoribusque habitum iui, nisi sicubi Dialogorum ratio & decorum id impediuit. Tale in Saturnalibus. neque negamus virum magnum multa ante nos in eo argumento obseruisse: sed scripta eius exstant, quid detraximus? Illud tamen non arbitror, ibi aut alibi insigniorem notam aut correctiunculam malâ fraude in nomen meum transcriptam. Tegit aliquis hanc, aut illam materiam? quid tum? ego fortassis impleui. Et vt seriò loquar, lectionis, aut collectionis tota ista res est: cur alteri imputemus? Tot iam annos, imò lustra, in iisdem illis scriptoribus versor, voluo reuoluo in easdem curas: malè mehercules de industriâ ingenioq; nostro sentit, quisquis aut non lecta ea nobis censet, aut neglecta. Vtè fonte quod haurimus, nostrum est, quisq; tamē suo vase: sic quod è communib. illis scri-

scriptoribus, sed quisque pro iudicii sui modo. Denique legere aut colligere, parum est: seligere, disponere, eloqui, poscit laudem. Hæc & talia satiare nos scriptionis poterant; melior ratio reuocauit, & suavit publico prodesse quâ possum. Opes atque arma nostra, stilus. Quem tamen in alium nunquam stringam aut proferam: absit Christianum me commemini, id est, Sacerdotem pacis. *Habet quidem gloria*, ait Plinius, *presertim in studijs, quiddam* * ἀκραιώνητον' nolo in me experat. & quodcumque moriar, feram mecum hanc conscientiam, nullius me famæ inuidisse, quosdam meæ. Quod si æuum hoc parum etiam gratum sit: quid noui? *Suum cuique pretium posteritas re- pendet.* Tu Lector vale, & iuuantem, aut certè volentem,

ama.

NOTÆ AD
LIB. I.

CAP. II.

GABALVM] Exoticam vocem esse per me suspicabar, didici & Hebraeam origine à Mart. Antonio Delrio, doctissimo & amicissimo viro. nam illis Gab, excelsum: Gabal, terminus, aut rectus stipes in agris. Quid nisi tale crux, qua erecta, & in excelsò? Reperio & in Persicarum vocum indice (à Franc. Raphelengio nostro habui) Gali notare excelsum. Iam nostras vox quantulum abit, qui Patibulum Galgam appellamus? Sed nec Gallica valde abludivit.

Cruces Caucasorum] Potes pro ipsi supplicii accipere, & cruciari à morte. Ausonius de hac quoque Promethea:

Sic inter rupes Scythicas stetit
alitibus crux.

Vnde Promethæo de corpore
sanguineus ros.

Junius Bassus apud Senecam lib. I. Com-
tton.

NOTÆ AD LIB. I.

trou. III. Nihil amplius putabam ad-
iici istius audaciæ posse, quàm
quòd in illà cruce Vestam nomi-
nauerat. Nusquam sanè crux, sed vir-
go deiicienda de saxo erat, Vestam in-
uocauit, & cecidit illa sa.

AD CAP. III.

Confixum esse Christo dicit.]
Est illud Pauli ad Romanos cap. VI. Οτι
ὁ παλαὸς ἡμῶν αἰθρωτο & συωερω-
εῶθη.

Cruciarus.] Quo modo & Ver-
beronem, Flagrionem, Mastigiam
dicimus, verbere, flagro, mastige di-
gnum. Tertullianus aliter hac voce
utitur. Febris per cruciarios &
mortiferos exitus erogat homi-
nem: id est, cruciantes. Quàm mente
& Vinum crucium in Lucilio Festus
observat, insuane, acerbum.

AD CAP. IV.

Σταυρὸς & Σκόλοψ.] Nec tamen ne-
go pluribus etiam verbis in hanc rem
uti. Ecce & ἰκεῖον appellant crucem.
Scriptor anonymus apud Suidam: ἰκεῖον
Ἰσραῖοι τὸν σωτήρα προσήλωσαν.

Ligno recto Iudæi Seruatorem affixerunt. *Sunt qui ita hoc verbi explicent & vertant in Thucydidis vitâ quam scripsit Marcellinus: Ικεῖον ὅτι τὸ τάφου κείσθαι. τὸ κεινοταφίς ἢ τὸ γνώρισμα εἶναι ὀπιχώριον καὶ νόμιμον ἀπικόν τῶν ὀπι τοιαύτῃ ὀσυχία τετελευτηκότων, καὶ μὴ ἐν Ἀθῶναις ταφέντων. Ait quosdam opinari Thucydidem peregrè & in exilio mortuum. Lignum enim siue Tabulam super sepulchrum eius positum esse. Hoc autem inanis & honorarij tumuli patrium signum & solenne Atticum haberi, in iis qui tali infortunio obiissent, nec Athenis sepulti essent. *Sunt, inquam, qui Crucem aut Furcam vertant, nec mihi probant. Magis est, ut Ικεῖον hic lignum nauale sit (peregrinantis, aut absentia indicium, quoniam mari ferè ex Atticâ abitur) de quo Hesychium vide. Ille idem Grammaticus addit: Ικεῖον, σαναῖδωμα, ἢ ξύλον ἐν ᾧ κακῆργοι ξέονται. Melius δέονται. Id esset, lignum siue axis in quo malefici ligantur. Atq; ita Emstathius in**

Ex Ver.
su 174.

Iliad. X. Σανίς, ἐν ἣ τρεῖς κακῆργος ἴδεν. Affixer,

ser, in quo maleficos ligabant. *Item Aristophanes: βασιλῶν πάντα τρόπον, ἐν πίνακι δῆσας. Omni modo torquens, in asserem ligans. Reperio & in Eusebio Ικεῖον pro cruce, & supra adduxi lib. II. cap. XII. Σανίδα in hac redixit Herodotus in extremâ Calliope: Ἀπαιγῶντες ἢ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτῆν, σαναῖδα πρὸς πιασάλωσαντες ἀεκέμασαν. Quod vertunt: Adductum hunc in litus depactis humi asseribus suspenderunt. *Vide an non σαναῖδι legas potius, hoc nostrò sensu: Abducentes eum ad litus, asseri affigentes suspenderunt. Effet affixio in stipite simplex.**

κρεμᾶν.] *Ita palàm Plutarchus in Casare, de piratis: πολλάνισ ἠπειλήσας κρεμᾶν αὐτοῦς: Sæpeminatus crucifigere eos, ut Latini omnes loquuntur & narrant. Est & Antiochi regis editum, quo philosophos regno pellit, & præτῆ etiam ἀσέδαντιβυς ponit ἰστᾶν: τῶν δὲ νεανίσκων ὅσοι ἐὰν ἀλίσκωνται πρὸς τοῦτοις γνώμῃοι, διότι κρεμᾶσονται, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν ἀπίαις ἔσονται μεγίσταις. Iuuenum verò quicumque reperientur apud*

istos, ij suspendentur, & patres eorum hærebunt in maximâ noxâ. Ita Athenæus recitat lib. xii. sed utrum de hac nostrâ in cruce suspensione, an de aliâ in trabe accipimus? In trabe inquam ad verberandum flagellandumque. quem morem Græcis Latinisq; fuisse, comædia atque alia docent.

Aliorum inanes logos.] Ita verè, inanes. Nam Alcibiades quale est? At

Lib. x. Histiaum Milesium intellegi, quem parerg. cap. xxiv. Sardibus præpositum Artaphernes & Harpagus crucifixerunt, capite defecto & ad regem misso. Ita Herodotus inquit libro sexto. Quod verum est: sed quid Histiaeo, cum Achæo? Respondet, idè sic vocari à poëta, quia Histiaus Milesius fuit. Milesii coloni Ionum, Iones Achæi. Ergo à patriâ, Achæus. Quis color in hoc sermone? Sed nec amicum nostrum audio sine auctore scribentem: Achæum intellegi Lydiæ regem, qui ob avaritiam necatus in Pactoli aquis pependit.

AD CAP. V.

Memorem Veneris Proserpina
Ado-

Adonim.] Ausonius fabellâ aspicit, qua est ista. Venus jam olim puerum hunc de amauerat, & ut sola frueretur, clam deposuerat apud Proserpinam. Sed hac mox in eadem flammâ: ac repetenti Veneri negat dare. Lis est, ut ad Iouem. Ille rem sic componit, ut Adonis, quod ad usum, in tres anni partes secaretur. Primâ, ut Adonis, Adonidis esset: secundâ, Veneris: tertiâ Proserpine. Acquiuerunt, sed enim Adonis prior in Venerem suum quocq; trientem illi tribuit. Hac Apollodorus lib. 111. Bibliotheca. Ergo istud est, quod Proserpina nunc cruce vindicat. Theocritus & ipse huc aspexit. Eidyll. xv.

Ερπεις ἂ Φιλ' Ἀδωνι, καὶ ἐνθάδε κ' εἰς
Ἀχέροντα

Ἡμιθέων, ὡς Φανί, μονώτατ' ἔσθ'.

Migras, ô bone Adoni, istus &
ad infera regna,

Semideum, ut dicunt, solus.

Nam vult non alteri concessum, ut modò ad inferos, modò ad superos iret, & alternis copiam sui faceret duabus deabus.

Arbores recisas leuiter.] Ad has,
L. 5 vel

vel ad nudum alium stipitem. allusit
 Quinctius in epigramate quo poetam
 Graculum facetè est ultus. Ille Philip-
 pum & Macedones insigni victoriâ
 fregerat, cuius laudem ad Ætolos trans-
 ferre Alcæus quispiam voluit Græcâ le-
 nitate. Scilicet quia in auxiliis Romanis
 fuerant Ætoli. Scripserat igitur :

Ἀκλαυσοὶ ἔσθ' ἀπαῖοι, ὀδοιπόροι, τῶν ἰσπῶν
 τύμῳ

Θεσσαλίας, τρισσὰ κείμεθα μυριάδες,
 Αἰτωλῶν δ' ἄμφω ἄρεσσι, ἠδὲ Λα-
 τίνων,

ὄσους τίτῳ δ' ἄρεσσι ἤγαγ' ἀπ' Ἰταλίας·
 Indefleti, inhumati his campis
 ecce iacemus

Thessalix, cæsi millia ter decies,
 Ætolo domiti sub Marte, & Mar-
 te Latino,

Quos Titus è latâ duxerat Ita-
 liâ.

En Ætolos Romanis propositos, & quasi
 hi accessio illorum. Momordit Ti-
 tum, & ultus est, sed versus versus. Re-
 scripsit alludens :

Ἀφλοὶ ἢ ἀφύλλοι, ὀδοιπόροι, τῶν
 δ' ἰσπῶν νότῳ

ΑΛ-

Ἀλκαῖω σαυρὸς πύγνυται ἠλίεα-
 τῳ·

Corticibusque & fronde carens,
 hæc monte viator,
 Alcæo crux defigitur aëria.

Quibus versibus significat crucem de-
 fixam ibi stare, quæ hominem illum ex-
 spectet. Plutarchum in Quinctio le-
 ge : & simul nota, altam hic Crucem
 poni, quasi in scelere insigni, suo loco à
 nobis dictum.

Isidem verò Cererem] Ipse Ter-
 tullianus hoc affirmat, de Coronâ mi-
 litis : Prima his repertas spicas ca-
 pite circumtulit. nam quæ hæc Isis
 quæ spicas repperit, nisi Ceres?

AD CAP. VI.

Nescio an Mæcenati descri-
 pta.] Ambiguè profero, quia et-
 si Mæcenatis verba nobis faciunt,
 vix tamen Seneca, qui velut in-
 terpretans subdit : Suffigas licet,
 & acutam fessuro (ita legen-
 dum, non sensuro) crucem sub-
 das, est tanti vulnus suum pre-
 mere & patibulo pendere distri-
 ctum.

Etum. At qui pendere, & patibulo quidem, vix est ut conveniat in nostram Acutam. Nisi si tamen patibulum etiam de vno ligno, in quo homo quomodocumque expansus: quod haud nimis velim sperni. Si displicet: alia interpretatio querenda sit crucis hęc acutę. An ideo talis, quia cum dolore acri necat? ut morbi quidam acuti medicis. Lentę probem: & maue lim opinari genus aliquod crucium triste, rarum, in quo stipes, cui homo acclinatur, stimulis clavisque acutis sit prefixus. ut cum acquiescere vellet (fessuri vox in Senecā) pungeretur ac scinderetur in corpore auerso. Nihil super hoc legi, fateor: commentum est merum, nisi si quid inuat illa Reguli machina, quę sic armata, & in eam ipse inclusus. Quę etsi nostrā crux non fuit (aumarium potius quoddam & arca) tamen & crucem Seneca appellauit epistolā xcviij. itēque libro de prouidentia cap. iij. Certē quidem Acutę vocem in Mæcenatis versibus non sic leuiter & in ventum additam, ipse indicat Seneca, qui eam attollit ac repetit. (tu vide) quasi in eā sententia momentum.

Iam

Iam olim sic legimus.] Nempe in Curis secundis: idq; è libris. tantum? imò ante me Pincianus, vir fidei & iudicii bonus. Muretus tamen aliter: sed qui bene examinat, stabit a nostrā. cuius sententia, Hanc vitam mihi sustine & proroga, etiam sedenti in acutā cruce.

AD CAP. VII.

Ipsi verterunt ξύλον διδύμον.] Quod ipsum pro cruce posuit incertus scriptor apud Suidam: Ευρών ἢ Ἰλλῆσον Φορέα, ἐκρέμασεν ἐπὶ διδύμῃ ξύλῃ: Inueniens Illustum corruptorem, suspendit in gemino ligno. Id est cruce; et si Suidas interpretatur, τὴν ὁδοῦ ῥωμαίοις Φῆρα. Vide ipsum in voce Δίδυμον & Ἰλλῆσον.

Vt Christum deformantes.] Puto scribendum, ut Chi deformantes. Intellego, X. litteram Græcicam, quę verè figura manuum illarum fuit.

AD CAP. VIII.

Penulæ aut manus.] In penulā aut veste monachorum crux, imò & cruces, si rectè capio Nicephorum Gregoriam, qui sic de Imp. Andronico mona-
che

*cho novello: Ανω μὲν ἔρυθρον πρῶτον
τὸν τῆς θεῆς στυγρῆ τύπον, κάτω δὲ μέλα-
να. Supernè rubrum prætulit divi-
næ crucis signum, infernè nigrum.
Duas diuersi coloris cruces appositas
videtur dicere: nisi tamen unam in-
tellegit, sic distinctam. Quòd manna
autem tulerint, hodièque in Æthiopi-
bus siue Abyssinis ille mos, uti vulgus
reliquum cruces è collo pendulas ge-
stet, monachi hoc amplius etiam manna.
Auctor Damianus à Goës in illorum
rebus. Illud etiam mihi nouitium le-
gi, miseros oppressosque cruces prætu-
lisse, haud aliter quam olim infulas &
velamenta. Liguinus lib. viii. de Ita-
lis hoc notat, qui ius auxiliiumque po-
scabant ab Imp. Frederico:*

---ex omnibus undique multi
Vrbibus ac vicis aderant, queru-
lòque ferebant

Innumeras clamore cruces. hoc
quippe querelas

More solent aperire suas,

Cum anulo vel anfulâ.] *Anfulam
Becanus facit, & interpretatur (ita in-
genium & scopus viri fuit) ἰουδαίως
quasi moneamur apprehendere στυ-
γην, & eam tenere. Quid si oculum*
cfe

*esse dicam? Inuet aliquid Macrobius,
qui inter notas Ægyptiacas refert, &
significare ait Solem. Lib. i. Saturn. cap.
xxi. Osirim Ægyptii vt Solem esse
asserūt, quoties Hieroglyphicis lit-
teris suis exprimere volunt, inscul-
punt sceptrum, inq; eo speciem O-
culi expriment, & hoc signo Os-
irim monstrant: quia Solem, Iouis
oculum, appellauit antiquitas. Et
sanè quia signum hoc Tau Vitam ven-
turam designauit: nonne appositè Sol
ascriptus, qui auctor vitæ?*

AD CAP. IX.

Vnicornis enim cornua.] *Curio-
sè & penè dixerim morosè explicat In-
stinus. Simplicius multò Tertullianus
aduers. Iud. cap. x. Tauri decor eius,
cornua vnicornis cornua eius, in
eis nationes ventilabit paritèr vsq;
ad summum terræ. Non vtiq; Rhi-
noceros destinabatur vnicornis,
nec Minotaurus bicornis: sed Chri-
stus in illo significabatur. cuius cor-
nua essent crucis extima. Nam & in
antennâ naus, quâ crucis pars est,
hac extremitates huius cornua vo-
cantur. vnicornis autem mediî Sti-
pitis palus.*

*Αλυσ

* Ἀλων μὲν καὶ τῶν τροπαίων.] *Mutilus locus.* & aptant quidem haec ad trophaea vulgaria, siue monumenta victoriae: ego cum in verba intendo, ambigo: & nescio quid de fascibus potius subolet dictum. Per illos (ita verterim δὲ ὧν) progressus in publicum fiunt: illi verè signa imperij & potestatis. Atque cum inserta securi, crucem referunt planissimè. Nonne etiam Tropaea?

inquires. Quis nescit? sed praeiuit fortasse aliquid de Tropaeis illis: hic magis de fascibus (mihi quidem) dixisse videtur. Nec moueor quod τροπαίων voce utatur: nonne & supra *Malum* in naui sic vocauit? & Eusebius etiam *Labarum* illum militarem. Possunt & verba alia excidisse.

Nec pono tamen ista, sed propono.

Αὐτοκρατόρων δὲ τοῦ θνησκόντων τὰς εἰκόνας.] *Qua illa sunt? quis me docet?* In Nummis, in statu is nihil tale video, nec usquam in cruce propositos Principes defunctos. Subdubitabam an ad aquilas respiceret, quae volantium habita,

bitu, & in calum tendentium passis alis conspiciuntur in Nummis, & additum CONSECratio. Scilicet quasi Iouis illa ales animam defuncti ferret in gremium Iouis. Certè quidem eam formam crucis esse & Patres monent & res ipsa docet. Sed non placet. Hoc nunc magis, intellegere eum imagines defunctorum Principum, quae ordine innexa in militaribus signis. Nec enim viuorum solum illis effigies, sed magis mortuorum. De isto ipso euo *Constantini Eusebius*, lib. ix. De vita eius, cap. xvi. Describit *Licinii* milites in pugnam, more veterum, id est, gentilium exeuntes: οἱ δὲ, inquit, πολυωληθεῖα θεῶν παρρηγντες σὺν ποδῶν δυνάμει χειρὸς στρατιωτικῆς ἐπέσσαν, νεκρῶν εἰδῶλα θανόντων ἐν ἀψύχοις ἀγάλμασι παρεβλημένοι. Hi quidem numero deorum freti cum multâ manu militari ingruebant, mortuorum imagines in signis inanimatis praeferentes. Et scripsi de hoc more in *Militiâ Romanâ*. Ergo hoc *Iustinus* exprobrat, Vos, inquit, cruces colitis, cum Imperatorum & quidem Diuorum imagines proponitis in hastis & vexillis,

lis, quid nisi in crucibus? Nam ea illis figura. Respexi etiam aliquando ad Tertullianum, in Apologetico: Quod non simulacrum prius argilla deformat, cruci & stipiti superposita? Sed hoc diffusum nimis est, nec tangit Imperatores tantum.

AD CAP. XI.

Populariter & ad causam Cicero dixerit.] *Quòd historicâ fide, non opinor. Plinius non ei fautor lib. XXXVI. cap. XV. Nouum & inexcogitatum antea posteaque remedium inuenit ille rex (Tarquinius Superbus) ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora, spectanda ciuibus, simul & feris volucribusque laceranda. Nam liqueum loqui de mortuis & iis, qui se interficerent laborum radio, quos ille crucifixit. Ad non id in uinis usurpauit primus, ut ait, ultimusque.*

Arboribus suspendunt.] *Haud iniuriâ ambigo, ad utram pœnam referam, laquei, an Crucis. Nam nec verba alterutrum euincunt, nec alia exempla.*

pla. Lego in Martyrologio, die XIV. Martii. de duobus Monachis, quos Longobardi suspendio necauerunt in arbore. In ipsis Longobardorum Legibus, Tit. c. XIV. Si seruus regis Morth fecerit, ita decreuimus ut componatur, ipsa persona sicut adpreciatus fuerit: & seruus ipse super fossam mortui appendatur, & in eum vindicta detur, & sit causa finita. Plurium (antiquorum quidem) nunc non memini: & hac ipsa incerta, nec diiudicauerint litem.

JVSTI LIPSI
AD LIB. II.
NOTAE
CAP. II.

CAPVT obnubito] *Quod*
plerisque puniendis factum,
praesertim si gladio. *Hegeſip-
p. lib. v. cap. XLVII.* Dum percussor
moratur, clausis iam fasciolâ ocu-
lis, sese proripuit ad Romanos. *In*
vitâ Cypriani: Postea verò B. Cy-
prianus manu suâ oculos sibi textit.
Sed & cum ducerentur ad carcerem,
aut ad mortem, caput tegebatur. Tacitus
iiii. Annal. Trahebatur dam-
natus, quantum obductâ veste & a-
strictis faucibus niti poterat, clami-
tans. *Ammianus lib. XIII.* Carni-
fex rapinarum sequester, & obdu-
ctio capitum, & bonorum ubique
multatio. *Imò & torquendis hoc fa-
ctum. In Curtio lib. vi. de Philotâ.*
Dum obligantur oculi, dum vestis
exui-

exuitur, deos patrios, gentium iura
inuocabat. *Propriè autem de crucifi-
gendis, vetus illud carmen quod iam
explico: & in libro Esther, cum Aman
ad crucem rapitur, Statim operue-
runt faciem eius.*

AD CAP. III.

*Ἀσραγαλωτὰς μάστιγας.] Addo, si
nosse lubet, quasdam etiam dictas σρα-
γαλωτὰς, istis haud absimiles, contor-
tas scilicet & nodosas. Suidas: σραγα-
γαλιῶδες, θιεςτραυλῶν καὶ σραγα-
λωτὴ μάστιξ. Addit deinde verba in-
certi scriptoris: Ὁ ἢ ἐκέλευεν αὐτὸν
μαστιγῶσαι τῇ σραγαλωτῇ μάστιγι.*

AD CAP. V.

Quid opus erat auxiliatore &
subsequâ, qui adleuasset? *Ita vulga-
ta quidem opinio est, dumtaxat i. dl-
uasse. At D. Hieronymus in e. Mat-
thæum censet etiam tulisse: sed scorjimo
& post Christum. Nam cum Iohannes
apertè scribat Christum tulisse, aui-
tres Euangelistæ Simonem Cyrenæum:
ipse conciliat. & hoc intellegendum
est, inquit, quòd egrediens de Præ-*

torio Iesus ipse portauerit Crucem suam: postea obuium habuerint Simonem, cui portandam crucem imposuerunt.

AD CAP. VII.

Super lignum se ipsum extendit.] *Quid si de transuersario tantum ligno capias, in eo figi solitos, & deinde subduci atque appendi? Pugna omnis cesset; & breuiter fortasse rem dixi.*

AD CAP. VIII.

Clauis aut funibus.] *Nescio an Lucanus non utrosque memoret in his occultioris sententia versibus; qui quoniam toti ad crucem, ponamus, & retegamus. Lib. vi. de magâ Thesalâ.*

---Laqueum nodosq; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasisq; cruces, percussaq; viscera nimbis
Vulsit, & incoctas admissio Sole medullas:
Incertum manibus chalybem,
nigramque per artus

Stil-

Stillantis tibi saniem, virusque coactum

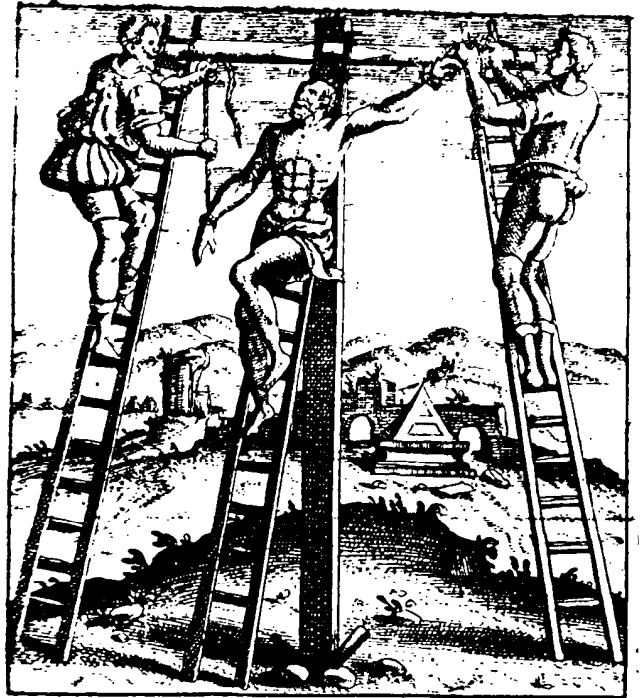
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.

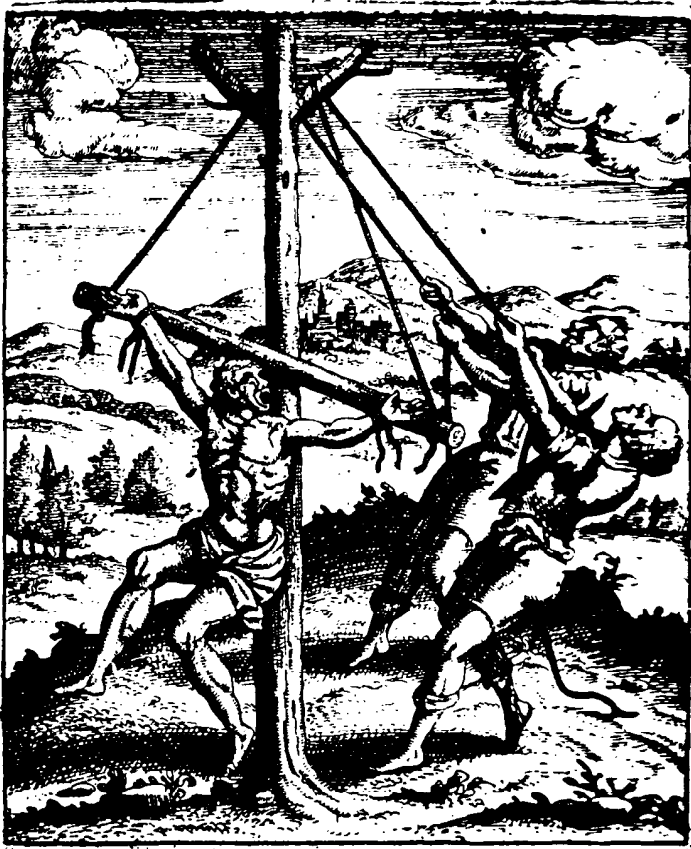
Quod ait laqueum & nodos nocentes: alii nocentum edunt: atque ita hand incommodè ad vincula aptes, quibus noxii ad cruces astricti. Tamen in aliquot scriptis libris, recentes, & id malim: credamque ad suspendiosos dumtaxat referendum, & qui se ipsos illaquearunt. Reliqua iam de Cruce: & percussa viscera nimbis, & incoctas sole medullas. signanter dixit de corporibus qua (ut lib. ii. cap. xv. scripsi) in crucibus relicta, situ marcida & tabida fiebant, quatenus volucres non laniarent. Iam Incertum manibus chalybem, clauos intelligi liquebit, si emendes Insertum. Nam hos quoq; appetitos ad Magicas artes Apuleius ostendit, in describendâ ferali illâ officinâ, lib. iii. Hic nares & digiti, illic carnosæ clauis pendentium. Sed & amplius de his funibus addo. Videri, quorundam iudicio, necessarios fuisse in omni fixatione, Nam volant manus

M & liga-

ligatas, ne se subducerent adiectum aut commouerent. tum etiam ut firmitus & cum adminiculo penderent. deinde & alterum funem ad pectus, corpus ambiisse sub ipsas alas, eoque subleuatum hominem & attractum in summam crucem. Id porro factum admodum utrimque scalis. Eius sententia viri stirpe & moribus antiquis Ioannes Boissotus est, qui amicè hoc suggestit. Et sanè de scalis, apponere eas panè necessarium videtur, utique ad Erectam crucem. Quomodo aliàs subduxeris, aut fixeris? Etiam de funibus sunt que suadeant, præter antè dicta. ut Hilarius de Trinitate lib. x. Penduli in cruce corporis pœnæ, & colligantium funium violenta vincula, & adactorum clauorum vulnera. Iungit simul & funes & clauos, ut Lucas. Etiam illud Christi vaticinium in Petri mortem, poscit funes. Ioannis cap. xix. Extendet manus tuas, & alius te cinget. Cinctio ista vinculorum in cruce est. Theophylactus: τὴν δὴ τῶν σωτηρίων ἑκτασθὲν καὶ τὰ δεσμὰ δαλαῖ. Extensionem in cruce & vincula

cula notat. Tertullianus in Scorpiano: Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci adstringitur. Videndum annon in Ausonii Cupidine simile, què adstrictus describitur, & mox addit, Adfigunt. Atque ecce in tabulâ formam duplicem fixationis, pro duplici subductione.

Tres repperit.] *An & duas latro-
nium transtulit, non cultus, sed memo-
riæ causâ? Videtur ex Suida, si ta-
men ex meo nunc sensu corrigendus.
In voce Φόρεθ. inquit: κάτωθεν τὸ Φό-
ρεθ κειχασμένοι ὑπέλαχον διὸ στρατηγοὶ
τῶν*

τῶν διὸ ληστῶν καὶ βικίον μύρα ὡς ἠλείψα-
το ὁ χριστός, καὶ πολλά ἔτερα σημειοφορι-
κά, τεθέντα μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τὸ μέγα-
λον, ἀφανισθέντα δὲ ὑπὸ τῶν μεγάλων
Θεοδοσίων. *Nam puto legendum, διὸ
στρατοὶ. Qui verò fuerint στρατηγοί,
sive duces duorum latronum? nec
id sit idonei ullius sensus. Vertam igitur:*
Infra forum defossæ erant duæ
cruces duorum latronum, & vascu-
lum unguenti quo Christus un-
ctus, & alia multa insignia, posita
quidem à Constantino magno, sub-
lata verò sub Theodosio magno.
*Admonitus postea per litteras sum à
Joanne Linicio amico nostro, seridè &
sine ambitione docto, vitium esse ab im-
peritia transcriptorum, qui cum in au-
tographo repperissent στρατοί, quod com-
pendiaria illà scripturὰ σωζομένη ἔ-
σκεν, fecerὺντ σιγίτιος στρατοί.*

AD CAP. IX.

*Ἀμικτήτω δὲ.] Ita bene & doctè
Franc. Nansius, cum antea esset ὀμικτή-
τω. Et sanè clavi isti grandes: atque
ita ipse Nonnus idemtidem σιδήρεα κέν-
τρα appellat Stimulos ferreos,*

Con-

Contrà tendunt alii & suggerunt quaternos.] *Atque ego, etsi negavi me decidere, pronior sum in hanc partem. In templis Græcia hodie intellego passim Christum cruci affixum, disparatis pedibus sic pingi. Vidimus id ipsi Venetiis in gentis eius templo, tum & alibi in antiquioribus picturis. Audio & Treuiris clauum qui assernatur, disertè in memoriis antiquis scribi clauum pedis dextri. Addo autem, Constantinum Imperatorem quosdam ex his clavis (id quoque multitudinem suadet) inseruisse capiti statue quam suo nomine Constantinopoli posuit.*

Zonaras: Ο ἡθειότατος ἀνοκράτωρ εἰς σικεῖον ὄνομα τὸ ἀγαλμα (τὸ δὲ πῶλως νῦν) ἔστητε, τῇ κεφαλῇ τοῦτου πινὰς τῶν ἡλ. ν. ἐναρμολοσάμενος, οἱ τὸ σῶμα τὸ κενεῖον πεπεπασσάμενος τῶ σπηλαίῳ σαυροῦ.

AD CAP. X.

Extensus ambas manus.] *Proprium hoc Crucis, extendi. Itaque Evangeliorum vetus Gothica translatio (auctor Antonius Morillonus) verisimilientidem Crucifigere, Βραβηκον / quasi*

quasi dicas extendere, & quidem propriè de pannis, quos in palis vallisque distendit fullo. Ea extensio ad manus maximè refertur. Artemidorus lib. 1. cap. LXXVIII. Εἰ δὲ τις ὑψηλὸς ἐπὶ τινὲς ἀρχοῖτο, εἰς Φόρον καὶ δέ τι πεσεῖται. κακῆργος ἦ ὢν, σαυρωθήσεται, καὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν: Si quis sublimis in loco quopiam saltet, in periculum & metum incidet. maleficus autem existens, crucifigetur, ob altitudinem & manuum extensionem. Epictetus apud Arrianum, ab hac causâ comparat falsè eos, qui in balneis se distendant, & lauandos fricandosque præbent, cum crucifixis lib. IIII. Distertat. cap. XXVI. Ἰν ἐν τῷ βαλανείῳ ἐκδυσάμενος, καὶ ἐκτείνας σταυτὸν, ὡς εἰ ἐσαυρωμένος, τρίβη ἐνθεν καὶ ἐνθεν: Ut in balneo exutus & teipsum distendens, ut solent crucifixi, fricaris hinc atque illinc.

Vestigium huius tabellæ existare audio.] Imò & video: ac misit ad me Dionysius Villerius vir veteri doctrinæ & mihi valdè amicus ἐγγυρον νυμμι
Græ

Græcanici veteris, qui aureus assertatur in monasterio Laetiensi in Hannoniâ, quem ecce habes.

Inscriptio in eo est: Κόσμος τὸ λύτρον αἷμα τῶν ἁγίων λόγος: Mundi redemptio, sanguis diuini verbi. Missus is nummus cum aliis sacris donariis est ab Henrico Imperatore, tunc Constantiнопολι, anno Christi ∞. cc. viii.

AD CAP. XI.

Πεπραχθεὶς κύκλω τῶν ἀμφιθεάτρων.] Id dicunt Circumduci; sicut Traduci, cum ostentui dumtaxat per ora populi ducebantur, & saepe alibi puniendi. Suetonius in Tito, cap. viii. Hos (Delatores) nouissimè traductos per amphitheatri arenam, partim subiici in seruos ac venire præcepit, partim

tim in asperrimas insularum auehi. Nescio an Martialis versus, qui iamdiu cubat in morbo, sic sanandus, lib. i. de hisipsis Delatoribus & Titifaculo:

Turba grauis paci placidæq; inimica quieti,

Quæ semper miseris sollicitabat opes:

Traducta est titulis, nec cepit arenanocentes, (exsilium.

Et delator habet quod dabat

Titulis enim vult traductos Delatores, quomodo? nonne omnium vnus est communis? non hic: quia additum, quos & quàm illustres quisque detulisset. Exempli causâ: Hic est Titius qui Camerinum detulit. Hic, qui Lateranum, & talia. In libris legitur: Traducta est gætulis, in aliis, Tradita Gætulis: & emendarunt, Traducta est Gyaris, quod ego & ratio facilè refellant.

Πίνακ' αὐτὸν ἀγέροντ'.] In tabellâ enim hac talia scribi solent: sicut & Titulus Seruatoris. Cyprianus de montibus Sinâ & Sion: Pontius Pilatus impulsâ mente à deo accepit Tabulam, & titulum scripsit tribus

lin-

linguis : & in capite ligni clavis tribus Tabulam cum nomine regis Iudæorum confixit. *Ex cuius verbis vides etiam Tabulam non super lignum (ut multi representant & pingunt) sed in ipso supremo ligno clavis fixam.*

De quo more alii.] *Inter eos P. Faber libris Semeſtrium; ubi & sparsim plura de Cruce, & quadam selecta atque edecumata.*

AD CAP. XIV.

Disparata hæc supplicia.] *Notavit & publicè ante nos monuit Casar Baronius, vir sacra profanâque doctus in Martyrologio. Sed cur frangebant iis, quos statim mortuos vellent, crura? An non caussa in Plinio? Ille lib. XI. cap. XLV. notat in iis vitalitatem esse: atque addit. Namque in ipsâ genus utriusque commissurâ, dextrâ lævâque, à priorè parte, gemina quædam buccarum inanitas inest: quâ perforsâ, ceu jugulo, spiritus fugit. Aliud autem est à fragio crurum, Exsecare crura: quod in Ammiani lib. XXII. leges, in oratione Julia-*

Juliani: Quisque agmini cohærens incedat, sciens quòd, si remanserit vsquam, exfectis cruribus relinquatur. Hoc enim proinde est, quasi dixisset, nervis aut suffraginibus incis. Vetus sauitia, & Annibalî vsurpata in Romanos. Ennius: His pernas succidit iniqua potentia Pæni. Potentia Pæni, more Græco, est Pænus. Livi de eaispâ re, in clade Cannensi: Quosdam iacentes viuos succillis feminibus poplitibusq; inuentos fuisse. nempe ne attollerent se, & ut desolati morerentur. Usurpatum est Tyrannis in Christianos. Sozomenus lib. I. cap. X. de Paphnutio & Maximo: quos, inquit, Μαξιμῖνον ἐν τοῖς μετὰ ταῖς οἰσ ἐργάζεσθαι κατεδίκασε, τοὺς δεξιὰς αὐτῶν ἐκόψας ὀφθαλμῶς, καὶ τὰς ἀριστερὰς ἀγκύλας ἀποτεμῶν. Maximinus ad opus metalli condemnavit, dextros eorum oculos excutens & sinistri pedis suffragines abscindens. Eusebius ostendit aduri etiam solere, lib. VIII. cap. XII. ubi quondam meminit τὰς λαγῆς πόδας κατὰ τῶν ἀγκυλῶν καυτῆσιν ἀχρεισμῶν.

N qui

qui sinistris pedibus, circa poplites, ferro adustis, inutiles facti essent.

Liberi non immunes.*] *Lego in Fufebii lib. VI. cap. XIX. de Apollonio Martyre, cum is sub Commodo Principe delatus esset ut Christianus, accusatori, ex lege, crura fracta fuisse. Verba huic rei: ὅτι μὴ ζῶ ἐξὸν ἴω, καὶ τὸν βασιλικὸν ὄρον, τοὺς τῶν ποιῶνδε μάρτυρας, ἀντίκα κατὰ γυνταὶ τὰ σκέλη· quoniam vivere nefas, iuxta legem Principis, talium delatores, statim crura ei fracta sunt. Sed cuius Principis hac lex tam commoda in Christianos? Non opinor ipsius Commodi. Nāquid *A. Aurelii*? de quo *Tertullianus Apolog.* cap. V. Qui sicut palam ab eiusmodi hominibus (*Christianis*) pœnam dimouit, ita alio modo palam disperfit, adiectā etiam accusatoribus damnatione, & quidem tetriciore. Et quod ait de damnatione tetriciore, possis vel ad *Cruisfragium* istud referre: vel ad *Vinicomburium*, quo affici accusatores Christianorum iubet eiusce Principis epistola apud *Onusfrum* in *Fastis* expressa,*

AD

AD CAP. XV.

A Sole ac pluviâ corrumpi.] *Exemplam huic rei etiam in libris sacris, ut Reg. II. cap. XXI. Dedit eos (septem viros) in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Tollens autem Respha filia Aia cilicium substravit sibi supra petram ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem. Hoc de pluviâ: de sole, in Artemidoro lib. V. Εδοξέ τις λαμπάδας διὰ τῆς ἐστίας μὴ θιῶσθαι ἀιάψαι, καὶ διὰ τῆς ἔρανης ἀιάψαι ἐσαυράθη καὶ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῷ ἔρανώ πηρὶ ἐθάλπτο. Visus aliquis faces è foco non posse accendere, & à cœlo eas accendit. crucifixus est. atque hoc modo igne cœli concalectus.*

N 2 IUSTI

JUSTI LIPSI

AD LIB. III.
NOTAE

CAP. III.

VERBERATUM patibulός; constrictum.] *An ergo hęc referas Dionis etiam illud lib. XLIX. de Antonii scuitiā in Iudae regem Antigonum? τὸν Ἰ Αντίγονον, ἰνκνιτ, ἔμασίγωσε σαυρῶ πρὸς δίσας (ὁ μηδεὶς ἀλλ' βασιλεύς ὑπὸ τῶν ῥωμαίων ἐπεπόνθει) καὶ μὲ τῆτο καὶ ἀπίσ φαξεν.* Antigonum flagellavit cruci siue furcæ alligans (quod nemo alius rex à Romanis vnquam passus erat) ac postea interfecit. *Verba ita præferre videntur: nec abhorreat ab Antonii impotentiā, ut seruiliter scuitierit etiam in regem. Tamen verius puto ut capias vertasque Palum. Ut Palo, inquam alligatus fuerit, solenni Romanis more, & tum securi percussus. Quod ipsum huic Antigono factum.*

factum, etsi Dio non expressit, notauit Strabo, citante Josepho (nam hodie non exstat) lib. XVI. Antiq. cap. I. Αντῶντι Αντίγονον τὸν Ιδδαῖον ἀχθέντα εἰς Ἀνπόχεια πελεκίσει, καὶ ἔδοξε μὲν ἔτ' πρῶτ' ῥωμαίων βασιλεὺ πελεκίσει. Antonius Antigonum Iudæum Antiochiam perductum securi percussit, & vilis est primus Romanorum securi subiecisse regem. *Idem Plutarchus, in Antonio.*

Furcillæ, quibus homines suspendebant.] Nec negauerim tamen, etiam ita accipi posse, quasi his furcillis sublatum erectumque ipsum patibulum, postquam homo in eo affixus. Non enim dicit in quibus, sed quibus suspendebant. Certum enim est siue funibus subduci in stantem crucem debuisse, siue furcis, nisi quis ad motas arbitretur & scalas. λεπτολογήματα hac videantur, sed necessaria rei capienda.

Patens hæc transuersaque pars sic dicta.] Stricte & proprie inquam. Alias quis nescit totam crucem sape venire in hoc nomen? Sallustius utro

modo acceperit haud dixerim, in loco vitiatō. Fragmentum est apud Nonium è IV. Hist. In quis notissimus quisq; aut malo dependens verberabatur, aut immutilato corpore improbi patibulo emnens affigebatur. Lego mutilato corpore: quia mos ille frequens Orientalibus, ut priusquam crucifigerent admutilarent, aut etiam per tormenta uccarent. Exemplā habes in hoc libro, cap. XII & alibi. At illud improbi, qui reformandum ignoro. Tentavi olim in prois. An & imprope? quod sic compositum pro simplici, ut in ante & talia, apud Tertullianum reperies Exhortat. ad Castitat. cap. X: An etiam improbè ut sic corpus fuisse improbè mutilatum? Credo enim hæc uarrasse de sententiā Mithridatis in Cyzicenos, quos terrā marique obsedit.

AD CAP. V.

[Facie quā nostrum hodie patibulum.] Que sententia fuit Antonii Morillonis, viri summi futuri si diutius uixisset. Argumenta habebat (vidi & legi in epistolā eius ad Lindanum, quam heredes adseruant) quod
id re-

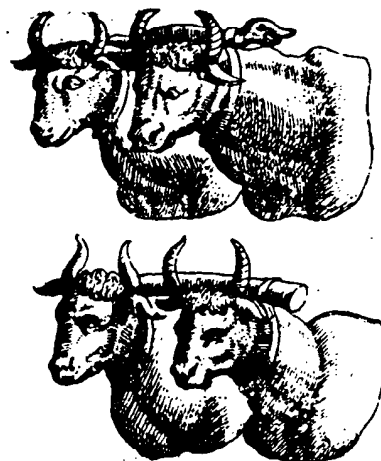
id referret formam Iugi: ferre autem iugum, ignominia & quasi comminatio huiusce mortis. itaque illinc petenda forma. Amplius, Lilius ait lib. I. Romanos spectasse furcis duodenos à terrā spectacula alta sustinentibus pedes: eas furcas proclinantia utrimque ligna fuisse cum tertio transversario supernè immisso, quod genus Capreolos Latini uocant, & nos hodie Schragas: ergo hanc esse faciem Furca. Tertiò Hebræos hodieque suum Tau sic pingere: cum eo autem comparari passim: tale igitur esse. Credo etiam addere (non firmiter nunc commemini, sed addi potest) Ausonium cum &. litterā Gracā Crucem comparare: at ea quoque istuc abit. Sed hac sententia, etsi arguta, proba mihi non est ob multas causas, atque hanc unicam firmissimam, quod refellunt spectationes & monumenta omnia antiqua, omnia inquam consensu. Quid Christianis nobis fiet, si ipsa imago crucis aliter ubique non pingenda solum, sed manibus cotidie deformanda? At enim iugum, tale olim:

Ita, sed quid ad rem? militaris saltem ignominia illa fuit: & liberorum ea hominum, non seruorum, ut latura furca. De Liuiio, nihil impedit Furcas nostro vulgarique more intellegi, quibus ligna transuersa iniecta, & super ea asseres, ad spectandum insistentiumque. Fit & hodie, & olim primas domos sic erectas ex Posidonii sententiâ puto Senecam alibi tradere, & vix pariter voce furcæ. De Hebrais, verum est, sed hodiernis. Priscas eorum litteras alias & diuersiformes fuisse, periti eius linguæ atque ipse Hieronymus tradiderunt. Jam de Ausonis versu, is talis:

Et crucis effigie Palamedica porrigitur ☉.

Lectionem non muto, etsi alii libri proferunt gruis: nec id male. Sed esto crucis: verissimum est in nostrâ etiam formâ. quomodo? in cruce inquam vestitâ, & in quâ homo appensus. Vide faciem & pendula à ligno brachia, est hac ipsa litteræ forma.

Sed enim cum multa de Furcâ, & variè dubièque dixerim, hoc etiam lubet. Quid si ipsa crux nostra vulgari,

ris uetus furca sit? Plutarchus cum remonis aut* iugi sustentaculo confert: certè in antiquis curribus tale reperiō, qui sunt in Columnâ Traiani aut Antonini. Vide imagines. Dixeris hoc non falsò iugum sustinere aut sufferre, quâ collo supero bouum impositum est, & iugum illi adnexum.

* Facit huc quòd supra in Minutii verbis: Cum erigitur iugum, cruce signum est.

Sed & ipsum temonem: (nam lectio Græca variat, ut dixi) hoc ipso, quod ita in collo firmum, temonem attollit & prohibet à casu aut delapsu. An & ad Dionysii descriptionem aptari potest? potest dupliciter. Siue ut à pedore stipes longior & ipse temo propendeat: siue potius ut à tergo, quod res magis poscit. In figuris vide, & cogita. Subiicio & formam crucifixionis quam imaginabatur & delineabat Morillonus.

AD CAP. VII.

Impudicas ancillas sic puniri.]

Et est

Et est sanè ignaua mors, & Fæminea etiam Pancgyrista dicta. Alteri manibus satellitum Britannorum gula domi fracta, & iniusta fæmineæ mortis infamia, ut scilicet maluisse vir ferri amantiſſimus videretur laqueo perire, quàm gladio. Victor postremam appellauit, vilissimamque, in Maximiano: Pœnas mortis genere postremo, fractis laqueo ceruicibus luit.

Patibulum vulgò Furca dicitur.] Quo ipso sensu inferiores Græci dixerunt Φαλκίζεν in furcam agere, asperiore illâ litterâ mutatâ. Cedrenus in Justiniano Rinotmetâ: Εν τῷ τείχει πάντας ἐφάλκισεν. quod vertendum est, In muro omnes de furcâ suspendit. Docet Zonaras qui in ea ipsâ re: Εν ξύλοις ὡρῶν τοῖς τείχεσιν ἀπὸ ἠώρησι: In lignis apud muros suspendit. Credo autem hanc Furcam primò non nisi dimidiatum Patibulum fuisse, id est, facie adhuc aliquâ Furca; paulatim, & quo plures appendi possent, immutasse.

AD

AD CAP. IIX.

Iniectis per crura funibus.] *An magis placet hic sensus, Funes ipsos per crura eorum traiectos & transmissos? Tale in Curtio lego Alexandrum usurpasse in Batin quendam, lib. IIII. Per talos spirantis lora traiecta sunt, religatūque ad currum traxere circa urbem equi. Id factum à rege exemplo Achillis, qui Hectorem sic fœdavit, ut Curtius inibi notat. Sed tamen Ammianus Iniectos ait, non Traiectos, nec id supplicii credam vulgò usitatum.*

AD CAP. X.

Moriturum in ipsis, non per ipsas.] *Præter exempla que dedi, hoc rarum videatur in Philippo, de quo Eusebius in Chronico, anno XII. Claudii: Philippus Apostolus Christi apud Hierapolim Asiæ ciuitatem, dum Euangelium populo nunciaret cruci affixus, lapidibus opprimitur. Quasi in ipsâ cruce lapidibus obrutus esset. Atque hoc quidem in vulgatis libris, in veteri & probo meo manu-*

manuscripto vestigium non est horum verborum.

AD CAP. XIII.

Viri fide digni asserunt.] *Inter eos eximius Theologus Alfonsus Ciacco, qui de signis Crucis nunc nuper accuratè scripsit.*

Iam illa Amanis præalta.] *De quâ accipienda quæ in Codice Iustiniano leguntur, De Iudæis & calic. ubi scribuntur Iudæi quodam festiuitatis suæ sollenni, Aman ad pœnæ quondam recordationem incendere, & sanctæ crucis adsimilatam speciem in contemptum Christianæ fidei exurere, atque id facere deinceps vetantur. Totidem panè verbis in Codice Theod. lib. XVI. tit. VIII. Ex quibus vides Iudæos Amanis inimici sui mortem annuâ memoriâ representasse, & in cruce suspensum cum eâ ipsâ combussisse: specie Amanem, re & mente Seruatorem & nostram crucem. Ideò meritissimò interdicti.*

Nouus etiam orbis.] *In quo sanè hoc mirum, cruces repertas fuisse plurifariam in templis atque in sepulchris.*

De

De Indiâ Occidua loquor. Quâ origine aut sine? nescimus, nisi si iam tunc providus ille Deus exstare vultit omen & signum dominaturæ illic crucis.

AD CAP. XIV.

Edicto prohibitum manet.] Atqui in Panegyricâ oratione, sanè disertâ, quæ Theodosio dicta, mentio etiam crucis quasi licita & manentis. Et post hanc tu vocem, non illum in crucem tolli, non culleo insui, non discerpi in frustra iussisti. Et fieri sanè potest ut apud gentiles, & Christo aduersos, supplicium etiam manserit. sicut de Slavis in Helmoldi Chronico scriptum lib. 1. In illis diebus Slavi quendam Danum suffixerunt cruci: In ignominiam scilicet diuina crucis.

AD CAP. XV.

In hoc vince.] Nummis hoc pluribus expressum cernitur, atque etiam quibusdam uberius. In hoc signo vince. Sanè Christiani libenter appellarunt Signum Dei, aut Christi ipsam crucem, quasi Imperatoris illius tesseram aut vexillum. Justiniana

non

neo Codice veratur, signum saluatoris Christi humi vel in filice insculpi. Quid, quod Græci interpretes sic legem Scauola accipiunt, xxxviii. De aur. arg. mund. Fieri volo iubeoque signum Dei ex libris centum. Accipiunt inquam, & reddunt Crucem. An verè? minimè. scimus signum Dei statuum esse apud Scauolam siue Solis, siue indigena cuiuspiam & familiaris dei. Sed pietas non error Græcos eò traxit. Monuit super hac interpretatiunculâ Petrus Oratus, iuris & litterarum consultus, & germanum in modum mihi amicus.

Εκ χρυσῆ χειδιάσας σαυρόν.] Quæ suo æuo extitisse in Palatio Socrates asseruerat, Eccl. Hist. lib. 1. cap. 1. Τῶτω πειθεῖς τῷ χρυσμῶ, κατασιδάζει μὲν τὸ σαυροειδὲς πρόσωπον, ὁ μὲν χειρῶν ἐν τοῖς βασιλείοις φυλάττεται. Huic oraculo fidem habens, conficit simile illud cruci tropæum, quod usq; nunc in regiâ seruatur. Idem Cedrenus: τότε σαυρόν χρυσοῦ χειδιάσας, ὃς ἔστι μὲν χειρῶν. Tunc crucem auream efformans quæ etiam nunc exstat. Non opinor tamen hanc esse, de quâ

Sui.

Suidas : σκυρός ὅτι τὸ βόρειον τῆς Φόρξ μέρους ἴσατο, ὡς εἶδεν αὐτὸν Κωνσταντῖνον, χρυσέμουλας ἐν τοῖς ἀκροτηρακείῃς τρογυλοῖς μήλοισι, ἔνθα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καθεζῶντο χρυσέμελαρον. Crux ad partem Borealem fori stabat, ut vidit eam Constantinus, auro illita in extremis rotundis pomis, ubi & ipse & filii eius conspiciabantur aurati.

---gemmanti textus in auro Signabat labarum.] *Dixi ipsi velo nomen intextum* : & poeta hic aperte. *Tamen ex descriptione Eusebii, videbis & supra velum saepe ex auro statui* : & *exempla in nummis utriusque posita dedi*, illius tamen magis crebra. *Ipsa Labari vox qualis?* vereor ut peregrina, certè novitia, & sub Traiani aut illud ævum nata. *Vetustior Tertulliano, qui hodie extant, non commemorat.* *Gregorius Nazianzenus, doctus & fortis Orator, ait* καμάτων λυτήριον εἶναι, καὶ χῆ ῥωμαῖς ὀνομάζεσθαι Laborum leuamen pausamque esse, & à Romanis sic appellari. *Igitur à labore deriuavit, eo proclinius, quia ipsi Græci λάβωρον scribebant. Sed nostri*

Orat.
III. in
Julian.

firi poeta nonne corripiunt? *Quomodo etiam pausam laboris, non alia additione, vox ea significet?* nisi fortè, quia ubi laborabatur in acie, signum illud eò solet ferri. *Longinquum est, & perseuero externam vocem esse.*

Dux litteræ Christi nomen exprimentes.] *Ita est, & conspicue sunt in Nummis. Ipsum etiam Chi solitium signabat Christum. In Antiochenorum dictionibus recenset Iulianus, & Antiochone: τὸ χῆ. Φασίν, ἔθ' ἐν ἠδίκησεν τὴν πόλιν, ἔθ' ἐ τὸ κάππα. & addit: ἡμεῖς ἡδιδάχθημεν ἀρχαῖς ὀνομάτων εἶναι τὰ γράμματα, δηλῶν ὅτι ἐθέλειν τὸ μὲν χρυσόν, τὸ δὲ Κωνσταντῖνον. Chi, inquit, & Kappa nihil iniuriæ intulerunt ciuitati. Nos autem didicimus initia nominum esse has litteras, & significare velle illud quidem Christum, hoc Constantinum. Ita Iulianus, qui has ipsas litteras à Labaro postea conatus remouere. Frustra, & vicit nomen quod æternum vivit & vincet.*

AD CAP. XVII.

Ω ζύλον μακαριστόν.] *Verè, quia nos per illud μακαριστόν. Atque ita περι-*
πρω-

κλυητόν καὶ τίμιον, adorandum & venerabile, Imperator appellat novellâ quintâ. Eâque causâ vetitum in lapidibus sculpi, qua in solo. Lex existat in Codice Justiniano: & apud Paulum Diaconum sic Tiberius: Crucem domini quâ frontem nostram & pectora munire debemus, eam sub pedibus conculcamus? Tale & Synodus habita in Trullo, Can. LXXIII.

Quamquam autem è pavimentis templorum remota, non etiam è tectis. Fulsit iam olim ibi, clarum certumque symbolum Christiani cultus. Nicephorus Gregoras lib. IX. in descriptione tempestatís quæ Constantinopoli: Τρικάρτα μέρτοι πεπλώκασι καὶ πολλοὶ τῶν ἐπὶ τοὺς νεὼς ἰδρυμῶρων ἐκ σιδηρῶν σταυρῶν, ὑπενεγκεῖν ἔθιμα μέρτοι τῶν τῶν πνεύματ' ὀβίαν. Tunc cecidere multæ crucium, quæ templis imponi è ferro solent, sufferre non valentes vim venti.

FINIS.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMI.

- D**ECATIVNCVLA. Materics & ordo operis. Cap. I. folio 9
 Crucis nomen polysemon. Hæc nostra Gabalus etiam dicta, item Infelix lignum & Infame. Sed & Crux non in ligno. Cap. II. fol 10
 Nomina phrasæve ad hoc supplicium: Figere, Confingere, Cruciare. item Crucarius, pro appendendo. Cap. III. fol. 13
 Græcorum verba ad Crucem & crucifixionem. Hesychius & Ovidius emendati, iste etiam explicatus. Cap. IV. fol 14
 Divisio prima Crucium: & de specie vetustissimâ dictum, Affixione. Tertullianus per occasionem correctus, atque Isis eadem cum Cerere existimata. Cap. V. fol. 19
 Altera Simplicis Crucis species, Infixio. Seneca, Hesychius, Plato, Plinius, illustrati. Cap. VI. fol 22
 In genere de Cruce Compactâ: tum de primâ eius specie, Decussatâ. & an hæc sit Anacreana? Cap. VII. fol. 25
 Commissæ Crux quid nobis sit? exemplis testibusque

INDEX CAPITVM.

- asserta, tum etiam vestigio nostra lingua. Cap. VIII. fol. 29*
- Affirmata Crux Immissa è scriptis maximè Patrum: ipsi alii per alios, & imaginibus per nos etiam, explicati. Cap. IX. fol. 32*
- In quâ Crucium formâ Christus mortem tulerit? videri in ultimâ, argumento è Patribus & p̄teturis. Ruffini non bona fides notata in verbis Pauli citandis siue explicandis. Cap. X. folio 39*
- Apud plerasque gentium Cruces ferè vsitatas. Apud Syros, Judeos, Egyptios, Persas, Africanos, Græcos, maximè Romanos. Quando apud eos cæperit? An & apud Germanos? Cap. XI. fol. 47*
- Apud Romanos vile fuisse hoc supplicium & plurimum seruorum. Quas ob causas in affectu. Cap. XII. fol. 48*
- Etiam liberi quidam in crucem dati, sed viliores atque nocentiores: ut Latrones, Sicarii, Falsarii, atque alibi & Fures. Cap. XIII. fol. 50*
- Quæ causa falso assignata in cruce Christi? videri Innouationem & Seditionem esse. Cap. XIV. fol. 52*
- Crux interdum liberè & laxè vagata: in hostes, in seditiosos, in Christianos, in faminas denique. Cap. XV. fol. 54*

LIBRI

INDEX CAPITVM.

LIBRI SECVNDI.

- Transitio ad Modum figendi præmissum de atrocitate huius supplicii, quod Summum & Extremum dictum. cap. I. fol. 53*
- Duplex figendi Modus, Vulgaris & Rarus. In illo Flagellatio ex more semper anteinit. cap. II. fol. 58*
- Flagellorum & Virgarum discrimen. Illa magis vilis, & magis acerba esse. Solere & talis asperari. Cap. III. fol. 59*
- Solitos ad Columnam verberari; atque alias per viam. De ipsâ columnâ cui sacrum corpus annexum. cap. IV. fol. 63*
- Crucem suam tulisse, aut totam, aut eius partem. cap. V. fol. 65*
- Deductos cum vexatione Stimulis etiam actos. cap. VI. fol. 67*
- In ipsa Fixione nudi in crucem dati: an altam, an in terrâ, an alteram depositam? id quæsitum, & utrumque firmatum. cap. VII. folio 69*
- Clavis figi solitos, interdum funibus adstringi. cap. VIII. fol. 74*

0 3

In 2

INDEX CAPITUM.

- In quibus partibus clavi, & quo numero. Cap. IX.*
fol. 77
- Ordo & modus affigendi. An lignum aliquod in
Cruce suppedaneum? Cap. X.* fol. 79
- De Titulo, quidus Latinis? quomodo scriptus aut
pralatus. Cap. XI.* fol. 84
- Post fixationem, quomodo mortui in Cruce? lan-
guore, aut fame. Vitalitas quorundam. Cap.
XII.* fol. 86
- Quosdam à volucris, aut feris etiam vivos la-
ceratos, & plerosque omnes mortuos. inter-
dum & lanceis interfectos. Cap. XIII. fo-
lio 89*
- Crurifragium à Cruce remotum. Quid fuerit,
in quos receptum, & quomodo? Cap. XIV.*
fol. 91
- Corrumpi in Cruce passi sunt, & nefas si pelire.
Cap. XV.* fol. 95
- Custodia & miles ad Crucem, ne quis detraheret.
Cap. XVI.* fol. 98

LIBRI TERTII.

- Transitio ad Rarum figendi Modum. Furca di-
uisa, & hic de ignominiosa dictum. Cap. I.*
fol. 89
- De Furcâ ænali, & casus sub eâ ad mortem. Cap. II.*
fol. 100

Liga-

INDEX CAPITUM.

- Ligatos ad Furcam in Crucem solere tolli, Furcam
& patibulum videri eadem, aut haud longè
dissita. Cap. III.* fol. 103
- Quæ forma Furcæ fuerit, obscure traditum in ve-
terum scriptis. Cap. IV.* fol. 106
- Ex iis tres sententiæ eruta, & singula explicata.
Tertiam τριγωνικῶν videri. Cap. V.*
fol. 109
- Ratio suspendendi per singulas illas formas exposi-
ta, atque etiam oculis proposita. Cap. VI.*
fol. 114
- De nouâ Furcâ, quæ nostrum Patibulum, Tribonia-
num substituisse passim in Legum libris. Cap.
VII.* fol. 118
- De Raro modo in Schemate. & primùm de Inuersâ
suspensione. Cap. VIII.* fol. 120
- De obliquâ suspensione, de varicante, & inter ar-
bores scissione. Cap. IX.* fol. 123
- De Modis qui Fine diuersis. primùm de his qui in
Cruce vulati. Cap. X.* fol. 125
- De his qui bestiis in Cruce obiecti. Cap. XI. fo-
lio 128*
- De mortuorum in Cruce suspensione. Cap. XII. fo-
lio 130*
- De quo ligno Crux fuerit? Item in Monte ple-
rumque defixam, ipsam sæpe altiusculam.
Cap. XIII.* fol. 132
- Crux sublata, atque etiam Crurifragium fortasse.*

0 4

Quan-

INDEX CAPITVM.

Quando id factum, questum. cap. XIV. folio 135

Honores quos Constantinus Cruci habitum iuit. & signis ea & vexillis imposita, aut inserta. cap. XV. fol. 138

Cruc; in militum armis: in Imperatorum capite & manibus. & pro insigni. cap. XVI. folio 142

Laudatiuncula Crucis. cap. XVII. fol. 145

DE
VERA FORMA
CRVCIS

APPENDIX

E PRÆLECTIONIBVS
GEORGII CALIXTI
S. THEOL. D. ET IN ACADEMIA
IVLIA PROFESSORIS.

DE

¶

Sæpe miratus sum, maximum in literis virum Justum Lipsium, quum de Cruce accuratè & copiosè commentaretur, præterisse lignum medio arrectario stipiti impactum, cui insederunt, & in quo quasi vecti sunt crucifixi, ne ruptis manuum nervis & tendinibus proni corruerent: præsertim quòd videam hunc ipsum menti eius scrupulum obversatum fuisse, & mox adducta ab eo antiquissimorum scriptorum Justini & Irenæi loca, quibus eius, quod diximus, ligni, siue sedilis, ut Tertullianus appellat, luculentum fieret indicium. Quod autem Lipsius inobservatum reliquit, optimè animadvertit & monuit alius vir summus, Josephus Scaliger, Animadversionibus Eusebianis, ubi de Phœnicio alphabeto agit. Rem paululum consideremus. A solis manibus transverso ligno siue antennæ per clavos, affixis corpora
pen-

Lib. II.
c. X.

pendere, dico esse ἐκ τῶν ἀδυνα-
των, quamvis non admodum diu
pendeant, quum tamen quod
nullum letale vulnus infligere-
tur, diu pendere solita, vt ali-
quando fame enecarentur, à fe-
ris & volucris laniarentur, &
tandem in sublimi putrescerent.
Remedium Lipsio à funibus, quos
additos putat, & *circa humeros, aut*
pectus medium ad crucem adstrictos.
Hoc malim, inquit, quam cum a-
liis asserculum siue tabellam induce-
re, in qua innixi & fixi simul pes-
des. Fateor sanè Gregorium Tu-
ronensem, è cuius De gloriâ
martyrum libro pro suppedaneo
fulcro testimonium profertur re-
centiorem esse, quàm vt rei ad-
eo antiquæ in silentio veterum fi-
dem possit facere. *Quod enim*
vestigium in scriptoribus antiquis?
ait Lipsius.

Sed ne ipsi funibus suis ullo
auctoris dicto fidem adstruit: qui
tamen alibi *silere* se profitetur, *que*
testibus aut tabulis non consignet.

Cæte-

Cæterum neque funibus, neque
suppedaneo opus fuerit, admissio
sedilis excessu. Ita enim loquitur
Tertullianus libro è duobus ad
Nationes, ante aliquot annos pri-
mùm in lucem prolatis, priore,
Cap. vii. Respondet autem illis, qui
Christianos cultæ crucis intinula-
bant, aitque si maximè colerent,
consecraneos suos fore gentiles,
qui etiam ipsi colant cruces: nam
pari modo obiectionem de culto
capite asinino diluit. Sed verba
auctoris subiicimus. *Quod si de*
hoc differentia intercedit, quanto di-
stinguitur à crucis stipite Pallas At-
tica & ceres Faria, que sine forma-
rum dipalo & solistaticulo (sustentacu-
lo) ligni infirmis representatur? Tan-
git superstitionem aliquam genti-
lem.

Pars crucis, & quidem maior, est
omne robur, quod de rectâ statione
desigitur. Stipes arrectarius maior
pars est crucis, quæ proinde in Palla-
de Atticâ & Cerere Phariâ, *sine Ef-*
figie, ubi in Apolegitico hisce
ad Na-

Cap.
xvi.

4

ad Nationes libris gemino loquitur, *rudi palo & informi ligno prostantibus colitur. Sed nobis Christianis tota crux* (totius crucis cultus) *imputatur, cum antennâ scilicet suâ, & cum illo sedilis excessu.* Quod prius *dipalum* siue, duplicem palum dixerat, nunc antennam vocat, & quod *solistaticulum* (quæ vox alibi fortè vix occurrit,) nunc vocat, sedile. De quo accipiendus etiam Seneca, effaminatos Mæcenatis versus, in quos meritò invehitur, in hunc modum interpretatus:

Epist.
ci.

Vita dum superest, bene est.

Hanc mihi, vel acutam,

Si das, sustineo crucem.

Lipsius cum Pinciano è vestigiis veterum codicum mauult legere:

Hanc mihi, vel acutâ

Si sedeam Cruce, sustine.

Acuta itaque crux est, acutum in cruce augendo cruciatui sedile. Absque quo sanè siue acuto, siue alio

5

alio fuisset, supplicio affiendi in erectam crucem (vti moris fuisse Lib. II. Lipsius plusculis testibus confirmat) vix, aut non nisi perdifficiliter dari potuissent; neque dati ita, vt dati erant, in sublimi pendere. Nec pegma suppedaneum, si maximè ponatur, sustinendæ molis quidquam fecisset. Quò enim corpus & pedes recto stipiti arctius applicantur, eò illud prorsum ruere pronius. Quod cuius experiri in procliui est, ad proximum saltum parietem corpus & pedes strictè applicanti. Augustinus quidem Enarratione in Psalmum CIII, concione primâ, de cruce loquutus, *Frat, inquit, latitudo, in quâ porrectæ sunt manus; Longitudo à terra surgens, in quâ erat corpus infixum.* At in longitudine, siue recto stipite infigi corpus, nisi ope sedilis, non potuit: absque quâ, vt modo diximus, quò strictius applicatur, eò minùs figitur. Memini me videre iconem Domini crucifixi à Petro Paulo Rubenio, insigni pictore deformatam, qui vt *ἄλλοτε* mede-

mederetur, manus in sublime supra caput sustulerat, & iunctas magis, quàm dispensas, pendulo ab iis corpore, fecerat. Sed ne sic quidem ferendo oneri fuerint. Et est contra omnium antiquorum sententiam & fidem. Pulcrè & piè Athanasius *περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου πρὸς Μακάριον*. Εν μόνῳ τῷ σταυρῷ ἐκτεταωμένας χεῖρας τις δὲ πρὸς θνήσκει. δι' ὃ καὶ τὸ εἶπερ ἐπομείναι τὸν κύριον, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, ἵνα τῇ μὲν τὸν παλαῖον λαόν, τῇ δὲ τοὺς ἀπὸ πάντων ἐθνῶν ἐλκυσθῆ, καὶ ἀμφοτέρως ἐν ἑαυτῷ σωθῆ. *In solâ cruce extensis manibus homo moritur. Atque ideo hoc supplicium Dominum subire par erat hac quidem veterem populum, illa verò gentiles attraheret, & utrosque in semetipso coniungeret.* Porro Tertulliani, quem testem producere cœpimus, alia quoque loca eodem vergunt, & fedile, etsi non ita clarè, exprimunt, innuunt tamen libro adversus Iudæos, cap. xi. Verba Mosis, de Iosepho aliàs prolata, Christo aptat; idèmq; repetit tertio aduersus Mar-

Marcionem, Cap. XIIX. Verba Deut. Mosis sunt: *Sicut primogeniti tauri, decor eius; & ut cornua unicornis cornua eius.* Tertulliani verò: *Christus in illo significabatur, taurus ab utramque dispositionem alius ferus ut iudex, alius mansuetus ut Salvator, cuius cornua essent crucis extrema.* Nam & in antennâ navis, qua crucis pars est, extremitates (paullò inferior apices appellat) cornua vocantur. unicornis autem, media stipitis palus. Beatus Rhénanus exponit: *Unicornis secundum media, id est, mediam stipitis partem palus.* Expeditius fuerit, si unicâ literulâ immutatâ legamus, *medio stipitis.* Palus, qui medio stipitis est, unicornis cornu refert, & tale haberi, aut vocari potest.

Imitatus est Tertullianus, quæ ^{post} dialogo cum Tryphone Iudæo pridem docuerat Iustinus Martyr. Quæ hic apponi oportet præcium fuerit. *Μονοκέρατ' ἢ κέρατα δύοσ' ἄλλ' ἀπ' ἀγμάτων ἢ ἀνημάτων ἔχοι αὖ τις εἰσὶ πῦν, καὶ ἀπὸ εἴξαι εἰ μὴ τὸ τυπούσ' τὸν σταυρὸν δεικνυσσι. ὅςτιον γὰρ τὸ ἐν ἑστὶ ζύλον,*

λον, ἀφ' ἧς ὄσι τὸ αἰώτατον μέγεθος εἰς
 κέρας ὑπερηγυμνόν, ὅταν τὸ ἄλλο ξυλοσ
 πωροσαρμόσῃ, καὶ ἐκατέρωθεν ὡς κέρατα
 τῶ ἐνὶ κέρατι παρεξυμνῶν τὰ ἄκρα φαί
 νηται, καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ πηγνύμνρον ὡς κε
 ρας καὶ αὐτὸ ἐξέχον ὄσιν, ἐφ' ᾧ ἐποχῶνται
 οἱ σαυρῶν μύθοι, καὶ βλέπεται, ὡς κέρας,
 καὶ αὐτὸ σὺ τοῖς ἄλλοις κέρασι σιωε
 σχηματισμῶν, καὶ πεπηγυμνόν. *Uni-*
cornis cornua nemo alterius cuius-
quam rei aut figura dixerit, vel osten-
derit esse similia, quam typi crucem de-
signantis. Rectum enim unum est li-
gnum, stipes videlicet arboris; unde summa pars, in cornu verticem
cui titulus affixus erat, attollitur,
quum ei aliud lignum, antenna stipitem
superne transuersim secans a-
ptatur, & utrimq; extremitates, tan-
quam cornua uni isti cornu adiuncta,
apparent. & quod in medio impactum
est lignum ipsum etiam instar cornu
eminet, in quo vehuntur, qui crucis
supplicium subeunt; & cum aliis corni-
bis iunctum & conformatum ipsum
quoq; ut cornu conspicitur. Sic Justi-
nus extrema crucis, lignum fe-
rendo homini in medio stipite
 impa-

impactum, cornibus adsimilat.
 Hinc etiam Julius Firmicus qui ^{De er-}
 sub Imperatoribus Christianis vi- ^{rore}
 xit, *Cornua*, inquit, *nihil aliud nisi* ^{prof.}
venerandum signum crucis mon- ^{rel.}
strant. Huius signi uno extenso ac di- ^{u. XLII.}
recto cornu mundus sustentatur, terra
constringitur; id est, ipso a summo ad
ima pertingente ether & terra com-
binantur; & e duorum, quae per latera
vadunt, compagine oriens tangitur,
accidens sublevatur. Sed hic cor-
nua, siue extremitates crucis quali
per saturam digerit. Nam si accu-
ratè rationem incamus, quinque
fuerint, quemadmodum disertè scri-
bit Irenaeus, auctor quanto anti-
quior, tanto praestantior, lib. II. cap.
XLII. verba eius: Ipse habitus crucis
siue & summitates habet quinque:
duos in longitudinem, & unum in
medio, ubi requiescit, qui clavis con-
figitur. Lignum itaque siue pa-
lum medio stipiti fuisse impa-
ctum, cui infederit, & quasi in-
equitauerit crucifixus, res est cer-
ta, & testibus exceptionis maiori-

bus abunde comprobata. Mirum autem poterit videri, quî factum, ut cruces, quas postea Christiani siue pingerent, siue fingerent, sed illo isto omnes carerent. Primis equidem Christianis, uti & nobis, solenne fuit, crucem ductibus digitorum in aëre deformare, & sibi imprimis suæ fronti, quasi imprimere, ut fidem passionis & mortis Domini in cruce exantlatæ, palam profiterentur, seq; eius memores imò participes esse, inq; eâ spem & fiduciam contra mundi & dæmonum insultus ponere testarentur. Tertullianus De coronâ militis. Cap. III. *Ad omnem progressum atq; promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacumq; nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Secundo ad uxorem cap. v. Latebis ne tu, quem lectulum, quem corpusculum tuum signas. Nempe quidquid Deo consecratum, quidquid commendatum cupiebant, cruce signabant; & pro-*

& proinde non immeritò recens baptizatorum frontes. Hinc De resurrectione carnis cap. IIX. *Caro signatur, ut anima muniatur.* Cyprianus libro primo testimonium aduersus Iudæos, cap. IIX. *Signo Domini omnes signantur.* Lib. II. cap. XXII. docet, quod in hoc signo crucis salus sit omnibus, qui in frontibus notentur. Epistola LVI. *Muniatur frons, ut signum Dei incolume seruetur.* Basilus Magnus De Spiritu sancto ad Amphilochem, cap. XXVII. τὸ πρῶτον τὸ εὐρυπρόσ τὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡλικιότητος κατὰ σημάδιον. Cyrillus Ierosolymitanus catechesi XIII. *Non pudeat nos crucifixum confiteri, sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimatur: in aliis etiam omnibus crux fiat, in panibus comedendis, & in poculis bibendis, in egressu & ingressu, ante somnum recumbendo & surgendo, & quiescendo.* Ambrosius Epistola LXXVII. *Populus Christianus mortem Domini circumferens per momenta singula fronti propriae mortis con-*

temptum inscribit, utpote qui sciat sine cruce DOMINI salutem se habere non posse. Augustinus tractatu XI. in Johannem: si asserimus catechumeno, Credis in Christum? Respondet, Credo; & signat se cruce CHRISTI: portat in fronte, & non crabescit de cruce Domini sui. Chrysostomus homiliâ XXI. ad populum Antiochenum: Quum limen transgressurus es hęc prius profer verba; Renuncio tibi Satana, & iungor tibi Christe. Noli unquam absque hac voce exire: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc dicto etiam crucem fronti imprime: Sic enim non modò homo obuiam factus, sed ne Diabolus quidem te ledere poterit. Et præclarè homiliâ LV. in Matthæum: Quando cruce te signas, uniuersam Crucis causam tecum verte. --- quam non simpliciter digito in corpore, sed magnâ profectò fide in mente formare oportet. Nam si hoc modo eam impresseris, nullus scelerum

florum demonum, quum hastam videat, à qua letale vulnus accepit, congregari tecum audebit.

Sed in re non dubiâ testimoniorum satis, si non fortè nimium. Crux in aère, ut diximus, digitis formata, frontique aut alius etiam rebus impressa symbolum istâ ætate fuit Christianismi, & quasi quotidiana quædam & familiaris tessera, quâ vel solâ Christiani, etiam si aliis nullis se proderent indiciis, à paganis discernentur. Et observatu dignum est, quod scribit Lactantius: Quum diis suis immolant, si adsit fortè aliquis signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant, nec responsa potest consultus reddere vates. Constat autem crucem, quam diximus, non nisi duobus ductibus, atque ita solas duas præcipuas partes formari, sedilis autem, utpote partis præ stipite & antennâ exiguæ, & quasi super additæ, rationem non haberi, nec haberi quidem

Instit.
L. IV. C.
XXVII.

ποία πρὸς τὸν αὐτὸν ἐστὶν ὁ μόνος θεὸς ὁ σωτήριον τοῦ κόσμου.

Salutaris Tropæi symbolum in ipsis etiam armis insculpi fecit, & armato exercitui præire, aurearum verò imaginum, cuiusmodi antea solebant, nullum, sed solum hoc salutare tropæum. Ex eo itaque cruces quales hæctenus digitis in aëre formatæ erant, ex materiâ fieri, & pluribus rebus appingi, vel apponi cœperunt. Chrysostomus Demonstratione contra gentiles, quòd CHRISTUS sit Deus: *Ubique fulget, & sparsa est in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitantur, & non habitantur.* Julianus apud Cyrillum obiicit crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte, & ante domos pingentes.

Lib. vi. Cōt. Iulian. Respondet autem Cyrillus: Humiliationis & passionis Domini, nostræque redemptionis recordari nos facit salutare lignum, & suadet ut cogitemus, quod, quem-
admo-

admodum dicit diuinus Paulus, v. 11. *Cor. nus pro omnibus sit mortuus, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* --- propterea preciosi ligni crucem facimus, in memoriam omnis boni & omnis virtutis. Cæterum quomodo aliquando ipse Julianus, quum dæmones consuleret, dum spectris territus trepidat, frontique crucem expristinâ disciplinâ & consuetudine etiamnum adhærescente imprimit, dæmones abegerit, qui uolet, videre poterit apud Gregorium Nazianzenum Inuestiua in illum priore; Theodoretum historia libro III. cap. III. Sozomenum libro V. cap. II. Exemplum memorabile, & diuinitus editam, ut miser homo in viam, & ad sanam mentem, quam eiurauerat, si per summam obstinationem fieri vlla ratione posset, revocaretur. Sed, ut ad propositum redea-

ACon-
Ranti-
no vi-
deli-
eci.

redcamus, simplici Crucifera & sequioribus seculis pendulae Crucifixi imagines accesserunt, quum iam pridem supplicium crucis abrogatum esset, ac vera & perfecta crucis structura in obliuionem venisset. Augustinus Tractat. xxxvi. in Iohannem: *Modo in penis reorum non est apud Romanos. Ibi cum Domini crux honorata est, putatum est, quod & reus honoraretur, si crucifigeretur.* Qui primi igitur effigatas cruces statuerunt, formam simplicibus hactenus frequentata contenti, sedile aut neglexerunt, aut, quod verosimilius est, ignoraerunt. Dudum enim, ut diximus, supplicio illo flagitiosi plecti desierant: idque ne crux ipsa, quae Christianis redemptionis & salutis symbolum, ignominiam affici videretur. nam ne contemptum quidem haberivoluerunt. Hinc edicunt Theodosius Junior & Valentinianus: *Quum sit nobis cura diligens, per omnia superni numinis religionem tue-ri; signam Saluatoris Christi nemini li- cere*

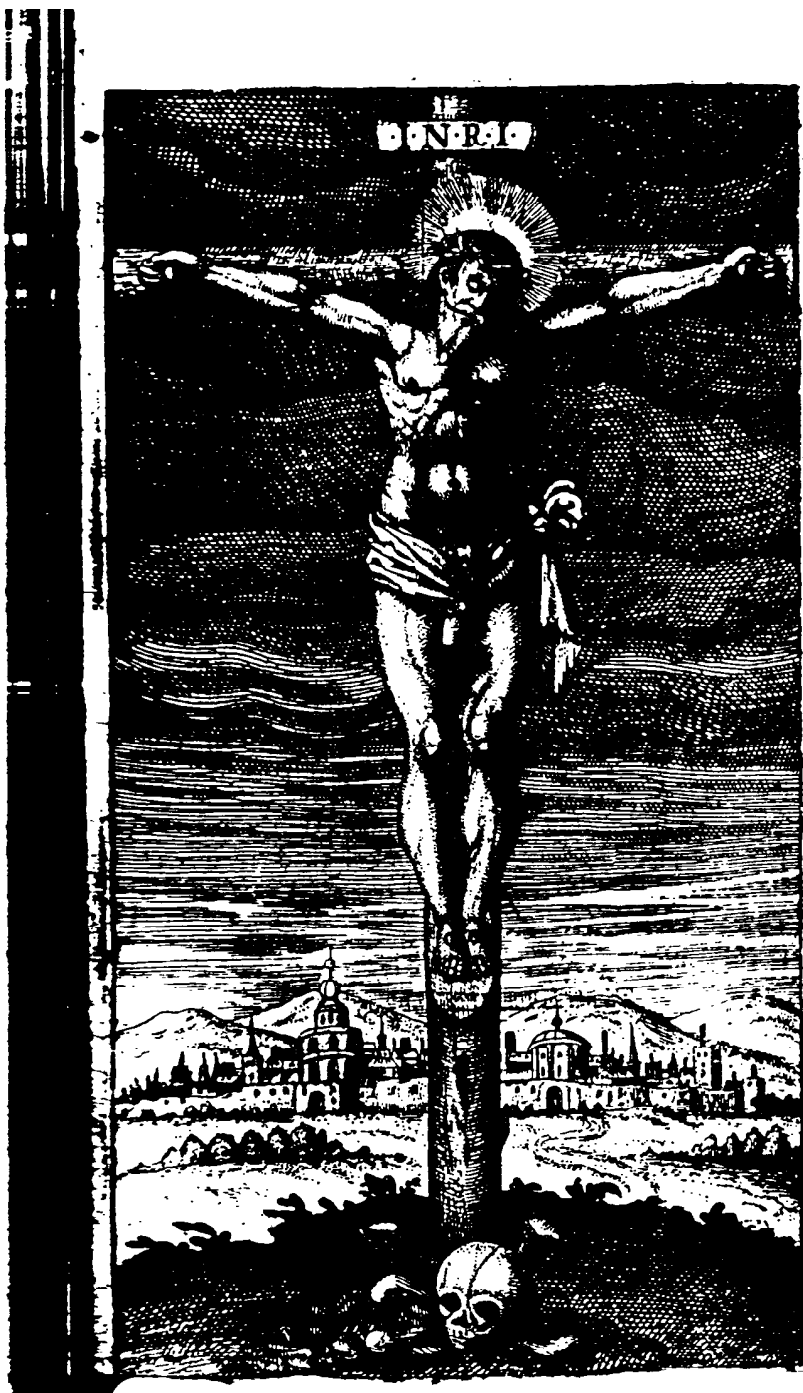
ere vel in solo, vel in flice, vel in marmoribus humi positus insculpere, vel pingere, sed quodcumque reperitur, zoli; gravissimam poenam mulcendo eos, qui contrarium status nostris tentauerint, specialiter imperamus. Constitutio lata est anno xrae Christianae ccccxxvii; & exstat codicis Iustiniani libro I. titulo IIX. Sub finem seculi septimi itidem figuras crucis in solo vel pavimento fieri prohibent Patres Trullani, Canone LXXIII. Alium crucis cultum, meliora illa secula, & praesertim prima, ignorarunt. Audiuimus paulo ante, Cyrillum Iuliano cultum crucis obicianti non assentiri, & crucis figuras non nisi recordationis adminiculum statuere. Tertullianus quomodo responderit, pariter prius ex parte dictum fuit. Plena & solida responsio (nam aliae de societate criminis ad hominem sunt, ut loquimur, non ad rem) haec est: *Quod colimus nos, Deus unus est, qui totam molem istam cum omni instramento elementorum, corporum, spiri-*

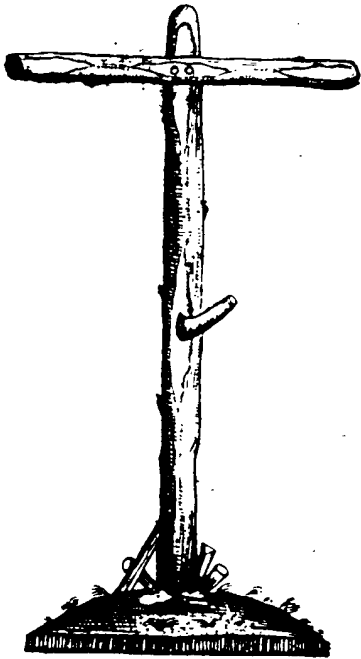
spirituum, verbo quo insit, ratione quâ disposuit, virtute quâ potuit, ac nihilo expressit, in ornamentum maiestatis suæ. Minutius Felix ætate Tertulliano Suppar: Cruces nec colimus, nec oramus. Ita enim cum Elmenhorstio legere malo, quàm cum aliis, optamus. Dixerat enim Cæcilus: Ecce vobis minæ, supplicia, tormenta, & iam non adoranda, sed subeunda cruces. Pergit autem Minutius, & gentilibus id criminis impingit. Vos plañe, inquit, qui ligneos Deos consecratis, cruces ligneas, ut Deorum vestrorum partes, forsitan adoratis. Ambrosius Oratione in obitum Theodosii Imperatoris: Habeat Helena, quæ legat, unde crucem Domini recognoscat. Invenit ergo titulum, Regem adoravit, non lignum utique; quia hic gentilis est error. Adoravit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo. Cui in æternum honos

esto & gloria.

Et nunc de Cruce tantum.

F I N I S.

Benevole Lector

Vides hic icones crucium duas, alteram additâ imaginæ Domini crucifixi, alteram nudam, vtramque formâ, quali ueras fuisse credimus. Quum autem incideremus in eiusdem argumenti epistolam, ab optimo & eruditissimo uiro Georgio Cassandro scriptam, inter epistolas eius editas numero vigesimam, hanc etiam subiici operæ precium fore existimauimus. Bene quidem animaduertit, fieri non potuisse, quin corpus, præsertim morte iam imminente ingruescens, pondere suo palmas discerperet. Suppedaneum autem in subsidium aduocat frustra, sicut in Appendice ostensum est. Quia recte Liplius: *Nimis accurata ea fabrica, imò delibata.* Nempe ex obuiis & rudibus lignis cruces structæ; & impacto in stipitem sustentaculo, quo uectari corporis moles posset, de pegmate operosè addendo, cui cruciarius commodè pedes imponeret, haut verosimile est sollicitos fuisse. Quamuis igitur hac in parte aberrauerit vir optimus monet tamen & docet, quæ legi digna. Quibus fruere lector, & vale.

*L. 7.
c. 13.*

Q

Geor-

Georgius Cassander.
D. Richardo Coxio Episco-
po Eliensi.

 Cæpi abs te, Reverende Do-
mine, literas IV. Martii
Londini scriptas, quibus quod
tardius & brevius respondeo, in causa
fuit vehemens morbus, qui me paullo
post acceptas literas invasit, unde vix
dum convalescere cæpi, evellum te ad
dignitatem, seu potius munus & officium
Episcopi libens intellexi, rogans, De-
um, ut suum tibi spiritum imperetatur,
cuius subsidio munus illud ad tuam sa-
lutem, & gregis tibi crediti edificatio-
nem impleas: te autem in eo fastigio
collocatum nostra adhuc tenuitatis &
humilitatis non immemorem fuisse,
habeo gratiam, ac munusculum illud
duorum coronatorum, quod literis in-
clusum erat, pro simbolo pristinae no-
stræ consuetudinis libenter accepi. In-
telligo de imagine Crucis seu Crucifixi
in templo collocanda non per omnia
inter vos convenire; nec satis tamen
intelligo, an de Crucis tantum nuda fi-
gura; an de imagine Christi Crucique
appendentis, agatur. Vidimus hic fi-
guram quandam typis expressam, que

in medio Crucem tantum continebat,
testimoniis quibusdam scriptura sacra
lingua Anglicana utrinque ascriptis, un-
de suspicor de Crucis tantum figura quari.
Quod autem meam sententiam hic
postulas, modestiam vestram agnosco:
cur enim cum tot uberrimis fontibus
abundetis, tam exiguo & turbido fon-
ticulo aquam potatis? Dicam tamen
breviter, quando ita vultis: Scit ve-
stra excellentia apud priscos Christia-
nos quam frequenti in usu, & quanto
in honore fuerit Crucis character, ut
passim in adibus sacris, prophanis, pu-
blicis, privatis collocaretur & depinge-
retur, idque antequam consuetudo alia-
rum imaginum, vel Christi ipsius,
vel sanctorum in templis constituen-
darum recepta esset, ut monumentis
omnibus idololatria, quibus omnia
contaminabantur, abolitis, in eorum
locum Crucis figura, que Christiani-
smi tanquam sacrum quoddam Sym-
bolum erat, auspicio meliore succede-
ret. Et quemadmodum in Euange-
licis & Apostolicis literis Crucis voca-
bulum mystice passionem, mortem,
triumphum Christi, & afflictiones
Sanctorum significat; ita figura quoque

Crucis passim constituta, & in oculos incurrente, tanquam mystico quodam symbolo, hæc omnia designari & hominum animis infigi voluerunt: quare inter Crucis figuram seu characterem, & reliquas imagines magnam discrimen posuerunt. Qua de re videre licet Carolum Magnum lib: II. cap XXVIII. contra Synadum Græcorum: In his enim simplicem & nudam esse significationem; in illa verò arcanam & mysticam repræsentationem. Quare non pro nudo signo, sed pro mysterio quodam habebatur, sic ut non tantum materia & coloribus in templis, adibus, & parietibus exprimeretur, sed etiam manibus in fronte & pectore crebro deformatetur, cui rei antiquissimi scriptores Ecclesiastici Græci, Latiniq; summa confessione testimonio sunt: quæ observatio cum antiquissima sit per omnes Ecclesias, nolim eam superstitionis argui: superstitionem verò populi, quæ optimis quibusq; rebus & institutis an nasci solet, rescindi & caveri velim; quod in figura illa, quam nos hic vidimus, studio habuisse videmini; sed boni consuletis quæso, si, quid in ea deside-

siderem, liberè dixerò: Primum enim in hoc Crucis signo efformando optarim ad ipsius archetypis, hoc est, veræ Crucis, in quo servator noster oblatus est, speciem & ideam respectus haberetur; quod in reliquis quoq; imaginibus illustrium & sanctorum hominum, si diligenter observaretur, minus esset incommodi, videlicet, ut ad solam memoriam conservarentur & inspicerentur, quomodo hodièq; in numismatis Romanorum Principum et aliorum insignium virorum effigies servari videmus. Porro Crucis figura quæ fuerit; tum ex vetustis aliquot imaginibus & statuis, quarum aliquot vidimus; tum perspicuè ex antiquissimo scriptore Irenæo, & recentiore Greg. Turon. apparet, cui rei & ipsa quoq; ratio suffragatur. Nam qui, quæso, fieri posset, ut humanum corpus iam morte quoq; imminete ingravescens, & exporrectum dependens, non mole sua & pondere palmas affixas discerperet? Cui rei ita prospectum erat, ut in medio ferè stantis & erecti stipitis tabella immitteretur, cui planta hominis eo supplicio affecti insisterent, & clavis affrigebantur, ita ut non

ram pendens, quàm stantis hominis speciem representaret. Verba Irenæi L. 6. 11. c. XLII
perspicua sunt: Ipse, inquit, habitus Crucis fines, & summitates habet quinque; duos in longitudine & duos in latitudine, & unum in medio, ubi requiescit qui clavis affigitur. His plane consentit Gregorius Turonensis;
Lib. 1. de glor. Mart. cap. VI.
Clavorum ergo, inquit Dominorum gratia, quod quatuor fuerint, hæc est ratio; duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis, & quæritur; Cur plantæ affixæ sint, quæ in Cruce sancta dependere visæ sunt potius, quam stare? Sed in stipite erecto foramen factum manifestum est: Pes quoque parvulæ tabulæ in hoc foramen insertus est: super hanc verò tabulam tanquam stantis hominis facræ affixæ sunt plantæ. Huiusmodi Crucis figuræ non paucas vidi, tum in his locis antiquitus expressas, tum unam insignem in ultima Armenia depictam, quam Armenius quidam sacerdos in libro sacrarum precum suæ gentis lingua & characteribus descriptam circumferebat: in quibus omnibus figuris tabella huiusmodi ex descriptione Irenæi, & Gregorii Turon-
nen-

ensis manifestè imminebat; quæ etsi minutiora quidam iudicabunt, in aliis tamen decori amantibus displicitura non puto. Alterum est quod vobis exponendum propono; num convenientius esset loco illorum testimoniorum scriptura, quibus undique Crucis istam figuram cinxistis, & muniistis, ea testimonia adscribi, quæ Crucis mysterium & arcanam significationem explicant, quæ & satis multa, & ad institutionem populi aptissima in scriptis Novi Testamenti existant, ut quæ totum & redemptionis nostræ per Christum & regenerationis nostræ in Christo mysterium continent, cuiusmodi sunt, Coloss. cap. 11. Et vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, conviificavit cum illo, donans vobis omnia delicta delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis; & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci; & exspolians principatus & potestates traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso: & cap. 1. Et ipse (scilicet filius Dei) est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex

mortuis, ut sit in omnibus ipse pri-
matum tenens; quia in ipso compla-
cuit omnem plenitudinem inhabi-
tare, & per eum reconciliare omnia,
in ipsam pacificans per sanguinem
crucis eius, sive quæ in cælis sunt.
Et Gal. vi. Mihi autem absit gloriari,
nisi in Cruce Domini nostri Iesu Chri-
sti, per quem mihi mundus crucifi-
xus est, & ego mundo. *1. Cor. cap. 1.*
Ut non evacuatur Crux Christi. *Gal.*
xi. Ego enim per legem, legi mor-
tuus sum, & Deo vivam: Christo
confixus sum Cruci. *Et Matth. x.* Qui
non accipit crucem suam, & sequi-
tur me, non est me dignus. *Et cap.*
xvi. Si quis vult venire post me, abne-
get semetipsum, & tollat Crucem
suam, & sequatur me. *Hæc & hæc*
similia testimonia populum de vero
usu mysterii Crucis edocuerunt; sed hoc
vos pro vestra prudentia melius. Ego im-
prudens, qui sus Minervam, nisi mihi
non aliquo modo meam erga te obser-
vantiam declarare nefas duxissem. Te
(non dubito) qua modestia & humani-
tate ad nos scripsisti, eadem hac no-
stra rudia & inculta scripta su-
scipies. Vale.

F I N I S.